

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra psychologie

VZTAHOVÁ VAZBA
A KONZUMACE PORNOGRAFIE

ATTACHMENT AND PORNOGRAPHY CONSUMPTION

Magisterská diplomová práce

Autor: **Táňa Reháková**
Vedoucí práce: **Mgr. Jaroslava Suchá, Ph.D.**

Olomouc

2024

Prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou práci na téma: „Vztahová vazba a konzumace pornografie“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucí diplomové práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne 02. 4. 2024

Podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala především vedoucí mé práce, Mgr. Jaroslavě Suché, Ph.D., za vstřícné vedení, veškerou zpětnou vazbu, a především za rozšíření obzorů i za hranice této diplomové práce. Poděkování patří také mému manželovi, který mě vytrvale podporoval po celou dobu, kdy tato práce vznikala. Velké díky patří také mému kamarádovi Dominiku Bohmovi za významnou pomoc se statistickým zpracováním výzkumu. Opomenout nemohu ani Bc. Karolínu Karáskovou a Mgr. Kristýnu Czuczor, které mi poskytly hodnotnou zpětnou vazbu na různé části této práce. V neposlední řadě děkuji také svým rodičům za obrovské množství podpory, které se mi od ní v průběhu celého studia dostává.

OBSAH

ÚVOD	6
TEORETICKÁ ČÁST	7
1. Teorie vztahové vazby	8
1.1. Kořeny teorie vztahové vazby.....	8
1.1.1. Bowlbyho inspirace v dalších psychologických studiích.....	8
1.1.2. Bowlbyho inspirace v etologii.....	9
1.1.3. Příspěvek Mary Ainsworthové.....	11
1.2. Definice vztahové vazby.....	12
1.2.1. Pojmy a koncepty související se vztahovou vazbou.....	13
1.3. Vztahová pyramida.....	15
1.4. Typy vztahové vazby.....	16
1.4.1. Strange situation test.....	17
1.4.2 Typ B.....	19
1.4.3 Typ A.....	20
1.4.4 Typ C.....	22
1.4.5 Typ D.....	23
1.5. Poruchy vztahové vazby.....	25
2. Dospělost	27
2.1. Vývojové etapy dospělého jedince.....	27
2.2. Vývojové úkoly a kritéria dospělosti.....	28
2.3. Vztahy, intimita a sexuální chování dospělých.....	29
3. Škodlivá konzumace pornografie	32
3.1. Definice pornografie.....	32
3.2. Závislost na pornografii.....	33
3.2.1. Kompulzivní porucha sexuálního chování.....	35
4. Vztahová vazba a konzumace pornografie	40

VÝZKUMNÁ ČÁST	46
5. Výzkumný problém a cíl výzkumu	47
5.1. Výzkumné hypotézy	48
6. Typ výzkumu a použité metody	50
6.1. Použité dotazníkové metody	50
6.1.1. Dotazník Experience in Close Relationships – Relationship Structures	50
6.1.2. Dotazník Kritéria Compulsive sexual behaviour disorder.....	51
6.1.3. Doplnující otázky	52
6.2. Formulace hypotéz ke statistickému zpracování.....	52
7. Sběr dat a výzkumný soubor	54
7.1. Popis výzkumného souboru	54
7.2. Etické hledisko a ochrana soukromí	56
8. Práce s daty a její výsledky	58
8.1. Ověření psychometrických charakteristik dotazníku Kritéria CSBD .	59
8.2. Ověření hypotéz týkajících se vztahové vazby	61
8.3. Ověření hypotéz týkajících se konzumace pornografie.....	62
8.4. Trendy v konzumaci pornografie	65
9. Diskuze	69
10. Závěry	74
Souhrn	76
Seznam literatury	79
Přílohy	92

ÚVOD

Vztah k rodičům nebo i jeho absence nás výrazně různými způsoby ovlivňuje. Může nám do života přinést velké výhody, ale také nás může v mnoha věcech znevýhodnit. Často se zdá, že lidé na význam vztahu k matce a otci zapomínají a nevnímají, co všechno tento vztah v jejich životech ovlivnil, a i nadále ovlivňuje.

V práci se zabývám vlivem tohoto významného vztahu na poměrně úzký výsek lidského života – fenomén volně dostupné internetové pornografie, který prostoupil v posledních dvou dekádách celou společností. Konkrétně se zabývám otázkou, zda může mít vztahová vazba k rodičům souvislost se škodlivou konzumací pornografie. A zda některé další charakteristiky či chování jedince nemohou škodlivou konzumaci pornografie ovlivňovat.

První kapitola byla v souladu s Manuálem pro psaní kvalifikačních prací na Katedře psychologie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci přejata z mé bakalářské práce Vztahová vazba jako protektivní faktor rizikového chování adolescentů (Reháková, 2022).

Touto prací bych ráda upozornila na význam vztahu k matce a otci a také na negativní dopady a rizika spojená se sledováním pornografie, o kterých se stále mluví až příliš málo.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Teorie vztahové vazby

Teorie vztahové vazby nebo-li attachmentu je výsledkem společné práce britského psychiatra a psychoanalytika Bowlbyho (1969, 1973, 1980) a jeho kolegyně Ainsworthové (1978).

Na základě konceptů z etologie, kybernetiky, zpracování informací, vývojové psychologie a psychoanalýzy Bowlby formuloval základní principy teorie. Způsobil tak revoluci našeho přemýšlení o poutu dítěte k matce a jeho narušení prostřednictvím odloučení, deprivace a úmrtí. Inovativní metodologie Ainsworthové umožnila nejen empiricky vyzkoušet některé Bowlbyho objevy, ale také pomohla této teorii expandovat (Bretherton, 1992). Pojmy attachment a vztahová vazba v této práci používáme jako synonyma.

1.1. Kořeny teorie vztahové vazby

Bowlby při tvorbě své teorie vycházel především z poznatků psychoanalýzy a etologie. Veliký důraz kladl na přímé pozorování jak interakce matky s dítětem, tak chování dítěte v nepřítomnosti matky. Taková pozorování mohla, dle Bowlbyho, velice přispět k našemu porozumění osobnostního vývoje dítěte (Kulíšek, 2000).

K vytvoření teorie Bowlbymu přispěly i poznatky získané v domově pro problémové chlapce, kde působil po dokončení studia na univerzitě v Cambridge. Tuto zkušenost můžeme považovat za počátek Bowlbyho práce na teorii attachmentu. Bowlby zde pozoroval dva chlapce, jejichž vztah k matce byl hluboce narušen. Své poznatky z tohoto zařízení retrospektivně shrnul a zveřejnil až o deset let později, roku 1944, v publikaci *Forty-Four Juvenile Thieves: Their Characters and Home Life* (Cassidy, 1999).

Kombinací vlastního pozorování a poznatků jiných vědců došel Bowlby k závěru, že větší zásah do raného vztahu mezi matkou a dítětem může později v životě způsobit různé psychopatologické projevy (Kulíšek, 2000).

1.1.1. Bowlbyho inspirace v dalších psychologických studiích

Mezi Bowlbyho zdroje můžeme zařadit například studii vědců Bendera a Yarnella z roku 1941, která pojednává o dopadech ústavní péče na osobnostní vývoj dětí. Bender a Yarnell svou studii provedli na vzorku 250 dětí ve věku od jednoho do pěti let. Závěr jejich studie říká, že není možné, aby dítě bylo vychováváno v instituci bez toho, abychom

riskovali jeho zdravý a přirozený osobnostní vývoj. Zárukou zdravého osobnostního vývoje může být jediné jednotné a bezpečné domácí prostředí. Absence tohoto prostředí v raném věku nemůže být, dle autorů, nikdy kompenzována (Bender & Yarnell, 1941).

Také studie Goldfarba z roku 1943 se zabývala negativním vlivem ústavní péče na osobnost člověka. Goldfarb srovnával patnáct dětí ve věku 10-14 let, které před získáním pěstounské péče strávili větší část prvních čtyř let života v ústavní péči (ústavní děti) s patnácti dětmi ve stejném věku, které se do pěstounské péče dostali v prvních 21 měsících života (pěstounské děti). Obě skupiny byly testovány řadou psychologických testů, včetně Rorschachova testem inkoustových skvrn. Výsledkem bylo zjištění, že „pěstounské děti“ měly výrazně vyšší inteligenci, než „ústavní děti“. Také byly méně bojácné, více přemýšlivé, více ambiciózní a schopnější vyvinout souvislé a vytrvalé úsilí. Naopak „ústavní děti“ projevovaly mnohem více tendencí k apatii a méně citlivosti k pocitům viny, hanby, či soutěživosti. Ze svých výsledků Goldfarb usoudil, že dlouhodobější ústavní péče u kojenců a batolat může způsobit trvalé a nenapravitelné škody na osobnosti člověka (Goldfarb, 1943).

1.1.2. Bowlbyho inspirace v etologii

Z již zmíněné etologie Bowlbyho inspirovaly experimenty s opičím mláděty Harryho Harlowa z roku 1958 a výzkumy imprintingu Konrada Lorenze z roku 1935.

1.1.2.1. Experimenty Harryho Harlowa

Harry Harlow (1958) se ve svých výzkumech s opičím mláděty zabýval analýzou lásky k mateřské figuře. Jeho snahou bylo najít přirozenost lásky, jak napovídá i název celé studie *Nature of love*.

V úvodu studie hovoří Harlow o tom, že sice víme, jak láska vypadá z vývojového hlediska, ale zároveň máme jen velmi málo informací o základních proměnných, které se na utváření láskyplných reakcí podílejí. Stejně tak málo víme o mechanismech, díky kterým se dětská láska k matce v průběhu života rozvine v mnohostranné reakční vzorce a komplikované vzorce chování, které pak charakterizují lásku, či náklonnost u dospělých jedinců tak, jak ji známe (Harlow, 1958).

Během práce s opičím mláděty si Harlow všimnul, že malé opičky reagují velmi bouřlivě na odebrání froté ručníků, které pokrývaly dna jejich klecí. Na odebrání lahví, ze kterých opičky Harlow krmil, však žádné z mládět takovouto bouřlivou reakci nemělo. Bylo

očividné, že si malé opičky froté ručníky zamilovaly. Většinu času se k nim tulily a pevně je svíraly pěstičkami. Tyto pozorování Harlowa přivedly k pochybnostem nad teorií redukce pudů, která tvrdí, že kojeneček tihne k matce z důvodu redukce svého základního fyziologického pudu hladu. Harlow své pochybnosti ověřil experimenty a následnou analýzou chování a reakcí opičích mláďat ke dvěma různým typům náhradních matek (Salter, 2019).

První „drátěná“ matka byla vyrobena z drátu a na břišní straně měla umístěný jeden prs, skrze který mohlo proudit opičí mléko. Druhá „měkká“ matka byla naproti tomu vyrobena z lepenkového kuželu a u opiček oblíbeného froté ručníku, avšak bez prsu s mlékem. Dále Harlow shromáždil skupinu novorozených makaků. Kradená novorozeňata prožívala po oddělení od svých matek hluboký stres a strach. Během několika dnů si však začala vytvářet náklonost k „měkkým“ froté náhradním matkám, namísto původních, nedosažitelných matek. „Měkké“ náhradní matky mláďata objímala, tulila se k nim a spala u nich. Ke „drátěným“ matkám opičky utíkaly jen na čas nezbytně nutný k ukojení hladu. Po nakrmení běžely hned zpátky k matce „měkké“. Harlow své experimenty také oživoval tím, že opičky uváděl do různých stresových situací. Například mláďata záměrně děsil a pozoroval, ke které ze dvou matek poběží pro útěchu. Mláďata vždy volila „měkkou“ matku z froté ručníku (Salter, 2019).

Harlow uvádí, že byl sám překvapen, jak obrovský rozdíl jeho tým pozoroval v čase, který malé opičky trávily s „drátěnou“ matkou a v čase tráveném s „měkkou“ matkou. Na základě všech shromážděných poznatků došel Harlow k tomu, že základní funkce kojení spočívá v tom, že především zajišťuje intimní a tělesný kontakt matky s dítětem, nikoliv v uspokojení fyziologické potřeby příjmu potravy (Salter, 2019).

Z Harlowových experimentů vychází i Bowlby. Inspirován byl především k názoru, že při vytváření citového pouta k pečujícímu objektu není tolik podstatné uspokojení základních fyziologických potřeb, ale spíše pocit bezpečí, dostupnosti a stálá přítomnost, kterou tento objekt dítěti nabízí (Kulíšek, 2000).

1.1.2.2. Konrad Lorenz a imprinting

Konrad Lorenz (1935) zkoumal imprinting u husích mláďat. Svůj výzkum začal hned po snesení husích vajec. Celou snůšku vajec uchovával u sebe až do těsné chvíle před vylíhnutím. Poté vrátil polovinu vajec husí matce a druhou polovinu si nechal i nadále u sebe. Po vylíhnutí mláďat napodoboval Lorenz zvuky husí matky. Mláďata jej díky tomu

považovala za svou matku a všude ho následovala. Mláďata vylíhnutá z vajec, která se vrátila k husí matce, však za svou matku považovala husu, a ne Lorenze. Na základě těchto poznatků Lorenz usoudil, že mláďata následují první pohyblivý objekt, který vidí během kritických 12-17 hodin hned po vylíhnutí. Tento proces Lorenz nazývá imprintingem a na jeho základě předpokládá, že attachment je vrozený a geneticky naprogramovaný.

Imprinting ovlivňuje jak krátkodobé přežití, tak dlouhodobé formování jakési vnitřní šablony pro budoucí vztahy. Důležitý je také fakt, že imprinting se u husích mláďat vyskytuje bez toho, aby do procesu bylo zapojeno jakékoliv krmení. Nejedná se tedy o proces hnaný uspokojením základní fyziologické potřeby ukojení hladu (Lorenz 1935).

Pokud se během 32 hodin po vylíhnutí nemá husí mládě na koho otisknout, je velmi nepravděpodobné, že se se jakákoliv vztahová vazba u tohoto mláděte ještě někdy vyvine.

Aby se Lorenz ujistil, že se u jeho husích mláďat imprinting skutečně projevil, schoval housata z první i druhé skupiny pod zatemněný box a nechal je promíchat se. Po nějaké době box sundal a skupina housat se okamžitě rozdělila. Polovina šla za Lorenzem a druhá polovina za husou (Lorenz, 1935).

Zdá se, že imprinting není aktivní bezprostředně po vylíhnutí, ovšem chvíle po vylíhnutí jsou extrémně kritickou senzitivní epizodou, kdy se imprinting objevuje a formuje se attachment.

Hess (1958) demonstroval, že i přesto, že se imprinting může vyskytnout už během první hodiny po vylíhnutí, nejsilnější pouto se objevuje až během 12 až 17 hodiny po vylíhnutí. Po 32 hodinách po vylíhnutí se však většinou už žádné pouto neformovalo (Hess, 1958).

Lorenz a Hess věřili, že jakmile se u mláďat jednou imprinting vyskytne a attachment je navázán, už nemůže být zvrácen a housátko se už nemůže nikdy otisknout na žádný jiný objekt (Prior & Glaser, 2006).

1.1.3. Příspěvek Mary Ainsworthové

Mary Ainsworthová především podpořila Bowlbyho teorii dlouholetým empirickým výzkumem. Její práce nejenže dokázala, že Bowlbyho teorie je empiricky ověřitelná, ale také využitelná pro další terapeutickou nebo vědeckou práci (Hašto, 2005).

Už jako studentka se Ainsworthová věnovala tématům bezpečí, vztahu a důvěry. Výuka pod vedením Williama Blatze jí představila teorii bezpečí (Blatz, 1940), která reformulovala Freudovy teorie (Freud, 1926).

Jedním ze základních principů teorie bezpečí je, že si dítě musí vytvořit jistou závislost na rodiči předtím, než se vrhne do neznámé situace. Ve své disertační práci nazvané “Evaluace přizpůsobení na základě konceptu bezpečí” (An Evaluation of Adjustment Based Upon the Concept of Security) Ainsworthová (1940) uvádí, že tato jistá závislost v raném dětství vytvoří v dítěti základ, ze kterého pak dítě těží při formování nových dovedností a zájmů v cizím prostředí. Děti, kterým tento jistý základ chybí, mají pak v těchto nových a cizích oblastech naopak handicap, jelikož nemají jistotu, ze které by těžily při objevování cizího prostředí (Salter, 1940).

Roku 1950 se Mary Ainsworthová přestěhovala do Londýna, kde se na základě inzerátu v novinách zapojila do výzkumu pod vedením Johna Bowlbyho na téma vlivu separace od matky v raném dětství na vývoj osobnosti. Zapojení se do tohoto výzkumného týmu dle jejích vlastních slov změnilo směr celé její kariéry (Bretherton, 1992).

Od roku 1950 tedy Mary Ainsworthová působila v Bowlbyho výzkumné skupině a poté samostatně empiricky ověřovala jeho teorie v Ugandě a na Baltimoru. Na základě svých dlouholetých pozorování určila tři typy vztahové vazby. Jeden typ jistý (Secure) a dva typy nejisté – úzkostný (Anxious) a vyhýbavý (Avoidant). Později se svými kolegy vytvořila metodu Strange situation test, která slouží k identifikaci typu vztahové vazby u malých dětí (Hašto, 2005).

1.2. Definice vztahové vazby

Citovou vazbu či přilnutí (attachment) můžeme dle Bowlbyho definovat jako “trvalé emoční pouto, charakterizované potřebou vyhledávat a udržovat blízkost s určitou osobou, zejména v podmínkách stresu” (Bowlby, 1969).

Rané citové přilnutí k pečující osobě, či osobám má vliv na raný i pozdější vývoj osobnosti a také na vznik případných osobnostních poruch (Ainsworth, 1991).

To, co spoluutváří raný i budoucí vývoj jedince, formování jeho základní osobnostní struktury a schopnost vyrovnávat se v dospělosti zralým způsobem se situacemi a problémy, jsou nejen dědičné a vrozené faktory, ale také rané zkušenosti dítěte s jeho nejbližšími osobami pečujícími o něj. Jedním z určujících faktorů vývoje osobnosti je citové pouto (attachment) dítěte k pečující osobě, resp. osobám. Formuje se zřejmě již v těhotenství a u každého se vyvíjí jedinečným a neopakovatelným způsobem. Jedna z klíčových rolí při utváření tohoto citového pouta patří matce (Bowlby, 1958).

Pevnost a kvalita attachmentu je důležitá pro to, aby člověk mohl vnímat svět jako bezpečné a neohrožující místo. Chybí-li toto pouto, nebo je-li nějakým způsobem narušeno, roste pravděpodobnost, že jedinec bude vnímat ostatní lidi a celý svět úzkostně či s pocitem nedůvěry. To odpovídá prvnímu stadiu psychosociálního vývoje v Eriksonově pojetí, kdy se formuje bazální důvěra, resp. nedůvěra (Erikson, 1999).

Odborníci se shodují, že podoba tohoto citového přilnutí je ve své podstatě trvalá. Její změna je velmi obtížná, až nemožná. Je zřejmé, že kořeny toho, jak prožíváme citové vztahy v dospělosti a jak reagujeme na celou řadu situací, které se ve vztazích objevují, leží právě v raném dětství, patrně v neverbálním období, kdy dochází k formování attachmentu. Ke změně kvality této citové vazby může dojít například dlouhodobou psychoterapií nebo i v rámci zdravého intimního citového vztahu k druhému člověku, kdy během takového vztahu získáme jakousi korektivní zkušenost, která nám může pomoci korigovat zažitě reakční vzorce a způsoby chování, které jsme si vytvořili na základě nejisté vztahové vazby během raného dětství (Kulíšek, 2000).

1.2.1. Pojmy a koncepty související se vztahovou vazbou

Mezi významné pojmy spjaté s attachmentem patří také tzv. koncepce bezpečného zázemí (secure-base concept). Ústřední myšlenkou tohoto konceptu je skutečnost, že matka pro své dítě toto bezpečné zázemí vytváří a sama jej představuje. Dítě s matkou zažívá pocit bezpečí a ochrany. Zároveň dítě ví, že se do tohoto bezpečného zázemí může kdykoliv v případě potřeby vrátit a toto vědomí mu dodává odvahu vydávat se od matky pryč a prozkoumávat neznámý a nebezpečný okolní svět. Tento způsob chování můžeme pozorovat nejen u dětí, ale i u mláďat různých živočišných druhů (Colinová, 1996).

Dalším důležitým pojmem je vnitřní pracovní model nebo také model reprezentací (internal working model, representational model). Oba tyto pojmy pojmenovávají totožný koncept. Tento model se formuje na základě interakcí mezi dítětem a primární pečující osobou, ve většině případů s matkou. Tento model dle Colinové obsahuje mentální reprezentaci a pohled na sebe sama, druhé osoby a také na citové vztahy k těmto osobám. Součástí modelu jsou také naše pocity, názory, očekávání od druhých lidí a vztahů s nimi, zároveň také naše vzorce chování a způsoby, kterými reagujeme na různé situace, či postupy interpretace procesů, které se v našich vztazích odehrávají. To, jak naše vztahy prožíváme, jak se v nich chováme a jak je chápeme je tedy do velké míry ovlivněno kvalitou vztahové vazby k primární pečující osobě, kterou jsme si formovali v raném dětství (Colinová, 1996).

Tyto vnitřní modely fungují v našich myslích převážně na nevědomé úrovni, částečně na úrovni vědomé. Vnitřní mentální reprezentace jsou značně stálé a neměnné. Jejich změna či úprava bývá většinou doprovázena dlouhodobým terapeutickým procesem, během kterého dochází ke korigování těchto mentální reprezentací. Součástí procesu bývá zvědomění nevědomých procesů a mentálních reprezentací či vzorců chování, které klientovi mohou pomoci pochopit a porozumět vlastnímu prožívání a chování ve vztazích k druhým lidem nebo i sám k sobě (Colinová, 1996; Simpson a kol., 2002;).

Může se také stát, že člověk vůči druhé osobě, se kterou je ve vztahu, prožívá více vnitřních modelů vztahu najednou. Tento stav Bowlby pojmenovává jako vícenásobný model (multiple models). Častý je výskyt protichůdných modelů. Představit si tento koncept můžeme například na příkladu zneužívaného dítěte. Pokud je dítě zneužíváno jednou ze svých primárních pečujících osob, které se vůči dítěti ale jinak nechovají špatně, je velmi pravděpodobné, že dítě bude mít vytvořen model hodného, bezpečného a pečujícího rodiče souběžně s modelem ubližujícího a nebezpečného rodiče. Tyto vzájemně si odporující představy o rodičovské postavě pak na nevědomé úrovni mohou v mysli dítěte přežívat i desítky let bez toho, aby byla odhalena jejich podstata. Jejich projevy však mohou způsobit řadu intrapsychických, intrapersonálních i interpersonálních konfliktů a obtíží, obzvláště v oblasti partnerských vztahů (Bowlby, 1980).

Nemusí se však jednat pouze o takovýto extrémní případ. K vytvoření vícenásobných modelů může docházet i v mnohem běžnějších situacích například v důsledku nepřijímání pocitů dítěte ze strany rodiče. Můžeme si například představit situaci, kdy dítě prožívá nepříjemné pocity doprovázené pláčem, křikem a dalšími projevy. Rodič, namísto aby dítě utěšil a jeho pocity přijal a uznal jako validní, dítě napomíná, aby s podobnými projevy co nejdříve přestalo. Pochvala přichází, když je dítě klidné, tiché a chová se spořádaně, navzdory pocitům rozladění, smutku nebo zloby. Na základě takových situací se v dítěti vedle modelu pečujícího a bezpečného rodiče může vyvinout i model nepřijímajícího rodiče, který odmítá a ignoruje pocity a emoční potřeby dítěte. Stejně jako u příkladu zneužívání může i tato situace vést k mnohým komplikacím v budoucích vztazích jak vůči intimním partnerům, tak také například vůči vlastním dětem.

Také Donald Winnicott (1953) koncipoval na základě pozorování přímé interakce mezi matkou a dítětem teorii související s konceptem attachmentu Johna Bowlbyho.

Dítě se, dle Winnicotta, po narození stává součástí jednotky matka-dítě, v rámci které se vyvíjí jeho vztahová kapacita. Aby se tak mohlo stát je nutná přítomnost „dost dobré

matky“ (good enough mother), která vytváří podpůrné prostředí (holding environment), které je bezpečné a příjemné. Jestliže matka citlivě reaguje na iniciativu a potřeby dítěte, čímž potvrzuje jejich oprávněnost, u dítěte se vyvine „pravé self“. Pokud matka reaguje necitlivě vyvine se u dítěte „falešné self“. To znamená, že se dítě snaží zavděčit a přizpůsobit potřebám objektu a neřídí se svými autentickými potřebami. Self tohoto dítěte je pak příliš konformní, málo tvořivé a neumí se starat o vlastní potřeby (Plháková, 2006).

Mezi konkrétní negativní důsledky matčina selhání zrcadlit potřeby dítěte, které Winnicott na základě svých reálných zkušeností s pacienty ve svém díle uvádí, patří chronická deprese, dezintegrace osobnosti, depersonalizace, trauma či přehnaná zranitelnost (Winnicott, 1971).

1.3. Vztahová pyramida

Rozlišujeme dva typy vztahové osoby nebo vztahové vazby. Jedná se o primární vztahovou osobu/vazbu a o sekundární vztahovou osobu/vazbu. Primární vztahovou vazbu dítě navazuje k osobě, která v jeho raném dětství nejčastěji uspokojuje jeho tělesné a psychické potřeby, například reaguje na jeho pláč, vytváří pocit bezpečí a iniciuje s dítětem hru. Nejčastěji se primární vztahovou osobou stávají matky. Známý jsou ale i případy, kdy roli primární vztahové osoby zastávala například chůva, zatímco rodiče spadali mezi sekundární vztahové osoby. Stát se tak může například v situaci, kdy je chůva pro dítě tou osobou, která nejčastěji reaguje na jeho potřeby nebo pláč a tyto potřeby uspokojuje. Dítě si primární vztahovou vazbu vytvoří k osobě, která tyto potřeby naplňuje bez ohledu na to, zda se jedná o rodiče, prarodiče, nebo právě chůvu. Roli sekundární vztahové osoby nejčastěji zastává otec (Newland & Coyl, 2010).

Sekundární vztahovou osobou chápeme všechny, kromě primární vztahové osoby, ke kterým si dítě navázalo vztahovou vazbu. Za sekundární vztahovou vazbu bychom však neměli zaměňovat známé a kamarády, protože ne s každým, s kým je jedinec v kontaktu se naváže vztahová vazba v tom slova smyslu, ve kterém ji popsal John Bowlby.

Často se na primární vztahovou vazbu pohlíží jako na „lepší“ či „významnější“ vztahovou vazbu. Přesnějším vyjádřením by však bylo, že obě tyto vazby se vzájemně doplňují a každá přináší do života jedince jiné důležité benefity (Cohen, 2005).

Main a Weston (1981) ve svém výzkumu zjistili, že pokud má dítě k matce nejistou vazbu, jistá vazba k otci vede k pozitivnějším vztahům k ostatním lidem, než když je vazba k oběma rodičům nejistá. Jistá vazba k matce má však silnější pozitivní vliv na vztahové

chování než jistá vazba s otcem. Děti, které měly jistou vazbu k matce, ale nejistou vazbu k otci, byly otevřenější kontaktu s cizími osobami než děti s nejistou vazbou k matce, ale jistou vazbou k otci. Celkově můžeme říct, že čím jistější vazbu měly děti ke kterémukoliv z rodičů, tím ochotnější byly k vytvoření pozitivního vztahu s cizí osobou (Main & Weston, 1981).

Myers a kolegové (1987) aplikovali metodu Strange situation testu s modifikací, kdy namísto matky využily babičku. Porovnávaly poté reakci dětí ze Strange situation testu, kdy se účastnila babička s reakcemi z testu, kdy se účastnila matka. Z jejich výsledků můžeme říct, že reakce dětí se nijak významně nelišily. Autoři studie dokonce navrhují, že v řadě dimenzí vztahové vazby může babička být s matkou zaměnitelná, jakožto vztahová osoba (Myers a kol., 1987).

Sekundární vztahové vazby jsou pro dítě velkou výhodou. Děti, které mají vyvinuto tři a více sekundárních vztahových vazeb (nad rámec vazeb k rodičům), jsou obvykle více resilientní, mají lepší sebevědomí a méně psychických problémů než děti s méně sekundárními vztahovými vazbami. Tyto blízké vazby pomáhají dítěti vytvářet jakousi podpůrnou skupinu, která může být v náročných chvílích velmi nápomocná (Newland & Coyl, 2010).

1.4. Typy vztahové vazby

Na základě dlouholetých pozorování Mary Ainsworthové byly ustanoveny tři základní typy vztahové vazby. Dva typy nejisté vazby (typy A a C) a jeden typ vazby jisté (typ B). Později byl doplněn i čtvrtý typ (typ D), který připojila americká psycholožka Mary Main ve spolupráci se svou kolegyní Judit Solomonovou (Main & Solomon, 1986).

V následujících podkapitolách (1.4.2., 1.4.3., 1.4.4. a 1.4.5.) budou jednotlivé typy vztahové vazby popsány podrobněji.

Je potřeba dodat, že kvalita vztahové vazby není neměnná a může být ovlivněna pozitivně i negativně dalšími emočními zkušenostmi nejen ve vztahu s primárně pečujícími osobami. Vytvoření specifického pouta k matce (nebo k jiné osobě, která se o dítě stará) znamená první stupeň opravdového lidského vztahu vůbec. Dodnes nejsou prozkoumány některé okolnosti týkající se utvoření takového vztahu. Není jasné, zda je tento vztah vždy monotropní, to znamená, zda se pouto vytváří jen k jedné osobě a k ostatním blízkým osobám až později (Langmeier & Krejčířová, 2012).

Je podstatné zmínit, že důležitý je pro dítě také vztah s otcem. Ačkoliv vztahové vazbě k otci je věnováno podstatně méně pozornosti než vazbě k matce, z řady výzkumů raného attachmentu je vidět, že vztahová vazba k otci se u dětí formuje ve stejné nebo alespoň podobné intenzitě jako vztahová vazba k matce. Při separaci od otce děti reagovaly silným rozrušením, stejně jako při separaci od matky (Kotelchuck, 1976). Při následném opětovném shledání s otcem se v jejich chování také objevovaly prvky, které známe z výzkumů attachmentu k matce (Lamb, 1976). Z dalších výzkumů vyplývá, že jistá vztahová vazba k otci má na život dítěte srovnatelný blahodárny vliv, jako jistá vztahová vazba k matce (Brown, Mangelsdorf, & Neff, 2012).

1.4.1. Strange situation test

Nejznámější metodou k určení typu vztahové vazby je tzv. Strange situation test (test nezvyklé situace). Tuto metodu vyvinula, spolu se svým týmem, Mary Ainsworthová pro svá četná pozorování. Metoda probíhá v laboratorních podmínkách a její podstatou je opakovaná krátkodobá separace dítěte od primární pečující osoby v kombinaci s přítomností či interakcí cizí osoby. Cílem této metody je aktivovat v dítěti systém reakcí, který pozorovateli odkryje podobu vztahové vazby u dítěte. Pozorovatel zaznamenává vnější projevy chování dítěte, většinou také za pomoci videokamery (Kulišek, 2000).

Metoda Strange situation test je určena pro děti od jedenácti do osmnácti měsíců. Poprvé ji se svou kolegyní Barbarou Wittigovou aplikovala Mary Ainsworthová v roce 1969 (Ainsworth, Wittig, 1969).

Celý test se skládá z osmi fází. V první fázi je během třiceti sekund uvedena matka s dítětem do místnosti. Pozorovatel, který matku s dítětem do místnosti uvádí potom místnost opouští. Následuje fáze druhá, která trvá tři minuty.

Během druhé fáze dítě zkoumá a objevuje místnost. Matka je v místnosti stále přítomná, ale zůstává pasivní. Může však na dítě reagovat.

Třetí fáze trvá také tři minuty a jedná se o první interakci dítěte s cizí osobou. Cizinec vchází do místnosti a první minutu zůstává jen potichu stát. Následující minutu cizinec konverzuje s matkou bez toho, aby dítěti věnoval jakoukoliv pozornost. V poslední minutě pak cizinec navazuje interakci s dítětem. Postupně se k dítěti přibližuje a snaží se iniciovat s dítětem hru. Matka na konci třetí fáze rychle opouští místnost.

Následuje čtvrtá fáze, kdy je dítě ponecháno s cizincem v místnosti o samotě. Cizinec se snaží na dítě reagovat, odpovídat mu, hrát si s ním, vytvářet interakci. Pokud je

to zapotřebí, může cizinec dítě také konejšit a uklidňovat. Pokud je pro dítě tato fáze příliš náročná a separace od matky je pro něj nezvladatelná, může být čtvrtá fáze předčasně ukončena.

Na začátku páté fáze se do místnosti vrací matka, která utěšuje dítě. Cizinec místnost opouští bez interakce s dítětem. Po uplynutí času se matka s dítětem rozloučí a místnost opět opouští. Pátá fáze trvá typicky 3 minuty, v případě potřeby však může být prodloužena i na více minut.

Jakmile matka místnost opustí, začíná šestá fáze, během které je v místnosti dítě tři minuty samo.

Na začátku sedmé fáze se do místnosti vrací cizinec. Cizinec dítě vítá a čeká na jeho reakci. Pokud dítě nejeví známky stresu či úzkosti, cizinec si sedá na židli. Pokud je to potřeba, může cizinec dítě utěšovat a konejšit. Běžně sedmá fáze trvá tři minuty, avšak stejně jako u čtvrté fáze může být i tato fáze předčasně ukončena v případě přílišné náročnosti pro dítě.

Poslední, osmá fáze, začíná voláním matky na dítě ještě před vstupem do místnosti. Poté matka vchází a chvíli vyčkává. Poté zvedá své dítě do náručí a cizinec opouští místnost. Osmá fáze trvá také tři minuty. Celý Strange situation test by měl trvat přibližně 22 minut (Ainsworth, Wittig, 1969).

Během strange situation testu je podstatná především reakce dítěte na separaci od matky. Zkušený a zacvičený výzkumník sleduje chování dítěte a zaznamenává si podstatné interakce. Sledují se čtyři typy interakčního chování směrem k matce během dvou fází, kdy dochází ke shledání matky s dítětem. Konkrétně tedy v páté fázi, kdy se matka do místnosti vrací poprvé a cizinec místnost opouští. A ve fázi osmé, kdy matka na dítě nejdříve volá a poté se s dítětem v místnosti shledá. U dítěte se při těchto dvou případech posuzuje chování na čtyřech škálách. První z nich je vyhledávání blízkosti a kontaktu s matkou, druhou je udržování kontaktu s matkou. Třetí škála měří vzdorovitost a odmítání kontaktu s matkou či jejích pokusů o utěšování, a poslední, čtvrtou škálou je vyhýbání se blízkosti a kontaktu s matkou.

Pozorovatel zaznamenává chování projevené v patnácti sekundových intervalech a skóruje intenzitu tohoto chování na škále od jedné do sedmi, kdy jedna je nejmenší intenzita a sedm naopak intenzita největší. Na základě těchto projevů zaznamenaných ve zmíněných čtyř škálách je poté určen typ vztahové vazby daného dítěte.

Pozorovatel může také zaznamenávat další projevy chování u dítěte. Například to, jak moc se dítě pohybuje po místnosti, jak moc a jak často věnuje pozornost hračkám. Jak moc průzkumnicky se v novém prostředí projevuje či to, jak moc si místnost prohlíží. Výzkumníka také může zajímat chování jako následování matky ke dveřím, bouchání do dveří, soustředění se na dveře či na matčinu prázdnou židli. Dále se mohou markovat také různé afektivní projevy jako například smích, či naopak pláč (Main & Solomon, 1990).

1.4.2 Typ B

Typ B tvoří děti s jistým attachmentem, tedy s jistou vztahovou vazbou k primární pečující osobě. Z pohledu secure-base konceptu neboli konceptu bezpečného zázemí zmíněného v kapitole 1.2.1. prožívají děti s attachmentem typu B jako bezpečnou základnu právě svou primární pečující osobu, v případě strange situation testu tedy svou matku.

Po matčině návratu tyto děti vyhledávají matčinu blízkost a navazují s ní kontakt. Tělesný kontakt s matkou je jim příjemný a mají z něj radost. Samy tělesný kontakt iniciují. Při matčině nepřítomnosti tyto děti vykazují jisté známky distresu a nepohody. V interakci s cizincem byly děti při přítomnosti matky přátelské. Když však matka nebyla v místnosti přítomna, kontaktu s cizincem se vyhýbaly. Při návratu matky do místnosti děti reagovaly pozitivně, měly radost z matčina návratu a všechny známky nepohody a distresu u nich s matčíným návratem vymizely. V přítomnosti matky také děti projevovaly explorační chování a pustily se do prohledávání místnosti a přítomných hraček. Bez přítomnosti matky však dětem k tomuto exploračnímu chování chyběla právě bezpečná základna v podobě matky (Ainsworth, 1973).

Jistý typ B lze dále dělit na podtypy B1 – B4, kdy B1 značí nejjistější vztahovou vazbu a B4 nejméně jistou, v některých případech až hraniční vztahovou vazbu. Tyto 4 typy se mezi sebou liší drobnými rozdíly v chování (Kulíšek, 2000).

Matky byly v průběhu prvního roku života hodnoceny jako senzitivní, citlivě a adekvátně reagující na signály dítěte a na jeho potřeby. Celkově byly tyto matky hodnoceny jako citlivější, než matky dětí s typy vztahové vazby A, C nebo D (Ainsworth, 1973). Pokud se mezi matkou a dítětem vyskytuje jistá vztahová vazba, můžeme mezi nimi také pozorovat soulad v afektivním ladění a emočních projevech. Dochází ke vzájemnému ovlivňování v tomto prožívání skrze držení těla, mimiku či oční kontakt. Matka dítěti přenechává dostatek prostoru k projevení jeho emocí. Poté, co se dítě naučí mluvit se vztahová vazba ještě prohloubí díky možnosti dítěte vyjadřovat své pocity, myšlenky či fantazie i verbální

cestou. Možnost verbální komunikace také umožňuje lepší řešení konfliktů mezi matkou a dítětem (Vavrda, 2005).

Ukázalo se, že tyto děti byly později v předškolním nebo i školním věku hodnoceny jako sebejistější, lépe navazovaly vztah s učitelkou ve školce a měly celkově méně problémů s chováním než děti s jiným typem attachmentu. Jedná-li se o rizikové děti, například děti nedonošené, děti z rodin trpících chudobou či děti z rozpadlých rodin, pak senzitivita matky a z ní vycházející jistý vztah dítěte k ní funguje jako protektivní faktor v dalším vývoji. Děti s jistým vztahem k matce mají celkově méně neurotických i behaviorálních problémů v dalších vývojových obdobích (Langmeier & Krejčířová, 2012).

Jistá vztahová vazba s sebou přináší řadu benefitů i do zbytku života jedince. V dospělosti se osoby, jejichž vztahová vazba byla v dětství hodnocena jako jistá, lépe potýkají se zátěží a stresem. Méně propadají úzkostem, depresím či jen špatným náladám. Typické je dlouhodobé pozitivní ladění. V případě potřeby se tito jedinci také nebrání léčbě z oblasti psychoterapie či psychiatrie (Obegi & Berant, 2009). Také jsou tito jedinci obratnější a otevřenější ve svých mezilidských vztazích. Nebojí se komunikovat svou potřebu opory v druhém člověku. Projevují také značnou míru empatie a pokory. Dokáží reflektovat a přijímat chování jak své vlastní, tak druhých lidí (Hašto, 2005).

Pokud jedinec ze své primární rodiny odejde s attachmentem jiným než jistým, je stále možné vytvořit si během života jiný významný vztah, během kterého jedinec prožije dostatečné bezpečí a přijetí k vytvoření jisté vazby. Může se jednat například o vztah milostný, nebo i o hluboké přátelství či vztah psychotherapeutický (Vavrda, 2005). Zkušenost z dětství není prožitkem tohoto bezpečného vztahu smazána, ale škody napáchány nejistou či dezorganizovanou vazbou k primární pečující osobě mohou být touto zkušeností s jistou vazbou alespoň z části kompenzovány.

1.4.3 Typ A

Pod typem A se skrývá nejistý, úzkostně-vyhýbavý (avoidant) typ vztahové vazby. Děti s tímto typem vztahové vazby neprojevují žádné zvláštní známky distresu, nepohody či úzkosti, když matka opouští místnost ve čtvrté a šesté fázi strange situation testu. Při návratu matky do místnosti ve fázi pět a osm neprojevují žádný zvláštní zájem o její osobu. Přítomnost cizince je těmto dětem v podstatě lhostejná. Dítěti cizí osoba nevadí a hraje si v její přítomnosti bez obtíží. Zajímavé také je, že děti s úzkostně vyhýbavou vztahovou

vazbou dokáže při rozrušení uklidnit cizinec stejně kvalitně a efektivně, jako matka (Ainsworth, 1973). Za zmínku také stojí fakt, že ačkoliv se v chování dítěte žádné známky distresu či nepohody neobjevují, jejich krevní hodnoty vypovídají o opaku. U těchto dětí byla měřena hladina kortizolu, stresového hormonu, v krvi a z výsledků bylo zjištěno, že hladina kortizolu je při odloučení od matky stejně zvýšená, jako u dětí s jistou vztahovou vazbou (Hašto, 2005).

Děti s tímto typem vztahové vazby také nevnímají svou primární pečující osobu jako secure-base neboli bezpečné zázemí. K prozkoumávání neznámého prostředí, v našem případě místnosti, nehraje přítomnost matky v místnosti žádnou roli. To z dětí činí značně nezávislé a samostatné jedince, jak z emočního, tak z fyzického pohledu, jelikož dítě kromě mentálního bezpečí a opory nevyhledává ani fyzickou oporu, či kontakt s matkou (Behrens, Hesse, & Main, 2007).

U matek dětí s typem vztahové vazby A můžeme pozorovat jistou ambivalenci v tělesném kontaktu s dítětem. Typické je navazování tělesného kontaktu s dítětem z přesvědčení, že je to potřeba, protože tělesný kontakt je pro děti důležitý, zároveň však tyto matky prožívají vnitřní nechuť a odpor k tělesnému kontaktu, což je dítě schopno vycítit. Dítě tím pádem vnímá ze strany matky dvojakost v chování. Na jednu stranu je mu tělesný kontakt poskytován, na druhou stranu však dítě z matky cítí odmítání (Ainsworth & Bell, 1970).

Dítě je z matčiných projevů zmateno a snaží se v nich vyznat. To může způsobit vznik vícenásobného modelu, zmíněného v kapitole 1.2.1., nebo také vznik tzv. falešného self. Celkově tato situace z dlouhodobého hlediska může vést k tomu, že dítě ztrácí kontakt s vlastními emocemi, jelikož je často nuceno je potlačovat. Jako příklad můžeme uvést například zlost plynoucí z frustrace v důsledku nespokojování citových potřeb dítěte. Kromě toho může mít dítě tendence k perfekcionismu, emoční plochosti a silné nezávislosti, jelikož to jsou většinou projevy, které rodiče u dítěte odměňují. Výrazné emoční projevy ze strany dítěte jsou rodiči většinou negativně hodnoceny, a proto se je dítě snaží eliminovat. Tato zkušenost u dítěte může vést také ke vnitřním intrapsychickým konfliktům a potížím s budováním zdravého sebeobrazu a sebedůvěry (Kulíšek, 2000). Tyto děti se mohou také jevit jako vyspělejší než jejich vrstevníci, což můžeme pozorovat také u dětí s typem vztahové vazby D, tedy dezorganizovaným typem. Je to však pouhé zdání, ke kterému dochází v důsledku existence falešného self nebo vícenásobného modelu.

V domácnosti se objevovaly u dětí epizody nepředvídatelné agrese vůči matce. Agrese se u nich objevovala ale také ve vztahu k sobě nebo ve vztazích s vrstevníky. Celkově měly tyto děti obtíže s kontrolou vlastních impulzů a často se u nich projevovaly také úzkostné projevy chování.

V průběhu prvního roku života byly matky těchto dětí hodnoceny jako málo citlivé, až necitlivé vůči potřebám dítěte. Následně v průběhu druhého a třetího roku se od jiných matek lišily nedostatkem výrazů emocí, a to i v případě agresivních projevů dítěte, což vedlo k tomu, že děti v momentech nepohody a distresu nevyhledávaly kontakt se svou primární pečující osobou, tedy matkou (Ainsworth, 1970).

V dospělosti se lidé s tímto typem vztahové vazby často potýkají s potížemi v mezilidských vztazích, jako je například strach z přílišné blízkosti, nedůvěra k druhým lidem, případně až znehodnocování celkového významu mezilidských vztahů v lidských životech. Na ostatní lidi mohou působit povrchně a emočně oploštěle. Jelikož jsou zvyklí na svou nezávislost a na péči sami o sebe, nevnímají výraznou potřebu tvořit hluboké vztahy s druhými lidmi. Ze stejného důvodu je u těchto jedinců časté odmítání psychiatrické či psychoterapeutické pomoci. Z výzkumu vyplývá, že terapeutické metody, které klienta orientují na své nitro, jako například sebereflexe či zkoumání vlastních pocitů a sebeodhalování, je pro tyto klienty často zdrojem ohrožení a distresu a mají tendenci se těmto technikám a činnostem vyhýbat a uzavírat se do sebe (Obegi & Berant, 2009).

1.4.4 Typ C

Typ C tvoří děti s nejistým ambivalentním, či rezistentním vztahem k matce. Někdy se tento typ označuje také jako vzdorovitý či odmítavý. Dříve byl tento typ vazby označován jako úzkostně-ambivalentní.

Děti s tímto typem vztahové vazby projevovaly při odchodu matky z místnosti značnou nepohodu a intenzivní distres. K cizinci se projevovaly vyhýbavě, dokonce až bázlivě. Snažily se vyhnout kontaktu s ním a některé měly z cizince vyloženě strach. Po návratu matky děti vyhledávaly tělesný kontakt s ní, samy s ní navazovaly kontakt, zároveň ale vůči matce projevovaly zlost a vzdor, občas se ji dokonce snažily po navázání tělesného kontaktu odstrčit (Kulíšek, 2000). Při nepohodě a distresu bylo náročné tyto děti uklidnit. Úspěch neměly ani snahy matky, ani snahy cizince. Ze všech typů vztahových vazeb jsou děti s typem C nejméně aktivní v exploračním chování. Některé děti místnost dokonce

neobjevovaly vůbec. U dětí s tímto typem vazby byla také pozorována výraznější plačtivost než u dětí s ostatními typy vztahových vazeb.

Z pohledu secure-base konceptu mají tyto děti nenaplněnou touhu po bezpečné základně ve své primární pečující osobě. Výsledkem této nenaplněné touhy je právě ambivalentní chování vůči matce, kdy děti její blízkost na jednu stranu potřebují, na druhou stranu jsou na matku ale rozzlobené.

I zde existují podtypy, a to podtyp C1 a podtyp C2. Podtyp C1 je označuje aktivní a vyznačuje se intenzivním agresivním chováním vůči cizinci i vůči matce po jejím návratu. Agrese se může projevovat například kopáním a boucháním matky či házením s hračkami. Podtyp C2 se též označuje jako pasivní. Jeho projevy chování vůči matce jsou rovněž ambivalentní, objevuje se touha po kontaktu i zloba, avšak zdaleka ne v takové intenzitě jako u podtypu C1. Dítě s podtypem vztahové vazby C2 se může jevit jako úzkostné, uplakané, až bezmocné. Při objevování místnosti je značně opatrné a nejisté. Zůstává pasivní a projevuje pouze malou míru iniciativy jak vůči matce, tak vůči cizinci i okolí (Kulíšek, 2000).

Matky byly v průběhu prvního roku života hodnoceny jako méně citlivé. Na rozdíl od matek dětí s typem vztahové vazby A jim ale nedělá potíž fyzický kontakt s dítětem. V porovnání s matkami, jejichž děti mají jistou vztahovou vazbu, tedy typ B, jsou ale tyto matky méně citlivé a méně adekvátně reagují na nepohodu dítěte, například na pláč. U těchto matek se často střídají projevy jako přijetí a odmítání, emoční přístupnost, a naopak emoční nedostupnost. Tyto ambivalentní signály jsou pro dítě hodně náročné a vedou k řadě potíží v pozdějších vývojových fázích (Kulíšek, 2000).

V dospělosti mohou mít tyto děti potíže s vlastními emocemi a s reflexí prožitých životních zkušeností. Mívají sklon k negativním postojům a úzkostem (Hašto, 2005). V rámci psychoterapeutické či psychiatrické práce jsou náročnější, než jedinci s jistou vztahovou vazbou (typem B). Jako klienti mohou vykazovat známky většího zklamání a ublížení ze vztahů ve svém životě, často však bez toho, aby zároveň reflektovali vlastní chování a prožívání v těchto vztazích (Obegi & Berant, 2009).

1.4.5 Typ D

Typ vztahové vazby D bývá označován jako dezorganizovaný, případně i dezorientovaný. Tento typ byl popsán až později Mainovou a Solomonovou (Main &

Solomon, 1990). Ainsworthová s jejich rozšířením souhlasila, a tak byl do typologie zařazen i tento čtvrtý typ. Děti, které do tohoto typu spadají byly dříve zařazovány do kategorií A, B a C.

U těchto dětí se během Strange situation testu objevovaly různé neobvyklé, až bizarní projevy chování, které nebylo možno jednotně popsat. U tří předchozích, organizovaných typů attachmentu můžeme z chování dětí vnímat určité koherentní modely na základě kterých si děti volily své strategie, které jim umožňovaly co nejlepší adaptaci na okolnosti vztahu k jejich primárně pečující osobě. U typu D tyto koherentní modely nenajdeme, a právě proto se tento typ označuje jako dezorganizovaný. Děti typu D neprojevují žádnou organizovanou bezpečnou, úzkostnou, ani vyhýbavou strategii pro coping s distresem či nepohodou. Při shledání s matkou během fází pět a osm děti navazovaly kontakt často ustrašeně, zmateně, konfliktně, či jiným podivným způsobem. Některé děti například na různě dlouhou dobu „zamrzly“ a neprojevily žádnou aktivitu, jindy reagovaly velmi ambivalentně nebo agresivně, například na matku ječely (Lyons-Ruth & Jacobvitz, 2008). Do této kategorie spadá až 19 % dětí posouzených Strange Situation testem (van Ijzendoorn, Schuengel & Bakermans-Kranenburg, 1999).

Dle Mainové a Solomonové (1990) si děti s dezorganizovaným typem vazby vybudují strach ze své primární pečující osoby. Tyto osoby totiž během každodenních interakcí s dítětem projevují chování, které děti děsí. Vzniklý strach v dítěti podporuje touhu vyhýbat se jejich primární pečující osobě, což je v rozporu s jejich biologickou přirozeností, která je naopak nutí vyhledávat blízkost této osoby, když pociťují strach. Tyto protichůdné touhy vytváří v dítěti paradox, kdy dítě vyhledává přítomnost zdroje strachu s touhou si od toho stejného strachu ulevit. Tento paradox je považován za základ dezorganizované vazby (Main & Solomon, 1990).

Všechny děti s tímto typem vazby vykazovaly dvě shodné hlavní formy chování. Za prvé projevily rozporuplné snahy o navázání a zároveň nenavázání kontaktu s matkou, kdy se matce například vydaly naproti, ale hlavu nechávaly otočenou jiným směrem. A za druhé chování těchto dětí obsahovalo strach projevený například skrze mimiku nebo zamrznutí ve chvílích, kdy se s nimi rodič pokusil navázat kontakt (Lyons-Ruth & Jacobvitz, 2008). Tyto zmatené a ambivalentní projevy nepozorujeme v žádném z předchozích typů attachmentu.

Tento dezorganizovaný typ vztahu se objevuje u dětí v útlém věku týraných nebo zneužívaných. Je ale možné se s ním setkat i u dětí s dobrou péčí například v obdobích adaptačních těžkostí po narození mladšího sourozence a podobně, nebo i u dětí bez zjevných

rizik. Ve starším dětství a dospívání je u této skupiny nejvyšší riziko rozvoje psychiatrických onemocnění (Kulišek, 2000).

1.5. Poruchy vztahové vazby

O poruše attachmentu hovoříme v situaci, kdy dítě v raném období života nenavázalo s matkou, nebo jinou primárně pečující osobou, vztah, jenž by byl dostatečně blízký a bezpečný. V důsledku toho dochází k potížím ve třech oblastech sociálního vývoje. Dítě neumí navazovat fungující a uspokojivé vztahy, není schopno ovládat své emoční stavy a nerozumí duševním stavům ostatních lidí, ani svým vlastním.

Dítě s poruchou attachmentu prožívá silný pocit, že si nezaslouží lásku, že je špatné a špatné zacházení si zasloužilo. Neumí se spolehnout na pečující osoby a snaží se samo dostat věci pod kontrolu, protože je naučené, že se může spolehnout jen samo na sebe (Hughes 2017, in Hubáčková, 2019).

Nejčastější příčinou poruch citového přilnutí bývá absence primární pečující osoby v kritickém období vývoje. V mnoha případech se jedná o děti, které neměly možnost citový vztah s pečující osobou navázat v důsledku umístění do nejrůznějších institucí. Může se také jednat o přerušené citové pouto, které obsahuje separaci či ztrátu pečující osoby, například důsledkem jejího úmrtí (Kulišek, 2000).

Děti s poruchou attachmentu bývají jiné, než by odpovídalo jejich věku nebo situaci. Mohou být zamklé, uzavřené samy ve svém světě a nevyžadující pozornost. Někdy jsou ale naopak nadměrně přítulné i vůči cizím lidem a snaží se získat pozornost a péči od kohokoliv.

V mnoha případech bývají hyperaktivní, neklidné či mají problém se soustředěním. Porucha přilnutí bývá často mylně diagnostikována jako ADHD. Projevy této poruchy mohou být také agresivní, kdy děti ubližují ostatním slovně i fyzicky. Péče o děti s touto poruchou je velmi náročná, avšak dá se jim pomoci různými terapeutickými metodami. Klíčový je přístup rodiny, která o dítě pečuje. V tomto kontextu mluvíme o tzv. terapeutickém rodičovství, které se orientuje na příčiny chování dětí. Základem je naučit dítě důvěřovat rodiči, spolehnout se na něj a přijímat jeho autoritu jako bezpečný základ (Hughes, 2017, in Hubáčková, 2019).

Vztahová vazba je významným fenoménem lidského života, o kterém stále nemáme všechny informace. Víme však, že typ připoutání nás může v životě výrazně ovlivnit jak pozitivně, tak negativně, a do značné míry i determinovat určité aspekty našeho života. Na

významnost vztahové vazby je třeba upozorňovat a pokud možno i připravovat rodiče, aby byli schopni navázat se svými dětmi jistou vztahovou vazbu.

2. Dospělost

Ačkoliv často opomíjená, dospělost se vyznačuje řadou významných přechodových období a úkolů, které mají vliv na individuální životní trajektorie, včetně finálního formování identity, budování přátelských a intimních vztahů, profesního rozvoje a osobního růstu. Tato kapitola se zaměřuje na dospělost jako na období proměn a výzev, které hrají klíčovou roli v životě jedince.

Jelikož se tato diplomová práce týká vztahové vazby a konzumace pornografie, zaměříme se v této kapitole především na oblasti relevantní pro tuto problematiku, a to psychologické aspekty dospělosti, oblast vztahů a intimity a oblast sexuálního chování a sexuálních preferencí dospělých jedinců. Neopomineme ani důležité vývojové úkoly, které jedince v tomto dlouhém, a přesto stále nedostatečně prozkoumaném období života čekají.

Za dospělého se běžně v České republice považuje jedinec, který dosáhne 18 let věku. Je to dáno i nabytím právní zodpovědnosti, nicméně pouze zákonem se v otázce, kdy je člověk dospělý nemůžeme řídit. Pod pojmem „dospělý jedinec“ si většinou představíme člověka, který dosáhl jisté zralosti. Ta však ne vždy souvisí s věkem. I napříč psychologickými teoriemi se pojetí dospělosti a věk jejího dosažení liší. Většinou pracujeme spíše s časovými intervaly než s přesnými věky. Dospělost je také plná přechodových období, která každý jedinec prochází svým individuálním tempem, a i to je třeba zohlednit při zkoumání tohoto období.

2.1. Vývojové etapy dospělého jedince

S ohledem na skutečnosti zmíněné v úvodu této kapitoly považujeme za nosnou teorii Levinsona a kol. (1978), která přesně tyto aspekty zohledňuje. Ačkoliv je teorie již 40 let stará, vnímáme ji jako nadčasovou ve svém popisu různých etap vývoje dospělého jedince.

Levinsonův model vývoje struktury dospělé osobnosti je založen na předpokladu, že životní cyklus jedince je strukturován sérií fází, které jsou definovány určitými úkoly, konflikty a výzvami. Celý cyklus vývoje můžeme rozdělit do tří základních fází. První fází je „raná dospělost“, která trvá od 22 do 40 roku života. Dále „střední dospělost“ (45-60 let) a „pozdní dospělost“, kterou jedinec prožívá od 65 let výše. Každá z těchto fází má svá specifická témata a úkoly, kterým jedinec čelí. Všimnout si také můžeme pětiletých mezer mezi jednotlivými fázemi. Ty jsou ponechány právě pro přechodová stádia.

Před „ranou dospělostí“ popisuje Levinson i stádium „predospělosti“ (0-17 let) po které následuje první přechodové stádium (17-22 let) které jedince uvede do stádia „Vstupu do dospělosti“ (22-28 let). Následuje „přechodové stádium třicátníků“ (28-33 let) po kterém nastává „období usazení“ (33-40 let). Člověk pak skrze „přechodové stadium střední dospělosti“ (40-45 let) přechází do stádia „střední dospělosti“ (45-60 let). Po něm už následuje „přechodové stadium pozdní dospělosti“ (60-65 let) a následně pozdní dospělost (65 let +). Raná dospělost je charakterizována hledáním identity, navazováním intimních vztahů a začátkem kariéry. Střední dospělost je obdobím zaměřeným na stabilizaci a rozvoj profesní kariéry, upevnění rodinných vztahů a vyrovnání se se stárnutím. Pozdní dospělost pak přináší reflexi nad dosavadním životem, možnými změnami v rolích a hledáním smyslu života (Levinson a kol. 1978).

Kritici Levinsonova modelu nicméně poukazují na jeho nadměrné zaměření na vliv specifického historického období, ve kterém byl tento model vytvořen a na vliv dalších společenských faktorů, což může ovlivnit použitelnost tohoto modelu pro další generace (Thorová, 2015). Zároveň však při zohlednění různých aktuálních trendů ve společnosti můžeme vnímat i jistou nadčasovost tohoto modelu, jelikož střídání přechodových období a následně období většího klidu a stability můžeme vnímat i v nynější kohortě dospělých.

2.2. Vývojové úkoly a kritéria dospělosti

V oblasti vývojové psychologie se tradičně zkoumá vývoj člověka pomocí tzv. vývojových úkolů, které indikují adaptaci jedince na jednotlivé fáze vývoje. Tyto úkoly, formuloval zejména Erikson, jehož teorie osmi věků člověka je dodnes široce využívaná (Erikson, 1999).

Splnění vývojových úkolů má vliv na úspěch v následujících životních etapách, což se projevuje v kvalitním přizpůsobení a v prožívané životní spokojenosti. Podle Eriksona je vytvoření vlastní identity ukazatelem vstupu do dospělosti a ukončení etapy adolescence. Výzkumné studie ukazují, že utváření identity však není vstupem do dospělosti ukončeno, ale identita se rozvíjí nadále i v dospělosti. Dle Eriksonovy teorie člověka čeká během mladší dospělosti další vývojový úkol, a to dosažení intimity. To zahrnuje schopnost navazovat hluboké a vzájemně uspokojivé vztahy, založené na důvěře, sdílení, porozumění a respektu. Jedinec se snaží nalézt životního partnera, se kterým by mohl sdílet své myšlenky, pocity, touhy a cíle a budovat s ním blízké a vzájemně podporující partnerství. Tento proces je spojen s pocitem emocionálního naplnění, stability a bezpečí a představuje klíčovou součást

psychologického a sociálního rozvoje. V období střední dospělosti se poté jedná o vývojový úkol dosažení generativity. Generativita se v této souvislosti týká schopnosti jedince vytvářet materiální hodnoty a pečovat o budoucí generace, buď prostřednictvím vlastní rodiny a výchovy potomků, nebo skrze profesní či společenské angažmá. Posledním vývojovým úkolem, který čeká člověka v pozdní dospělosti je nalezení integrity ega. Tato fáze zahrnuje reflexi dosavadního života a akceptaci vlastního životního příběhu. Integrita ega se projevuje schopností jedince přijímat a smířovat se se všemi zkušenostmi, úspěchy i neúspěchy, které prožil v průběhu života. Jedinec se snaží nalézt smysl a souvislost ve svém životě a dosáhnout celistvosti svého já (Erikson, 1999; Lacinová a kol., 2016).

Arnett (2004 & 2004) navrhl několik kritérií pro definici dospělosti. Jeho koncept dospělosti zdůrazňuje, že proces přechodu do dospělosti je dnes prodloužený a komplexní a je třeba se soustředit spíše na psychologické aspekty dospělosti u daného jedince než na faktická kritéria typu věk jedince, jeho finanční, kariérní nebo studijní situace. Na základě Arnettových kritérií doplněných o navazující výzkumy (Badger, Nelson, & Barry, 2006) vzniklo sedm kategorií, která společně popisují kritéria dospělosti (Lacinová a kol., 2016). Nezávislost je prvním kritériem přechodu do dospělosti. Zahrnuje odpovědnost za vlastní rozhodnutí, emoční distancování se od rodičů, schopnost žít samostatně a finančně se zabezpečit. Následuje vzájemná závislost, jež zahrnuje orientaci na dlouhodobé vztahy, ať už partnerského nebo jiného charakteru. Důležité jsou rovněž přechody v životních rolích, jako je např. ukončení studia, uzavření manželství, narození dítěte nebo ustálení se v pracovní sféře. Součástí procesu dospívání je také smíření se s normami společnosti, kdy je rizikové chování spojené nahrazeno dospělejší akceptací norem. Dalším kritériem je biologický přechod, tj. biologická schopnost mít děti, která ale v současné době nastupuje dříve, než je jedinec považován za dospělého. Mezi další kritéria patří chronologické přechody, jako dosažení plnoletosti ze zákonného hlediska. Nakonec je důležitou součástí dospělosti schopnost zajistit chod domácnosti a finančně zabezpečit rodinu (Lacinová a kol., 2016).

2.3. Vztahy, intimita a sexuální chování dospělých

K prvním vztahovým zkušenostem, které bývají velmi často spojeny s prvními sexuálními zkušenostmi, dochází zpravidla již období adolescence. První vztahy bývají nejisté, jedinci teprve objevují podstatu partnerského soužití. Až s postupným dozráváním v průběhu adolescence a vynořující se dospělosti dochází k dozrávání partnerských vztahů

(Macek & Dalajka, 2005). První pohlavní styk a ztráta panenství nebo panictví je v životě adolescenta důležitým mezníkem, který adolescenta pomyslně přibližuje dospělosti. Průměrný věk prvního pohlavního styku je mezi 17 a 18 rokem života (Macek, 2003).

Již zmíněný šestý vývojový úkol Eriksonova modelu (1999), dosažení intimity, se zaměřuje na budování zdravých partnerských a přátelských vztahů proti čemuž stojí riziko sociální izolace. Budování intimních vztahů je obtížnější, pokud jedinec stále bojuje s identitou (předchozím vývojovým úkolem). Jakmile je identita ustálena, mohou být navazovány první hluboké intimní vztahy.

Demografické a společenské změny ve posledních letech ovlivnily i podobu romantických vztahů mezi mladými dospělými. Věk nástupu puberty se snížil, zatímco věk prvního sňatku a narození prvního dítěte se zvýšil. V důsledku toho se podle Bogle (2007) tradiční formy randění a navazování vztahů posunuly k více nezávazným příležitostným schůzkám a sexuálním zkušenostem.

I způsob, kterým dospělí hledají partnery, se změnil s nástupem internetu. Zhruba polovina dospělých mladších 30 let někdy použila online seznamku. Aktuální průzkumy ukazují, že 53 % dospělých ve věku 18 až 29 let uvedlo, že mají s online seznamováním zkušenost. Ve věku 30 až 49 let tuto zkušenost uvedlo 37 % respondentů. Věku 50 až 64 let se jednalo o 20 % respondentů a ve věku 65 let a starších uvedlo zkušenost 13 % respondentů (McClain & Gelles-Watnick, 2023).

Pro mnoho mladých dospělých se kohabitace neboli společné soužití v jedné domácnosti bez předchozího sňatku stala běžnější než manželství. Zatímco množství párů žijících ve společné domácnosti nesezdaně se zvyšuje, množství párů, které uzavírají manželství, klesá (Dorňáková, 2022). Gurrentz (2018) také zjistil, že forma soužití se liší podle socioekonomického postavení. Ti, kteří jsou v manželství, mají většinou vyšší úroveň vzdělání a tím i vyšší příjmy. Cohen (2013) na základě dat z většiny zemí světa došel k závěru, že četnost uzavírání manželství v posledních několika desetiletích celosvětově klesá. Jeho zjištění souvisí také s celosvětově rostoucím trendem kohabitace.

Celkové proměny intimních vztahů, vyšší míra nezávaznosti a nahodilého sexu ve vztazích, snižující se zájem o uzavírání sňatků a snižující se porodnost mohou být pro některé čtenáře alarmující. Svůj podíl na tom může mít i přesunutí velké části vztahového a intimního života do online prostředí, včetně výrazného nárůstu online rizikového sexuálního chování. Je však třeba si uvědomit, že mladí dospělí pouze reagují na společenské změny, se kterými se v průběhu rané dospělosti musí vyrovnávat. Této změně trendů v oblasti vztahů a intimity je stále třeba hlouběji porozumět a důkladněji ji zkoumat, abychom mohli

predikovat dopad těchto změn na společnost i na budoucí generace (McClain & Gelles-Watnick, 2023; Bogle, 2007; Dorňáková, 2022; Cohen, 2013).

3. Škodlivá konzumace pornografie

Tato kapitola bude zaměřena na fenomén volně dostupné internetové pornografie, který v posledních letech prostoupil v podstatě celou společností. Jedná se o málo prozkoumanou oblast, jelikož pozornost vědců a výzkumníků na ni byla upřena teprve v několika posledních letech (Short a kol., 2012). Stále máme příliš málo informací o vlivu sledování pornografie na lidskou psychiku, ovšem vše nasvědčuje tomu, že se tato skutečnost brzy změní. Povědomí o rizicích spojených se sledováním pornografie postupně prostupuje do široké veřejnosti. Téma se otevírá v médiích a vnikají nové publikace a výzkumné týmy, které se této problematice věnují.

3.1. Definice pornografie

Abychom se mohli zaměřit na problematiku škodlivého sledování pornografie, musíme si nejprve definovat, co do pornografie spadá a co už ne.

Slovo pornografie vychází z řeckého slova „pornographos“, které vzniklo spojením slov „porné“ (prostitutka/ prostitute/ smilstvo) a „grafein“ (znázornit/ popsat/ vyřezat/ vyrýt) (Prach, 2005). V doslovném překladu bychom tedy slovo pornografie mohli chápat jako vyobrazování (ale i popisování) prostitute či mimomanželského sexu. Pokud bychom se chtěli řídit touto velmi širokou definicí, mohli bychom do pornografie zařadit opravdu rozsáhlé spektrum materiálů a v extrémní variantě i myšlenky jakožto mentální vyobrazení.

Jak je z předchozí úvahy jasné, není snadné určit, kde hranice pornografie začínají a kde končí. I většina autorů se na definici pornografie neshodne a názory na tuto problematiku se napříč odbornou ale i širokou veřejností výrazně liší.

Pro účely této diplomové práce lze didakticky rozlišit co do pornografie spadá a co ne dle účelu, za kterým je daný materiál produkován, a kontextu ve kterém materiál existuje. Cílem pornografie je konzumenta pornografického materiálu sexuálně vzrušit (Kirby, 2021). Nicméně u velkého množství materiálů, které vyobrazují nahotu nebo i sexuální obsah není sexuální vzrušení hlavním účelem. Jako příklad může posloužit například jakákoliv forma nahého umění, např. socha nebo obraz, který ačkoliv vyobrazuje nahé lidské tělo, jeho cílem je poukázat na jeho krásu, a ne diváka sexuálně vzrušit. Dalším příkladem může být scéna ve filmu či seriálu, která vyobrazuje nahotu nebo i pohlavní styk. Opět zde není účelem materiálu sexuální vzrušení diváka, ale naturalistické vyjádření děje, který se ve filmu či seriálu odehrává.

Kromě účelu může být vodítkem i to, čemu je věnována pozornost. Pornografický materiál bývá zaměřen na detailní vyobrazení nahoty, pohlavních orgánů či sexuálních aktivit. Naproti tomu nahé umění, hudební videoklipy či seriály a filmy většinou detailní záběry pohlavních orgánů nevyužívají a jejich středobodem nebývá pohlavní styk či nahota, ale například vyjádření děje nebo vyobrazení krásy lidského těla jako celku.

Ke stejnému závěru dochází i Ashton a kol. (2019), kteří se přesně touto problematikou zabývali. Autoři ve svém článku upozorňují, že je třeba redefinovat, co slovo *pornografie* znamená, jelikož předchozí chápání již neodpovídá technologickým pokrokům a kontextu moderní doby. Dle autorů je za pornografií běžně považován materiál, který splňuje tři základní komponenty: jeho obsah je sexuální, záměrem materiálu je vzrušit diváka a v kulturním kontextu, ve kterém materiál vzniká a je distribuován, by byl tento obsah vnímán jako sexuální. Autoři také upozorňují na důležitost souhlasu, který je v pornografickém průmyslu často opomíjen. V závěru autoři nabízejí novou pracovní definici pornografie, jakožto materiálu, který by byl v daném kontextu považován za sexuální, jehož primárním cílem je sexuálně vzrušit konzumenta a který je produkován a distribuován se souhlasem všech zúčastněných osob.

3.2. Závislost na pornografii

Dlouhodobě se ve vědecké a odborné veřejnosti vede diskuse, zda na pornografii může vznikat závislost či zda je třeba negativní dopady spojené se sledováním pornografie nazývat jinak než závislostí.

V posledních letech se stále více výzkumů zaměřuje na behaviorální závislosti (Sixto-Costoya a kol., 2021). Řada z těchto výzkumů se věnuje i rizikové konzumaci pornografie a negativním dopadům, které jsou s ní spojené (Grubbs & Kraus, 2021; Camilleri a kol., 2021; Kirby, 2021). Některé články se o nadměrné konzumaci pornografie vyjadřuje jako o závislosti (de Alarcón a kol., 2019; Love a kol., 2015; Watts & Hilton, 2011), jiné naopak volí pro pojmenování tohoto jevu jiné výrazy (Binnie & Reavey, 2020; Castro-Calvo a kol., 2021; Duffy a kol., 2016). Vznikají systematické přehledy, které se snaží aktuální poznatky o této problematice shrnout (de Alarcón a kol., 2019; Duffy a kol., 2016; Love a kol., 2015). Například rozsáhlá systematická přehledová studie de Alarcóna a kol. (2019) přinesla závěr, že stále nejsme schopni určit, kdy přesně se nadměrná konzumace pornografie stává patologickým jevem. Dle autora a kolektivu velká část studií vykazuje některé metodologické problémy jako např. zkreslení vzorku nebo nezahrnutí skutečnosti,

že by u daného jedince mohlo toto chování být součástí širší patologie (například nějakého typu sexuální závislosti), která se může projevat velmi různorodou symptomatologií.

Duffy a kol. (2016) ve své systematické studii připomínají fakt, že závislost na pornografii není formálně uznávanou poruchou, což vyvolává diskuse mezi odborníky ohledně její definice, dokonce i existence. Tento názorový rozkol má následně významný dopad na způsob, jakým je závislost na pornografii operacionalizovaná, a to se promítá do přístupu jednotlivých výzkumných týmů. Tato variabilita pak výrazně ovlivňuje výsledky realizovaných studií a závěry týkající se dopadů této závislosti. Cílem uvedené studie bylo zkoumat údajný dopad závislosti na pornografii a způsob, jakým je tento koncept v praxi definován a používán. Během analýzy bylo zjištěno, že se závislost na pornografii nejčastěji operacionalizuje jako nadměrné užívání pornografického materiálu a negativní důsledky, které z něj vyplývají. Dále z jejich studie vyplynulo, že výzkumníci se ve svých studiích především zaměřují na frekvenci konzumace pornografie a na subjektivně prožívané dopady jako na klíčové faktory této závislosti. Tato studie (2016) ve svém závěru uvádí, že závislost na pornografii ovlivňuje uživatele i jejich partnery podobnými způsoby. Konkrétně zmiňují např. nárůst pocitu izolace a rozpad vztahu.

Stejně jako Alarcón a kol. (2019), i Duffy a kol. (2016) ve své analýze identifikovali některé metodologické nedostatky primárních studií. Patří sem například nedostatečná reprezentativnost vzorků a neadekvátní měření závislosti na pornografii a jejích dopadů.

Z dostupných poznatků víme, že určité činnosti mohou mít vliv na systém odměn v lidském mozku a vést u některých jedinců ke ztrátě kontroly a k dalším příznakům závislosti (Goodwin a kol., 2015; Hilton, 2013). Neurovědecké výzkumy naznačují, že v případě internetové závislosti jsou základní neurobiologické mechanismy obdobné těm, které se vyskytují při látkových závislostech (Choi a kol., 2019; Vaccaro & Potenza, 2020). Tyto důkazy se postupně promítají do praxe a některé poruchy spojené s problematickým užíváním internetu můžeme klasifikovat jako závislost.

Například Americká psychiatrická asociace (APA) v roce 2013 uznala Poruchu hraní internetových her jako potenciální závislostní poruchu, ale ostatní formy internetového chování, jako je například užívání internetové pornografie, zatím nebyly zahrnuty. Obdobně k této problematice přistoupila i Světová zdravotnická organizace v 11. revizi Mezinárodní klasifikace nemocí [MKN-11], jelikož v roce 2019 zavedla Poruchu hraní digitálních her (Gaming disorder), nicméně další formy problematického užívání internetu jako závislostní poruchy připojeny nebyly.

Ačkoliv problematické sledování pornografie nebylo mezi závislostní poruchy zahrnuto, existují důkazy, které podporují klasifikaci tohoto chování jako závislosti. Systematická studie Loveho a kol. (2015) představila shrnutí klíčových konceptů závislosti na pornografii a přehled neurovědeckých studií této problematiky. Studie také propojila dostupné poznatky o závislosti na pornografii s modelem závislosti. Její závěry ukazují, že závislost na internetové pornografii lze integrovat do obecného modelu závislosti a sdílí s ním podobné základní mechanismy jako závislosti látkové.

Behaviorální závislosti představují významné, velmi široké a stále nedostatečně prozkoumané pole. Vzhledem k řadě faktorů a negativních dopadů, které jedinci s problémovým užíváním pornografie vykazují, má nadměrná konzumace pornografie potenciál pro získání oficiálního uznání jako behaviorální závislost (de Alarcón a kol., 2019). Ve spojení s výzkumy o internetové závislosti poskytuje práce Loveho a kol. (2015) důkazy pro klasifikaci tohoto chování jako behaviorální závislosti.

Pro účely této diplomové práce budeme o patologických projevech spojených se sledováním pornografie hovořit jako o závislosti. Vycházíme z důkazů výše uvedených výzkumných studií, které naznačují, že by se o závislost jednat mohlo (Love a kol. (2015; de Alarcón a kol., 2019). Na základě těchto důkazů budeme takto tuto problematiku pojímat i my.

Nová revize diagnostického manuálu MKN-11 (World Health Organisation [WHO], 2019) popisuje chování spojené s nadměrným sledováním pornografie jako Kompulzivní poruchu sexuálního chování (Compulsive sexual behaviour disorder – 6C72). Na konkrétní diagnostická kritéria této poruchy se blíže zaměříme v následující podkapitole.

3.2.1. Kompulzivní porucha sexuálního chování

Kompulzivní porucha sexuálního chování je v novém manuálu MKN-11 (WHO, 2019) definována jako trvalý problém s ovládním silných a opakujících se sexuálních impulzů či nutkání, které vedou k opakovanému provádění sexuálních aktivit. Symptomy této poruchy zahrnují například to, že tyto opakující se sexuální aktivity se stávají hlavním zaměřením života jedince až do té míry, kdy zanedbává své zdraví, péči o sebe či jiné své zájmy a povinnosti. Dalšími znaky jsou neúspěšné pokusy o omezení tohoto opakovaného chování a dále pokračování tohoto chování i přes negativní následky či navzdory malému či žádnému uspokojení plynoucího z tohoto chování. Pro možnou diagnostiku této poruchy by tyto potíže měly trvat delší dobu (např. 6 měsíců nebo déle) a musí jedinci způsobovat

výrazné potíže či omezení v různých oblastech života, jako je osobní, rodinný, sociální či pracovní život. Do této poruchy může spadat různé chování. MKN-11 konkrétně zmiňuje sexuální aktivity s druhými lidmi, masturbaci, sledování pornografie, kybersex, telefonický sex atd. (WHO, 2019).

Tato práce se zaměřuje na konzumaci pornografie, a proto je pro nás relevantní, že MKN-11 nadměrné sledování pornografie zmiňuje jako jeden ze způsobů, kterým se tato porucha projevuje (WHO, 2019). V následujících podkapitolách se zaměříme na konkrétní kritéria z MKN-11 ve vztahu k pornografii a na popis a bližší specifikaci této poruchy.

3.2.1.1. Sledování pornografie se stává ústředním bodem života

První kritérium popsané v MKN-11 je definováno jako situace, kdy se opakované sexuální chování stalo ústředním bodem života jedince až do míry, kdy zanedbává své zdraví, osobní péči nebo jiné zájmy, aktivity a povinnosti (WHO, 2019).

U jedinců závislých na pornografii se tento bod nejčastěji projevuje zanedbáváním spánku. Jedinci často pornografii sledují večer, a následně pokračují v jejím sledování dlouhé hodiny, což má za následek únavu a spánkový deficit v následujících dnech, který zároveň snižuje jejich pracovní výkon (Hanseder & Dantas, 2023). Velmi časté je také upouštění od volnočasových aktivit (Tomczyk & Solecki, 2019). V rámci odvykání od pornografie je klientům často doporučován návrat k těmto aktivitám, což má na klienty většinou velmi léčivý dopad (Collins & Adleman, 2011). V extrémních případech nadměrné sledování pornografie výrazným způsobem ovlivní i pracovní či studijní život jedince, kdy, ať už vlivem únavy nebo oslabení vůle, není schopen nadále plnit své pracovní či studijní povinnosti, či sleduje pornografii i v zaměstnání či ve škole. Vyšší náchylnost k zásahu do pracovního života vnímáme především u lidí, kteří pracují na počítači, mají vlastní kancelář nebo tráví mnoho času na home office (Kaur, 2015; Jones & Tuttle, 2012).

3.2.1.2. Neúspěšné snahy o omezení sledování pornografie

Druhé kritérium označuje situace, kdy jedinec podnikl mnoho neúspěšných pokusů o ovládnutí nebo významné omezení opakujícího se sexuálního chování (WHO, 2019).

Většina jedinců se závislostí podnikne řadu neúspěšných pokusů o abstinenci předtím, než vyhledají v této oblasti pomoc. Někteří jedinci zmiňují, že nevydrží bez pornografie ani jeden nebo dva dny. Jiní zmiňují, že vydrží i dva týdny, ovšem delší období

abstinence (např. 1 měsíc) je pro ně již nedosažitelné. Relapsy během odvykacího období jsou velmi běžné a pouze minimální množství jedinců zvládne svou závislost překonat bez toho, aby se u nich relaps objevil (Fernandez a kol., 2021; Amalia & Nasution, 2023)

3.2.1.3. Pokračování ve sledování pornografie navzdory nepříznivým důsledkům nebo absenci uspokojení

Třetí kritérium je definováno jako pokračování v opakovaném sexuálním chování navzdory nepříznivým následkům (např. manželské konflikty kvůli sexuálnímu chování, finanční nebo právní důsledky, negativní vliv na zdraví). A to i ve chvíli, kdy má jedinec z tohoto chování malé nebo žádné uspokojení (WHO, 2019).

Manželské či partnerské konflikty jsou u jedinců se závislostí na pornografii velmi časté. Tyto konflikty se nejčastěji týkají partnerského sexuálního života, kdy jedinec závislý na pornografii často odmítá jakékoliv partnerské sexuální aktivity nebo jich dokonce ani není schopen vlivem např. erektilních dysfunkcí (Hanseder & Dantas, 2023; Fernandez a kol., 2021). PIED neboli „Pornography Induced Erectile Dysfunction“ (Pornem indukovaná erektilní dysfunkce) představuje fenomén, kdy nadměrné a dlouhodobé konzumování pornografie pozitivně koreluje s obtížemi dosahování a udržování erekce u mužů během pohlavního styku. Teoretické vysvětlení PIED zahrnuje předpoklad, že nadměrná konzumace pornografie může vyvolat změny v centrální nervové soustavě spojené se sexuální reakcí. Tyto změny mohou postupně vést ke snížení citlivosti na některé nebo i všechny sexuální podněty (Begovic, 2019). Jedinci bojující s PIED často zmiňují, že při sledování pornografie s erekcí potíže nemají, ale při reálném sexuálním styku nejsou schopni erekce dosáhnout, a tak se sexuálním aktivitám začnou úplně vyhýbat, což potom vede, k již zmíněným partnerským konfliktům (Jacobs a kol., 2021; Wilson, 2014).

Experiment Wilsona (2012), známý jako „The Great Porn Experiment“, byl zahájen právě s cílem zkoumat možnou souvislost mezi nadměrnou konzumací pornografie a erektilními dysfunkcemi. Během experimentu byly sledovány tisíce mladých mužů, kteří na určitou dobu eliminovali sledování pornografie ze svého života. Změny, které na sobě pozorovali, poté reportovali Wilsonovi a jeho týmu. Výsledky experimentu naznačovaly, že muži, kteří omezili nebo přestali sledovat pornografii, uváděli pozitivní změny, jako je zlepšení erekce a zvýšená citlivost na sexuální podněty. U velké části účastníků experimentu se také objevovaly abstinenční příznaky. Autor experimentu přinesl tyto zkušenosti do

veřejného povědomí prostřednictvím svého webu YourBrainOnPorn.com, přednášek a mediálních vystoupení.

Nepříznivé důsledky ve finanční oblasti pozorujeme především u jedinců, kteří pornografický obsah konzumují prostřednictvím placených platform typu OnlyFans, kde za obsah platí částky různé výše. V ojedinělých případech na podobných platformách jedinec může utratit i desítky či stovky tisíc (Hanseder & Dantas, 2023; NePornu, 2023).

Právní důsledky se nejčastěji týkají přechovávání či šíření nelegálního obsahu, typicky dětské pornografie (Morgan & Ruszczyński, 2018; Sitarz a kol., 2014; Sharpe & Mead, 2021). Při dlouhodobé závislosti je typická eskalace chování jedince jedním nebo více z následujících směrů. Jedinec buď pornografii sleduje častěji (tj. intervaly abstinence se zkracují) nebo delší dobu (až několik hodin denně) nebo sleduje intenzivnější obsah. Intenzivnějším obsahem rozumíme například tvrdší druhy pornografie, které vyobrazují extrémnější techniky. Jednat se může také o vyobrazení různých fetišů či bizarních sexuálních preferencí. Ojedinělé není ani sledování obsahu, který neodpovídá sexuální orientaci jedince. V extrémních případech se může jednat i o obsah, který se pohybuje za hranici zákona. V některých případech jedinci čelí i obvinění z trestného činu šíření dětské pornografie (Palazzolo, 2020; Ince et al., 2021; Wood, 2011; Hanseder & Dantas, 2023).

O absenci či snížení prožívání uspokojení ze sledování pornografie hovoří mnoho jedinců, kteří se rozhodnou vyhledat v otázce svého sledování pornografie pomoc. Jedinou výjimku tvoří jedinci, kteří pomoc vyhledávají na popud své blízké osoby, typicky partnera či partnerky, i přesto že sami svou konzumaci pornografie nevnímají jako problematickou. Jedinci, kteří však vyhledávají pomoc z vlastní iniciativy zmiňují, že sledování pornografických videí jim již nepřináší žádné potěšení nebo je potěšení pouze velmi krátkodobé a brzy jej nahradí nepříjemné pocity, typicky výčitky svědomí, pocity viny či pocity hanby. U řady jedinců se objevují také úzkostné a depresivní myšlenky, které po sledování pornografie nabírají na intenzitě (Hanseder & Dantas, 2023; Comella & Tarrant, 2015; Kaur, 2015).

3.2.1.4. Další specifika Kompulzivní poruchy sexuálního chování

Mezi další specifika Kompulzivní poruchy sexuálního chování patří opakující se vzorec selhávání v ovládní sexuálního impulsů či nutkání, který se objevuje po delší dobu (například 6 měsíců nebo déle) (WHO, 2019).

Jedinci, kteří vyhledají pomoc v oblasti nadměrné konzumace pornografie, ji většinou sledují již řadu let a prožívají značnou míru negativních dopadů (Kraus a kol., 2016). Typický je začátek pravidelného sledování v dospívání a projevení negativních dopadů o několik let později (Hanseder & Dantas, 2023). V některých případech jedinec zaznamená negativní dopady velmi brzy a vyhledá pomoc ještě v období svého dospívání (Chen a kol., 2022).

Dalším specifikem je opakující se vzorec selhávání v ovládní sexuální impulzů či nutkání, kdy následné sexuální chování není možné vysvětlit jinou duševní poruchou (např. manickou epizodou) či jiným zdravotním stavem a není způsoben účinkou požití látky nebo léku (WHO, 2019). U jedinců se závislostí na pornografii se v některých případech objevují komorbidity s jinými závislostmi nebo duševními poruchami (Hermand et al., 2020; Mauer-Vakil & Bahji, 2020). V takovém případě je vždy na místě vyhledat adekvátní odbornou pomoc.

Mezi další specifika patří opakující se vzorec sexuálního chování, který vede k výrazným potížím nebo narušením v osobním, rodinném, sociálním, vzdělávacím, pracovním nebo v jiných důležitých oblastech fungování (WHO, 2019). Tento bod souvisí se všemi informacemi uvedenými v předchozích částech textu. Není ojedinělé, že nadměrné sledování pornografie vedlo u jedinců k rozpadu vztahu a někdy i k rozpadu manželství (Hanseder & Dantas, 2023; Gaber a kol., 2019). Dále se může jednat také o ukončení studia či propuštění z práce (Lemon, 2020). V extrémních případech se jedná i o kompletní rozpad jedincova života vlivem nadměrného sledování pornografie, které potom zasahuje do všech sfér života a znemožňuje jedinci fungovat běžným a očekávaným způsobem (Paul, 2005).

4. Vztahová vazba a konzumace pornografie

Vztah mezi konzumací pornografie a vztahovou vazbou jedince není příliš zkoumaným a diskutovaným tématem. Existuje nicméně rostoucí zájem o porozumění tomu, jaké mechanismy jsou v tomto vztahu zapojeny a jaký mohou mít dopad na život jednotlivce.

Studie zkoumající vztah mezi konzumací pornografie a vztahovou vazbou se zaměřují na různé aspekty. Pro naši práci budou stěžejní především studie, které se zaměřují na otázky týkající se jedincovy vztahové vazby a toho, jak může jeho typ připoutání souviset s konzumací pornografického obsahu. Tyto studie se nejčastěji zaměřují na vztah konzumace pornografie a chování jednotlivců v partnerských vztazích. V naší práci se zaměříme i na výzkumy, které přinášejí nosné poznatky o tom, jak různé osobností charakteristiky mohou souviset s konzumací pornografie a také vztahovou vazbou.

Naše práce se zaměřuje především na vztahovou vazbu k rodičům. Nicméně výzkumů na toto téma je velmi málo. Většina výzkumů zkoumá vztahovou vazbu k partnerovi, a proto i tato kapitola bude především o souvislostech mezi partnerským typem připoutání a konzumací pornografie.

Většina výzkumů zaměřujících se na konzumaci pornografie v partnerských vztazích přichází se závěry, že takové užívání je většinou spojeno s negativními výsledky (Watson, 2017; Maddox a kol., 2011; Szymanski & Stewart-Richardson, 2014). Nicméně některé studie odhalují i neutrální či pozitivní vliv konzumace pornografie. Je třeba, aby i tyto informace byly v přístupu k internetové pornografii zohledněny (Maas a kol., 2018; Brown, 2011).

Studie Maase a kol. (2018) se zaměřovala především na to, které faktory moderují vztah mezi konzumací pornografie a partnerskou spokojeností. Autoři se rozhodli nevycházet ze zkušenosti jednotlivců, která může být zkreslující, ale předmětem jejich studia byly celé páry. Výsledky jejich studie ukázaly, že u mužů s úzkostným připoutáním je vyšší konzumace pornografie spojena s vyšší vztahovou spokojeností, zatímco u žen naopak s nižší vztahovou spokojeností. Zároveň u mužů, kteří měli k pornografii akceptující vztah, byla konzumace pornografie spojena s vyšší spokojeností se vztahem. Pokud naopak muž neměl k pornografii akceptující vztah, bylo jeho užívání pornografie spojeno s nižší vztahovou spokojeností. U žen byly zjištěny obdobné. Výsledky Maase a kol. (2018) ukazují, že souvislost mezi užíváním pornografie a vztahovou spokojeností se liší především v

závislosti na úrovni akceptace pornografie. Z této studie je také patrné, že existují situace, kdy konzumace pornografie nemusí mít na vztahovou spokojenost negativní vliv.

Studie Watson (2017) se také zaměřovala na souvislost mezi typem vztahové vazby, sledováním pornografie a vztahovou spokojeností. Výsledky její studie ukázaly významný rozdíl ve spokojenosti se vztahem mezi těmi, kdo sledovali pornografii buď sami nebo i společně se svým partnerem, a skupinou, která uvedla, že sledovala pornografii pouze samostatně. Skupina, která sledovala pornografii pouze samostatně prožívala podstatně nižší vztahovou spokojenost. Nicméně navzdory očekávání nebyl v jejím výzkumu nalezen rozdíl v konzumaci pornografie napříč různými typy vztahové vazby.

Zjištění Watson bychom rádi doplnili výzkumem Maddoxe a kol. (2011), který se rovněž zaměřoval na vztahovou spokojenost a kvalitu partnerského vztahu ve spojitosti se sledováním sexuálně explicitních materiálů. Ve výzkumu uvedlo sledování pornografických materiálů o samotě 76,8 % mužů a 31,6 % žen. Dále 44,8 % respondentů uvedlo, že sleduje pornografii společně se svým partnerem. Jedinci, kteří pornografii nikdy nesledovali skórovali výše ve všech ukazatelích kvality vztahu než jedinci, kteří sledovali pornografii sami. Páry, které sledovaly pornografii společně, skórovaly výše v míře oddanosti a sexuální spokojenosti než ty páry, které pornografii sledovaly sami. Jediný rozdíl mezi těmi, kteří nikdy nesledovali pornografii, a těmi, kteří ji sledovali pouze se svými partnery, spočíval v nižší míře nevěry. Na základě výše uvedeného výzkumu můžeme tedy usoudit, že páry, kde pornografii sleduje pouze jeden z partnerů mají nejnižší míru kvality vztahu. Páry, které sledují pornografii společně mají stejnou kvalitu, jako páry, kde pornografii nesleduje nikdo, nicméně mají větší riziko nevěry (Maddox a kol., 2011).

Zajímavá zjištění přinesla také disertační práce Twine (2015). Její studie odhalila, že úzkostné připoutání významně negativně koreluje s manželskou spokojeností a že užívání pornografie zmírňuje a moderuje vztah mezi vyhýbavou vztahovou vazbou a spokojeností v manželství. Autorka se domnívá, že jelikož lidé s vyhýbavou vztahovou vazbou mívají obtíže s intimitou a expresí láskyplných projevů, je pro ně konzumace pornografie a masturbace bezpečnou formou exprese těchto potřeb a pomáhá jim zůstat v emoční pohodě, což poté podporuje spokojenost v manželství. Autorka však upozorňuje, že toto řešení může z dlouhodobého hlediska vést k větší míře vztahových obtížím a k možnému riziku rozvinutí závislosti na pornografii.

Další z disertačních prací, která na toto téma vznikla je práce Browna (2011), která se zaměřovala na typ partnerského připoutání a jeho souvislost s konzumací pornografie u mužského partnera v heterosexuálním páru. Výsledky naznačují, že existuje vztah mezi

frekvencí konzumace pornografie u mužů a mezi typem vztahové vazby jak u muže, tak u jeho partnerky. Čím častěji muži sledovali pornografii, tím pravděpodobněji dosáhli nižšího skóru na škále vyhýbavého připoutání než muži, kteří konzumují pornografii méně nebo vůbec. Stejně jako Twine (2015), i Brown (2011) se domnívá, že pro mužského partnera s vysokou mírou vyhýbavého připoutání může být přílišné emoční přiblížení k partnerce ohrožující, a proto se se svými negativními pocity vypořádává spíše o samotě s pomocí pornografie. Vyšší frekvence konzumace pornografie u mužů také předpovídala nízké hodnocení jejich dostupnosti či angažovanosti ve vztahu a také nízké hodnocení efektivitu a pozitivitu, se kterou na svou partnerku reagovali. Toto hodnocení poskytovaly partnerky. Nicméně samotní muži svou sníženou dostupnost či angažovanost, efektivitu či pozitivitu reakcí subjektivně nevnímali. Brown (2011) nabízí vysvětlení tohoto faktu tvrzením, že sám uživatel pornografie si nemusí být vědom těchto svých charakteristik.

Szymanski a Stewart-Richardson (2014) zjišťovali, které faktory předcházejí užívání pornografie a jaké důsledky z tohoto užívání u mladých mužů plynou. Jejich výsledky ukázaly, že jak frekvence konzumace pornografie, tak její problematické užívání souvisejí s vyšší mírou nejisté vztahové vazby (vyhýbavé nebo úzkostné) a s konfliktem v oblasti genderové role jedince. Dále také s horší kvalitou vztahů a menší celkovou sexuální spokojeností.

Další nosná studie vznikla v týmu Gouverneta a kol. (2017). Studie zkoumala vliv interakce mezi konzumací pornografie a typem vztahové vazby na sexuální spokojenost jedinců. Výsledky zdůrazňují hlavně rozdílný dopad konzumace pornografie na sexuální spokojenost v závislosti na typu vztahové vazby daného jedince. Dopad je dle jejich výsledků téměř nulový u jedinců s jistou vztahovou vazbou. Negativní dopady byly zjištěny u jedinců s úzkostným nebo vyhýbavým typem vztahové vazby. Pozitivní vliv byl zaznamenán u jedinců s bázlivě vyhýbavým typem vztahové vazby (fearful avoidant attachment). Na výsledcích jejich studie můžeme vidět, že jistá vztahová vazba může sloužit jako protektivní faktor co se negativních dopadů konzumace pornografie týče.

Hudson (2016) se ve svém textu zaměřila na terapeutický přístup k problematice užívání pornografie se zaměřením na intervence podporující sílu partnerské vztahové vazby. Autorka ve svém textu upozorňuje také na několik metodologických nedostatků ve výzkumech této problematiky. Zmiňuje, že většina výzkumů se zaměřuje na heterosexuální dvojice, kde je konzumentem pornografie muž a žena je tímto chování poškozena. Kvůli těmto nedostatkům chybí náhled i na jiné typy partnerství či na situace, kdy je konzumentem pornografie žena. Hudson dále zmiňuje, že i přesto, že užívání pornografie může mít

neutrální nebo i pozitivní dopad na partnerské vztahy, je třeba důkladně prozkoumat situace, kdy má na partnerské vztahy vliv negativní. Většinu těchto situací lze identifikovat jako situace, kdy jeden partner užívá pornografii navzdory úzkosti a nesouhlasu druhého. Jako nejvíce problematické popisuje tajné užívání pornografie, které má na vazbu mezi partnery silný negativní vliv. Autorka zmiňuje, že intervence v takto narušených vztazích mohou být účinně prováděny pomocí terapeutických přístupů, které se přímo zaměřují na obnovu jistého připoutání partnerů tím, že podporují efektivní komunikaci, chování zaměřené na rozvoj vztahové vazby a zastavení užívání pornografie.

Konzumace pornografie a vztahová vazba však nemá vliv pouze na partnerské vztahy. Zajímavá zjištění můžeme najít i v souvislosti s dalšími osobnostními charakteristikami. Studie Gewirtz-Meydan a kol. (2021) se zaměřovala na prožívanou nejistotu v oblasti vztahové vazby a body image u žen. Zjištění této studie naznačují, že úzkostné a vyhýbavé připoutání má u žen přímý vliv na vnímání vlastního těla. Zvláště zajímavé je zjištění, že pouze u žen ve vztahu působí konzumace pornografie jako mediátor mezi úzkostným připoutáním a jejich vnímáním vlastního těla. Výsledky naznačují, že ženy mohou být citlivější k vlivu pornografie na své body image, pokud mají úzkostnou vazbu k partnerovi.

V souvislosti se závislostí na pornografii se často zkoumá i ADHD. Prívvara a Bob (2023) ve svém textu shrnují dosavadní zjištění v této problematice. Zmiňují, že převážně u mužů s ADHD je konzumace pornografie úzce spojena s kompulzivním sexuálním chováním a hypersexualitou. Zdůrazňují, že konzumace pornografie je u jedinců s ADHD úzce spojena s úzkostí, depresí a problémy s identitou v partnerských vztazích, což významně zvyšuje jejich zranitelnost vůči různým formám závislosti na sexuálním chování (např. na sledování pornografie).

Niazof a kol. (2019) rovněž uvádí, že mezi jedinci s ADHD je vyšší prevalence kompulzivních sexuálních poruch a rozhodli se prozkoumat, jakou roli v tomto vztahu hraje právě vztahová vazba a potíže s jejím formováním. Jejich výsledky ukazují, že mezi jedinci, kteří mají s kompulzivním sexuálním chováním potíže je skutečně vyšší prevalence obtíží s navazováním jisté vztahové vazby. Také muži s diagnózou ADHD a úzkostnou vztahovou vazbou vykazovali nadměrné množství konzumace pornografie. Stejně jako Prívvara a Bob (2023), i Niazof a jeho tým apelují na důkladnější zkoumání souvislosti ADHD s kompulzivní poruchou sexuálního chování a na zapojení těchto poznatků do klinické praxe a do diagnostiky související s oběma těmito poruchami.

Další z často zmiňovaných charakteristik v souvislosti se sledováním pornografie je osamělost. Disertační práce A. Baby (2023), která se zaměřovala na konzumaci pornografie, osamělost a vztahovou vazbu, naznačuje, že respondenti s nejistými typy vztahové vazby měli významně vyšší tendenci ke konzumaci pornografii a k pocitům osamělosti než jedinci s jistým typem vztahové vazby. Zjištěn byl také vztah mezi úzkostnou vztahovou vazbou a konzumací pornografie, nicméně tento vztah byl mediován pocitem osamělosti. Osamělost zřejmě funguje jako prostředník mezi typem vztahové vazby a konzumací pornografie. Vliv vztahové vazby na konzumaci pornografie tedy může být částečně ovlivněn mírou pocitů osamělosti daného jedince.

Podobnou studii realizovali i Efrati a Amichai-Hamburger (2019). Jejich výsledky naznačily, že vliv osamělosti na míru konzumace pornografie závisel na typu vztahové vazby daného jedince. Konzumace pornografie byla vyšší u jedinců s úzkostným typem vztahové vazby bez ohledu na míru jejich osamělosti. Nicméně u jedinců s jistou a úzkostně-vyhýbavou vztahovou vazbou byla osamělost identifikována jako faktor zvyšující četnost konzumace pornografie.

Rádi bychom zahrnuli také informace o terapeutických možnostech při řešení problematického užívání pornografie. Hudson (2016) shrnuje na základě rešerše nejčastější body, o které se intervence v případech tajného užívání pornografie jedním partnerem opírá. Jedná se o vyhodnocení užívání pornografie – zda má prvek nutkání nebo závislosti. Dále o zaměření intervence na pomoc uživateli ukončit sledování ještě před řešením vztahové dynamiky. Dále se jedná o vyhýbání se přenosu odpovědnosti za chování uživatele pornografie na jeho partnera a normalizace a validizace pocitů a úzkosti zasaženého partnera. Autorka také zdůrazňuje oblasti, které je třeba ve vztahu terapeuticky opečovat a rozvíjet. Konkrétně zmiňuje nutnost otevřené komunikace a zapojení aktivit, které budou podporovat rozvoj jistého připoutání a důvěry. Jedná se například o vytvoření rituálů, které partnerům pomohou rozvinout jejich blízkost a podpoří uspokojování jejich vztahových a emočních potřeb. Dále také tvorba zdravých copingových strategií pro zátěžové situace. Hudson zdůrazňuje nutnost naučit se v těchto situacích spolupracovat, spíše než se uchýlovat k individuálním strategiím typu „zvládnou všechno sám“. Jako užitečné také pojmenovává přerámování maladaptivních přesvědčení o sobě samém, o partnerovi a jejich vztahu a soustředění se na dlouhodobé cíle, které partneři společně mohou dosahovat.

Podíváme-li se na výzkumy, které se zaměřují na vztahovou vazbu k rodičům, najdeme jich pouze velmi málo. Většina výzkumů, které alespoň částečně zohledňují vztah k rodičům, pracuje ve svých výzkumech s globálním stylem vztahové vazby daného jedince. Při měření typu vztahové vazby se jedinec tedy nezaměřuje na konkrétní vztahovou osobu (jako například u většiny výzkumů zaměřujících se na partnerskou vztahovou vazbu), ale obecně na všechny své blízké vztahy (Watson, 2017; Gouvernet a kol., 2017; Baby, 2023; Efrati & Amichai-Hamburger, 2019). Některé z těchto výzkumů byly realizovány na vzorku adolescentů, kde ve skupině blízkých vztahů stále hrají silnou roli rodiče, nicméně silnou roli získávají také kamarádi (Hair a kol., 2008). Jhe a kol., (2023) uvádí v teoretickém úvodu své studie, že adolescenti, kteří mají potíže s připoutáním, mohou využívat pornografii jako únik nebo jako náhražku intimity bez podmínky emočního závazku. Tímto způsobem se tak vyhnou strachu z odmítnutí či strachu z opuštění. Nicméně i přes absenci studií soustředících se výlučně na toto téma se objevuje velké množství článků zdůrazňujících význam vztahové vazby k rodičům.

Jak můžeme z uvedených studií vidět, vztah mezi konzumací pornografie a vztahovou vazbou je stále nedostatečně prozkoumaný i přesto, že se existují důkazy o některých souvislostech. S jistotou můžeme říct, že typ vztahové vazby má s konzumací pornografie souvislost. Její konkrétní podobu a podstatu je však třeba důkladněji prozkoumat. Pro hlubší porozumění těmto souvislostem by bylo potřeba realizovat větší množství studií, které se vyhnou zmíněným metodologickým chybám, budou se věnovat více vztahovým osobám a zahrnou široký vzorek respondentů. Stejně tak je na místě prozkoumat i další faktory, které do tohoto komplikovaného vztahu vstupují a ovlivňují jej, a jejichž existenci není možné opomenout.

VÝZKUMNÁ ČÁST

5. Výzkumný problém a cíl výzkumu

V teoretické části této práce jsme si představili aktuální stav poznání v oblasti souvislosti vztahové vazby a konzumace pornografie. Výzkumů na toto téma je stále velmi málo a velká část z nich se této problematice věnuje pouze okrajově, jelikož se primárně zaměřují na jiná témata. Vidíme, že vztahová vazba má souvislost s konzumací pornografie, případně s negativními dopady s ní spojené, nicméně nejsme si jisti, jakou podobu tento vztah má. Předchozích výzkumy nabízejí často nesourodé výsledky nebo doporučují hlubší zkoumání tohoto tématu, které je jistě na místě.

Zároveň máme málo dat o prevalence konzumace pornografie v České republice. Prachařová a kol. (2019) uvádí, že 88 % mužů v ČR sleduje pornografii alespoň jednou týdně. 47 % uvedlo sledování pornografie alespoň jednou týdně. Sledování pornografie každý den uvedlo pouze 12 % a 12 % respondentů také zmínilo, že pornografii za poslední rok nesledovali ani jednou.

Dat o míře konzumace pornografie napříč dnešní společností máme k dispozici pouze málo a většinou se jedná o zahraniční výzkumy.

Tyto mezery v aktuálních poznacích ohledně souvislosti vztahové vazby s konzumací pornografie a prevalence škodlivé konzumace pornografie v české dospělé populaci jsme se rozhodli doplnit našim výzkumem. Proto jsme si pro náš výzkum zvolili dva výzkumné cíle:

1. Prozkoumání souvislosti mezi konzumací pornografie a vztahovou vazbou k matce a otci u dospělé populace.
2. Zmapovat užívání pornografie u dospělé populace v ČR se zaměřením na škodlivé užívání.

Některé čtenáře může jistě napadnout otázka „Proč je to důležité?“. Jak bylo popsáno v teoretické části, konzumace pornografie je na vzestupu. Průměrný věk prvního vystavení pornografii je u českých a slovenských dětí 11 let. Téměř třetina dětí ve věku 13–17 let sleduje pornografii jednou týdně nebo častěji a více než čtvrtina chlapců v tomto věku sleduje pornografii několikrát týdně. Pouze 11,5 % dospívajících uvádí, že pornografii nikdy nevidělo (Tlakový hrniec & NePorno, 2023). V době, kdy je mladá generace vychovávána pornografickými snímky nemůžeme ignorovat vliv a sílu tohoto fenoménu. Pornografii v dnešní době sleduje téměř každý, nicméně její negativní dopady jsou známy pouze malému množství lidí. Částečně je to právě tím, že o tomto fenoménu nemáme dostatečné informace,

často neznáme jeho prevalenci a nevíme, jak souvisí s jinými již prozkoumanými jevy jako je například vztahová vazba. Z tohoto důvodu jsme si právě tuto problematiku vybrali pro náš výzkum.

5.1. Výzkumné hypotézy

V návaznosti na první cíl, prozkoumání souvislosti mezi konzumací pornografie a vztahovou vazbou k matce a otci u dospělé populace, jsme formulovali 4 hypotézy. Zajímá nás, jaký vliv mají na škodlivé sledování pornografie nejisté typy vztahové vazby, konkrétně úzkostná a vyhýbavá vztahová vazba. Jelikož se zaměřujeme na dva typy vztahové vazby (úzkostná a vyhýbavá) a na dva vztahové objekty (matka a otec), vzniknou nám 4 hypotézy (H1 – H4), které se zaměřují na škodlivou konzumaci pornografie:

H1: Vyhýbavost ve vztahu k matce souvisí se škodlivou konzumací pornografie.

H2: Úzkostnost ve vztahu k matce souvisí se škodlivou konzumací pornografie.

H3: Vyhýbavost ve vztahu k otci souvisí se škodlivou konzumací pornografie.

H4: Úzkostnost ve vztahu k otci souvisí se škodlivou konzumací pornografie.

Tyto hypotézy si v následující kapitole představíme již v operacionalizované formulaci vhodné ke statistickému testování.

Ke druhému výzkumnému cíli, zmapovat užívání pornografie u dospělé populace v ČR se zaměřením na škodlivé užívání, jsme si formulovali pět hypotéz (H5 – H9) do kterých jsme promítli naše očekávání a předpoklady ohledně podoby tohoto trendu v ČR. Hypotézy jsme formulovali v souvislosti se sociodemografickými a dalšími údaji. I tento fenomén chceme v našich hypotézách ve spojitosti se škodlivou konzumací pornografie testovat. Formulovali jsme tedy tyto hypotézy:

H5: Škodlivá konzumace pornografie bude vyšší u mužů než u žen.

H6: S přibývajícím věkem bude klesat míra škodlivé konzumace pornografie.

H7: Věk prvního vystavení pornografii souvisí s mírou škodlivé konzumace pornografie.

H8: Doba konzumace pornografie v pracovních dnech souvisí s mírou škodlivé konzumace pornografie.

H9: Doba konzumace pornografie ve volných dnech souvisí s mírou škodlivé konzumace pornografie

I tyto hypotézy budou v následující kapitole představeny v operacionalizované podobě vhodné pro statistické testování.

Ačkoliv to není jeden z cílů výzkumu, součástí naší statistické analýzy je také ověření psychometrických charakteristik dotazníku Kritéria Compulsive sexual behaviour disorder [CSBD], který jsme vytvořili na základě diagnostických kritérií Kompulzivní poruchy sexuálního chování z MKN-11 (WHO, 2019). Tyto kritéria jsme podrobně rozepsali v teoretické části této práce. Dotazník Kritéria CSBD nám poslouží k měření škodlivé konzumace pornografie a jejích negativních dopadů a k ověření našich hypotéz.

6. Typ výzkumu a použité metody

Zvolili jsme kvantitativní typ výzkumu v podobě dotazníkového šetření. Jedná se o korelační studii. Pro sběr dat byly použity dvě dotazníkové metody, které budou v následujících částech práce blíže popsány. Pro naplnění prvního výzkumného cíle nás bude zajímat vztah mezi škodlivou konzumací pornografie a vztahovou vazbou jedince. U druhého výzkumného cíle se zaměříme na vztah mezi dalšími charakteristikami a škodlivou konzumací pornografie.

V našem výzkumu se zaměříme na dospělou populaci v České republice. Sledovat budeme typ jejich vztahové vazby k matce a otci, se zaměřením na nejisté typy vztahové vazby. Dále budeme sledovat trendy v konzumaci pornografie této skupiny, se zaměřením na škodlivou konzumaci pornografie. Sledovat budeme také další charakteristiky této skupiny, konkrétně pohlaví, věk, věk prvního vystavení pornografii a délku sledování pornografie ve dnech volna oproti pracovním dnům.

6.1. Použité dotazníkové metody

Pro sledování našich proměnných jsme využili dvě testové metody. Pro zjištění vztahové vazby jsme použili dotazník ECR-RS (Fraley a kol., 2011) a pro zjištění míry škodlivé konzumace pornografie dotazník vlastní tvorby Kritéria CSBD (Reháková a kol., 2024). Oba tyto dotazníky si představíme v následujících podkapitolách. Ostatní údaje jsme zjišťovali pomocí doplňujících otázek.

6.1.1. Dotazník Experience in Close Relationships – Relationship Structures

Dotazník Experience in Close Relationships – Relationship Structures [ECR-RS] byl vyvinut Chrisem Fraleyem a jeho kolegy (2011) jako nástroj pro měření vztahové vazby u dospělých jedinců ke čtyřem různým vztahovým osobám (matka, otec, romantický partner a nejlepší kamarád).

ECR-RS je založen na teorii vztahové vazby, kterou jsme si představili v první kapitole teoretické části této práce. Tento dotazník se zaměřuje na dva hlavní typy nejisté vztahové vazby, a to na úzkostnou a vyhýbavou vztahovou vazbu.

Dotazník se skládá z devíti položek, na která respondent odpovídá na škále od 1 (vůbec nesouhlasím) po 7 (úplně souhlasím). Každou z položek je třeba vyplnit ve vztahu

pouze k jedné ze vztahových osob. Je tedy třeba dotazník vyplnit zvlášť pro otce a zvlášť pro matku (případně pro dvě další vztahové osoby). Následně dotazník na základě zprůměrování položek dané škály umožňuje získání skóru vztahové vyhýbavosti a vztahové úzkostnosti ke každé ze vztahových osob, pro které byl dotazník vyplněn.

Dotazník ECR-RS je využíván jak v psychologickém výzkumu, tak i v praxi jako nástroj pro zkoumání struktury attachmentu u dospělých jedinců. Jelikož se skládá pouze z 9 položek a je možné jej aplikovat pro 4 nejvýznamnější vztahové osoby, nabízí nám po vyhodnocení představu o struktuře vztahů daného jedince a podobě jeho vztahových vazeb ke konkrétním důležitým osobám v jeho životě.

Hodnota Cronbachovy alfy pro tento dotazník byla pro faktor celkové vyhýbavosti stanovena na 0,88 a pro faktor celkové úzkostnosti byla získána hodnota 0,85 (Fralej a kol., 2011).

6.1.2. Dotazník Kritéria Compulsive sexual behaviour disorder

Dotazník Kritéria CSBD (Compulsive sexual behaviour disorder) je jednofaktorová škála o 4 položkách, kterou jsme zkonstruovali na základě 4 hlavních diagnostických kritérií Kompulzivní poruchy sexuálního chování popsané v MKN-11 (WHO, 2019). Této poruše a jejím diagnostickým kritériím jsme se věnovali v teoretické části této práce v podkapitole 3.2.1.

Při tvorbě jsme se inspirovali již existující škálou Kritéria GD (Pontes a kol., 2021), která rovněž vychází z MKN-11 (WHO, 2019) a která odráží 3 hlavní diagnostická kritéria, které MKN-11 uvádí pro Porucha hraní digitálních her (Gaming disorder).

Obdobným způsobem jsme tvořili i metodu Kritéria CSBD. Na základě diagnostických kritérií MKN-11 pro Kompulzivní poruchu sexuálního chování (Compulsive sexual behaviour disorder) jsme formulovali následující 4 položky:

1. Mívám potíže ovládat své sledování pornografie.
2. Upřednostňuji pornografii před dalšími zájmy a denními aktivitami.
3. Pokračuji ve sledování pornografie, i když z něj mám jen malé nebo žádné uspokojení.
4. Pokračuji ve sledování pornografie i přes negativní následky, které se kvůli tomu objevují (např. partnerské, finanční, právní problémy, negativní dopad na zdraví).

Na položky respondenti odpovídají na škále od „nikdy“ po „velmi často“. Přičemž mají zohledňovat svůj stav za posledních 6 měsíců nebo delší dobu. Výsledný skór nám

umožní zjistit v jaké míře jedinec naplňuje diagnostická kritéria pro Kompulzivní poruchu sexuálního chování se zaměřením na škodlivé sledování pornografie.

Psychometrické charakteristiky tohoto dotazníku si představíme v podkapitole 8.1.

6.1.3. Doplnující otázky

Kromě dotazníkových metod jsme se museli našich respondentů zeptat na některé další údaje, abychom mohli ověřit naše hypotézy.

Kromě běžných sociometrických údajů (pohlaví, věk apod.) nás zajímaly především jejich návyky v oblasti sledování pornografie.

První z doplňujících otázek zněla „*V přibližně kolika letech jste poprvé viděl/a pornografii? (pokud nikdy, napište 0)*“. Na základě této otázky chceme zjistit průměrný první věk vystavení pornografii a srovnat ho s dosavadními zjištěními jiných výzkumných týmů. Zároveň však chceme zjistit, zda existuje souvislost mezi věkem prvního vystavení pornografii a mírou škodlivé konzumace pornografie.

Další z doplňujících otázek zněly „*Kolik hodin zhruba trávíte v běžném pracovním dni sledováním pornografie?*“ a „*Kolik hodin zhruba trávíte ve dnech volna sledování pornografie?*“. Na základě těchto otázek můžeme zjistit, zda existuje rozdíl v trendech sledování pornografie v pracovních a volných dnech.

6.2. Formulace hypotéz ke statistickému zpracování

Abychom mohli naše hypotézy ověřit, bylo třeba je operacionalizovat a přeformulovat jejich znění do podoby vhodné pro statistické testování. Vytvořili jsme tak 9 hypotéz. Zkratku HS budeme používat pro označení hrubého skóru.

První čtyři hypotézy vycházejí z dotazníku ECR-RS a jeho škál vyhýbavosti a úzkostnosti vůči matce a vůči otci a z dotazníku Kritéria CSBD:

H1: Skór vyhýbavosti vůči matce v metodě ECR-RS pozitivně koreluje s HS CSBD

H2: Skór úzkostnosti vůči matce v metodě ECR-RS pozitivně koreluje s HS CSBD

H3: Skór vyhýbavosti vůči otci v metodě ECR-RS pozitivně koreluje s HS CSBD

H4: Skór úzkostnosti vůči otci v metodě ECR-RS pozitivně koreluje s HS CSBD

Na základě doplňujících otázek a sociodemografických údajů jsme formulovali zbývajících 5 hypotéz:

H5: HS CSBD bude vyšší u mužů než u žen

H6: Věk negativně koreluje s HS CSBD

H7: Věk prvního vystavení pornografii koreluje s HS CSBD

H8: Doba sledování pornografie v pracovních dnech koreluje s HS CSBD

H9: Doba sledování pornografie ve volných dnech koreluje s HS CSBD

Tyto hypotézy jsme následně podrobili statistickému testování, které si popíšeme v kapitole 8.

7. Sběr dat a výzkumný soubor

Naším základním souborem je populace dospělých mužů a žen v České republice. Pro dospělou populaci jsme se rozhodli ze svou důvodů. Za prvé, sběr dat mezi nezletilými by byl komplikován řadou etických hledisek. Jelikož by nezletilé osoby neměly dle zákona pornografii sledovat, bylo by třeba eticky ošetřit fakt, že se respondentů ptáme na obsah, ke kterému by s ohledem na svůj věk neměli mít přístup. Za druhé, chybí nám data o trendech v konzumaci pornografie napříč českou dospělou populací. Co se nezletilých týče, máme k dispozici aktuální výzkum mezi dospívajícími ve věku 13-17 let, který důkladně zmapoval aktuální situaci v trendech konzumace pornografie mezi touto věkovou skupinu v Česku a na Slovensku (Tlakový hrniec & NePorno, 2023).

Sběr dat jsme se rozhodli uskutečnit prostřednictvím anonymního online dotazníku, který jsme shledali jako nejefektivnější způsob pro získání širokého vzorku respondentů napříč našim základním souborem.

Dotazník jsme vytvořili na platformě www.vyplnto.cz, jejíž možnosti nejvíce odpovídaly našim potřebám. Data byla sbírána pomocí nepravděpodobnostních metod, konkrétně skrze příležitostný výběr a samovýběr. Prosbu o vyplnění dotazníkové baterie byla šířena na různých sociálních sítích. Během šíření jsme využili dosahu našich vlastních profilů a rovněž jsme oslovili některé významnější tvůrce na internetu, stránky či profily s prosbou o sdílení našeho dotazníku. Pomocí Instagramových stories těchto větších tvůrců se dotazník mohl dostat k více než 100 tisícům lidí z různých zájmových skupin.

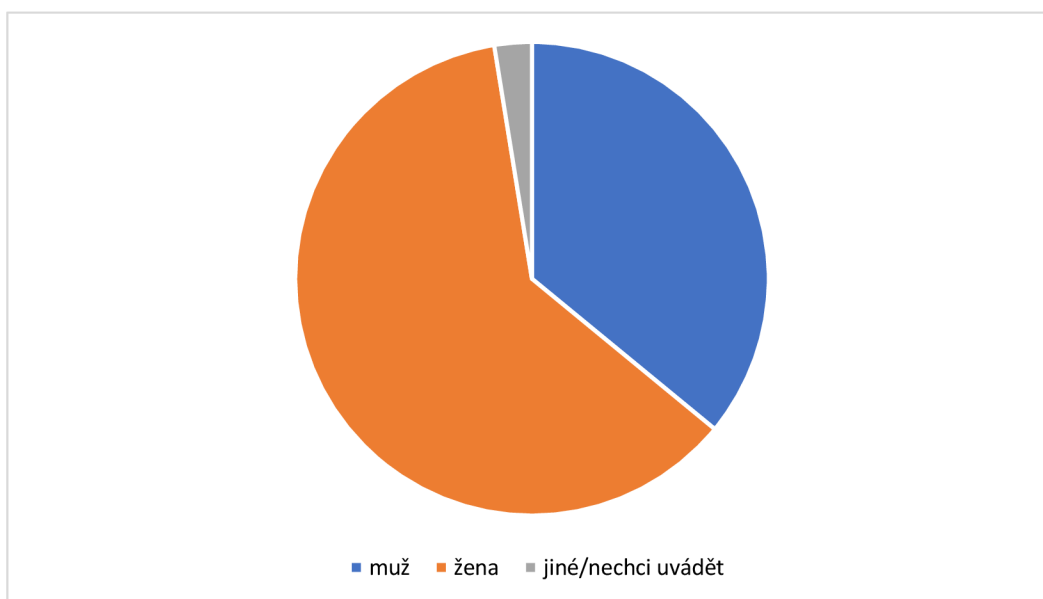
7.1. Popis výzkumného souboru

Sběr dat probíhal od 5. 1. 2024 do 17. 3. 2024 a dotazník celkem vyplnilo 1134 respondentů. Z respondentů jsme nejprve vyřadili všechny, kteří byli mladší 18 let a následně všechny odpovědi, které se jevily jako nevalidní. Podrobnosti o procesu čištění dat si rozebereme v následující kapitole.

Po základním očištění dat nám zůstal datový soubor s 1057 respondenty.

Jednalo se o 380 mužů, 650 žen a 21 respondentů, kteří své pohlaví buď neuvedli nebo zvolili možnost „jiné“. Rozložení našich respondentů můžeme vidět v grafu 1.

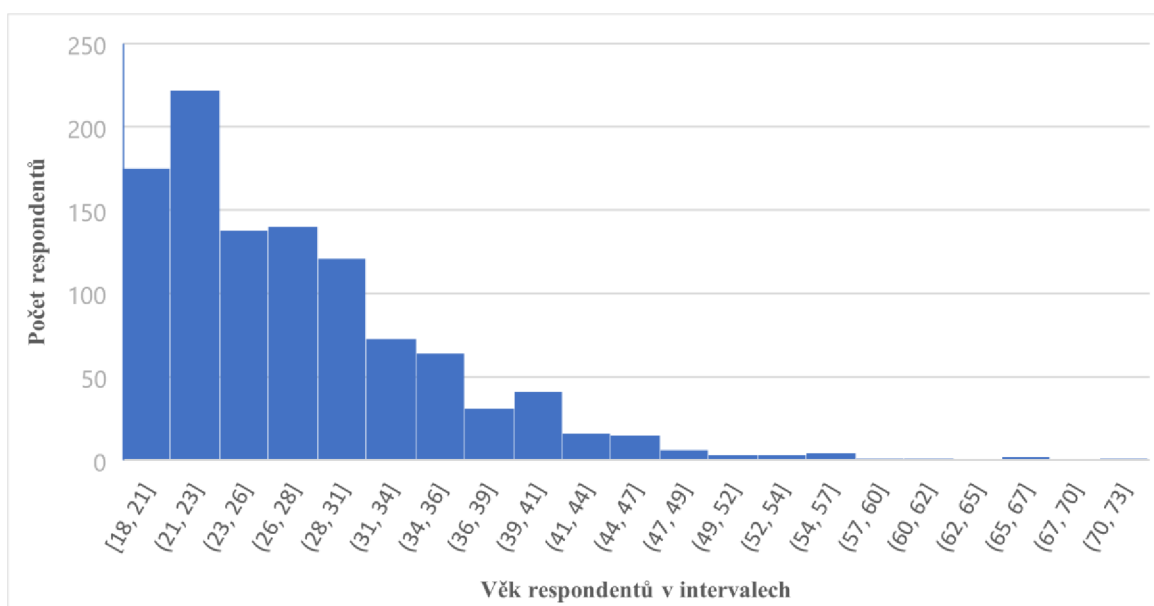
Graf 1: Rozložení respondentů dle pohlaví

Jak můžeme v Grafu 1 vidět, rozložení pohlaví není zcela reprezentativní. Počet mužů v našem vzorku tvoří necelých 36,0 % zatímco ženy tvoří 61,5 %. Kategorie „jiné“ nebo „nechci uvádět“ tvořila 2,5 %.

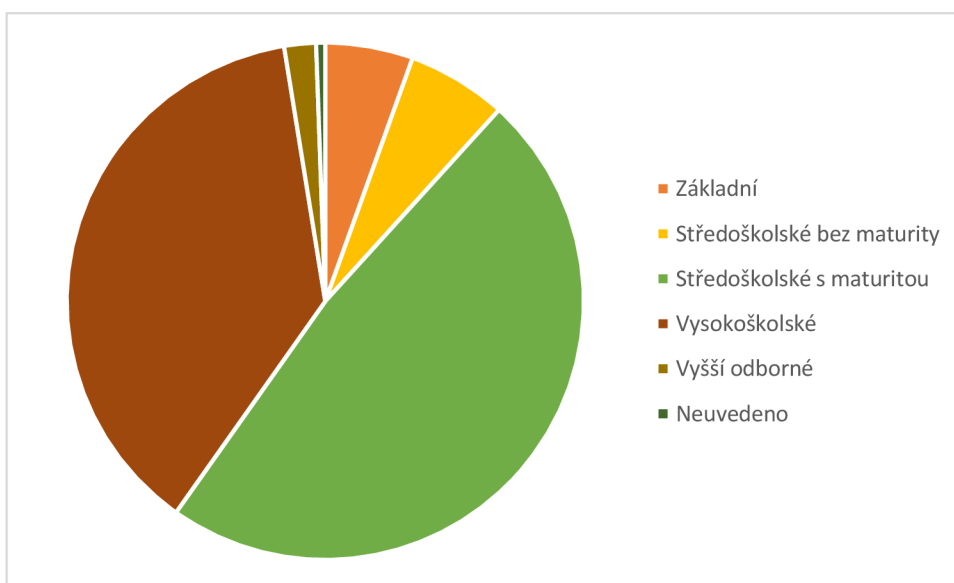
V Grafu 2 můžeme vidět rozložení respondentů dle věku (v intervalech). Průměrný věk našich respondentů je 27,37 let ($SM = 7,52$). Je vidět, že naši respondenti spadají spíše do věku mladší a střední dospělosti. Většina respondentů spadá do věkové skupiny 18–31 let, přičemž největší množství respondentů je ve věku 22–23 let. Nejmladší respondenti mají 18 let, přičemž nejstarší respondent má 72 let.

Graf 2: Rozložení respondentů dle věku

Dále uvádíme údaj týkající se dosaženého vzdělání. Rozložení našich respondentů dle dosaženého vzdělání, které můžeme vidět v Grafu 3. Můžeme vidět, že většina našich respondentů má maturitu nebo je vysokoškolsky vzdělaná. Jelikož řada našich respondentů je stále ve studentském věku, zajímalo nás také, zda naši respondenti studují nebo pracují. Studium uvedlo 36,9 % našich respondentů. Je proto možné, že vzdělanost v našem vzorku je vyšší, než uvádí Graf 3, jelikož někteří z respondentů nemusí mít svá studia ještě dokončená, ale mohou být například ve vyšších ročnících vysokoškolského studia.

Graf 3: Rozložení respondentů dle dosaženého vzdělání

7.2. Etické hledisko a ochrana soukromí

Při realizaci online dotazníkového šetření jsme dodrželi veškeré etické zásady a opatření týkající se ochrany osobních údajů našich respondentů. Všechny kroky výzkumu byly provedeny v souladu s etickými normami a zásadami stanovenými stanovené Českomoravskou psychologickou společností. Získaná data byla zpracována v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů (Česká republika, 2000). Veškerá data získaná z dotazníku byla anonymní. Respondenti nebyli povinni poskytovat své jméno ani jiné osobní údaje, které by mohly odhalit jejich identitu. Respondenty jsme informovali o účelu výzkumu a o našich výzkumných cílech. Stejně tak jsme jim dali možnost sledovat nové informace o tomto výzkumu prostřednictvím webových stránek persona.upol.cz. Respondenti měli možnost odmítnout odpovědět na některé položky nebo se nezúčastnit kterékoliv části dotazníkového šetření.

Pro zajištění důvěryhodnosti a transparentnosti našeho výzkumu jsme respondentům poskytli e-mailový kontakt, na který se mohli obrátit s případnými dotazy ohledně studie.

Získaná data jsme zabezpečili heslem a mají k nim přístup pouze autoři studie. Po dokončení výzkumného projektu a naplnění výzkumných cílů budou data smazána, což zajistí dodržení zásad ochrany osobních údajů a soukromí respondentů.

8. Práce s daty a její výsledky

Naše práce s daty začala čištěním dat. Jak bylo již zmíněno v předchozí kapitole, očistili jsme data nejprve o veškeré respondenty, kterým nebylo 18 let. Následně jsme vyřadili všechny nevalidně vyplněné či odlehlé odpovědi.

K odhalení nevalidních a odlehlých hodnot jsme použili modifikovaný Z-skór s pomocí robustní míry variability MAD (median absolute deviation). Po modifikaci skrze medián jsme sáhli z toho důvodu, že naše data na úrovni odpovědí nemají normální ani jinak srovnatelná rozložení. Nevalidními myslíme takové hodnoty, které svědčí o tom, že respondent dotazník nevyplňoval upřímně. Modifikovaný Z-skór jsme vypočítali pro hodnoty času vyplnění dotazníku a následně pro varianci odpovědi každého respondenta. Pomocí této metody jsme dokázali vyfiltrovat nižší desítky respondentů, jejichž hodnoty a odpovědi jsme následně podrobili manuální inspekci.

Na základě manuální inspekce jsme vyřadili respondenty, jejichž doba vyplnění byla nerealisticky krátká (např. 140 sekund). Dále jsme vyřadili respondenty, u nichž některá z odpovědí nedávala žádný logický smysl (např. začal sledovat pornografii ve 100 letech, sledováním strávil 300 hodin měsíčně apod.). Také jsme vyřadili respondenty, jejichž délka vyplňování a zároveň variabilita odpovědí byla vysoko mimo normu (modifikovaný Z-skór >3 a <-2). Jednalo se o respondenty s extrémně krátkým nebo extrémně dlouhým časem vyplnění. Extrémní délka však nemusí nutně znamenat odpovědi nerelevantní. Lze si snadno představit, že respondent nechal dotazník otevřený v prohlížeči a vrátil se k němu později. Vyřadili jsme tedy pouze ty jedince, kteří měli zároveň i vysoce odlišnou variabilitu odpovědí od normy.

Dále jsme kontrolovali příliš vysoké a příliš nízké hodnoty odpovědi u doplňujících otázek. U těchto otázek lze totiž jednoznačně určit, zda se jedná o hodnoty reálné či nikoli. Žádné další vyřazování jsme však při této kontrole neprovedli – všechny extrémy zachytila již naše předešlá analýza z-skórů, což považujeme za přibližným důkazem její spolehlivosti. Touto obsáhlou manuální inspekci jsme celkem vyřadili 22 pozorování.

Jelikož naše použité dotazníkové metody nemají příliš velké množství položek, vyřadili jsme všechny respondenty s chybějícími odpověďmi. V rámci každého z dotazníků by totiž i jediná vynechaná odpověď znamenala více než 10 % nevyplněných položek.

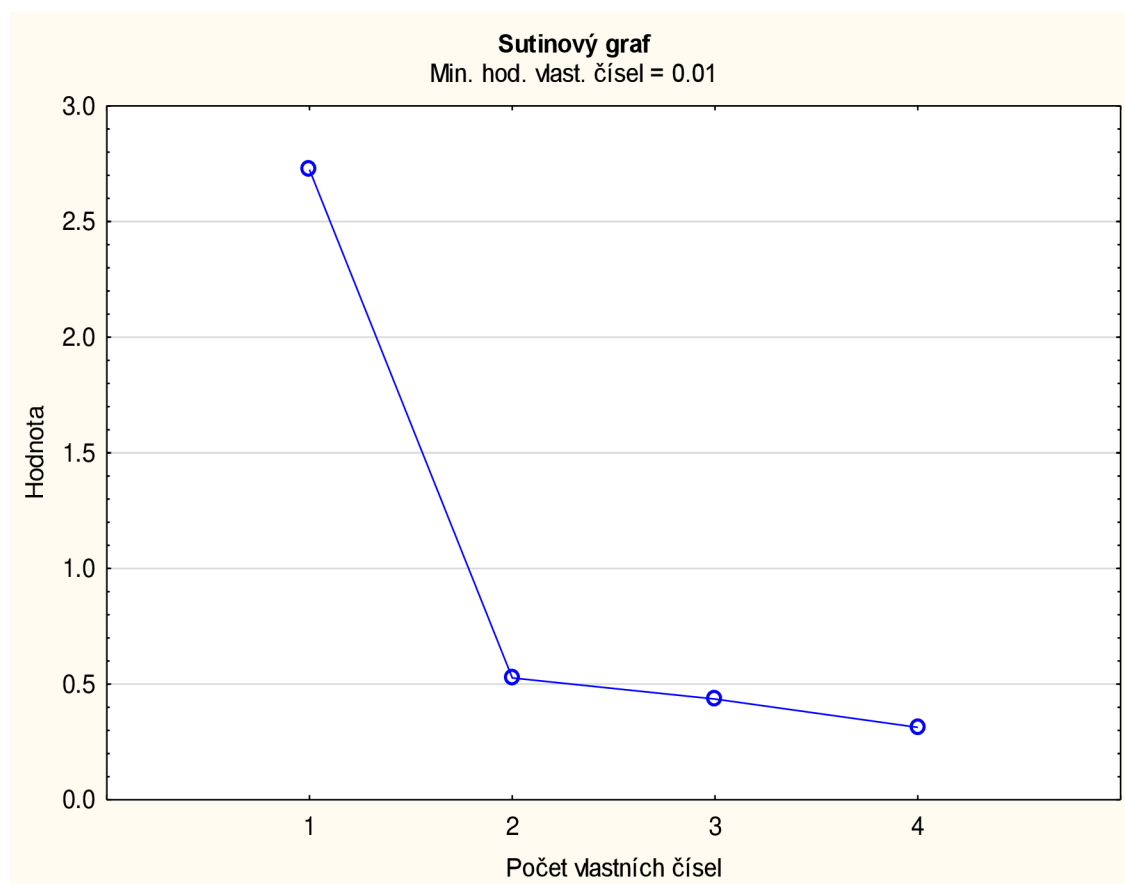
Po těchto úpravách jsme měli data připravena pro statistické testování.

8.1. Ověření psychometrických charakteristik dotazníku Kritéria CSBD

Dotazník Kritéria CSBD jsme si popsali v podkapitola 6.1.2. Nyní se podíváme na jeho psychometrické charakteristiky. Analýzu jsme provedli na vzorku 1057 respondentů.

Naše 4 položky jsme podrobili exploratorní faktorové analýze (EFA). Ze sutinového Grafu 4 jsme usoudili přítomnost jediného dominantního faktoru.

Graf 4: Sutinový graf - Kritéria CSBD

V tabulce 1 můžeme vidět faktorové náboje našich položek. Tyto náboje vyjadřují sílu vztahu mezi jednotlivými položkami a faktorem, který se snažíme měřit.

Všechny naše položky mají pozitivní faktorový náboj, což znamená, že vyšší hodnota dané položky je spojena s vyšší hodnotou faktoru, který měříme. Položky s významnými faktorovými náboji většinou považujeme za klíčové indikátory daného faktoru. Přesně to můžeme vidět u položky 1, jejíž faktorový náboj je nejvyšší ze všech čtyř položek.

Z výsledků je očividné, že všechny položky sytí hlavní faktor. Nejméně však položka 3, nicméně i její faktorový náboj je dostatečný pro ponechání této položky v našem

dotazníku. S ohledem na malý počet položek našeho dotazníku nám tato položka může přinést mnoho informací i přes to, že její faktorový náboj je oproti ostatním položkám nižší.

Tabulka 1: Faktorové náboje položek dotazníku Kritéria CSBD

Faktorové náboje položek dotazníku Kritéria CSBD	
Položka	Faktorový náboj
1. Mívám potíže ovládat své sledování pornografie.	0,849
2. Upřednostňuji pornografii před dalšími zájmy a denními aktivitami.	0,751
3. Pokračuji ve sledování pornografie, i když z něj mám jen malé nebo žádné uspokojení.	0,684
4. Pokračuji ve sledování pornografie i přes negativní následky, které se kvůli tomu objevují.	0,747
Celková variabilita	58 %

Obdobné informace nám přináší také komunalita jednotlivých položek dotazníku Kritéria CSBD. Můžeme je vidět v tabulce 2. Komunalitu položek si můžeme představit jako míru, do jaké se položky podílejí na měření našeho jednoho faktoru. Vyšší komunalita naznačuje, že položka má silnější spojení s ostatními položkami a je proto dobrým měřítkem našeho faktoru. Naproti tomu nižší komunalita může naznačovat, že daná položka nemá s ostatními tak silnou korelaci, což z ní dělá méně spolehlivý indikátor našeho faktoru. Jak můžeme vidět, nejsilnější komunalitu má položka 1, která má zároveň nejsilnější faktorový náboj. Naproti tomu nejnižší komunalitu má položka 3, který má zároveň i nejslabší faktorový náboj.

Tabulka 2: Komunality položek dotazníku Kritéria CSBD

Komunality položek dotazníku Kritéria CSBD	
Položka	Komunalita
1. Mívám potíže ovládat své sledování pornografie.	0,720
2. Upřednostňuji pornografii před dalšími zájmy a denními aktivitami.	0,565
3. Pokračuji ve sledování pornografie, i když z něj mám jen malé nebo žádné uspokojení.	0,468
4. Pokračuji ve sledování pornografie i přes negativní následky, které se kvůli tomu objevují.	0,557

Pro hodnocení vnitřní konzistence našeho dotazníku jsme využili Cronbachův koeficient alfa, který měří, do jaké míry jsou odpovědi na jednotlivé položky v našem dotazníku korelovány mezi sebou a do jaké míry měří stejný faktor. Hodnota vnitřní konzistence našeho dotazníku dosahuje 0,92. Jelikož se jednalo o kratší škálu, Cronbachova alfa byla získána na základě polychorických korelací. Obecně je pro reliabilitu dotazníků požadována hodnota 0,7 a vyšší. Naš dotazník splňuje toto kritérium, a proto můžeme konstatovat, že dosahuje kvalitní vnitřní konzistence.

Dotazník Kritéria CSBD jsme rovněž podrobili i konfirmatorní faktorové analýze. V rámci CFA byla použita metoda vážených nejmenších čtverců (WLSMV), zjištěné hodnoty indikují, že model dosahuje přijatelné shody s daty ($\chi^2[2] = 6,707$, RMSEA = 0,047; CFI = 0,984, TLI = 0,951, SRMR = 0,016).

Ověřit jsme se rozhodli také kriteriální validitu našeho dotazníku. Pro ověření jsme použili dotazník Pornography Addiction Screening Tool (PAST) (Bulkley & Foote, 2013). Mezi hrubým skórem dotazníku PAST a dotazníku Kritéria CSBD jsme pozorovali signifikantní vztah v kladném směru, $r = 0,72$; $p < 0,001$. Můžeme tedy prohlásit, že kriteriální validita našeho dotazníku jsou kvalitní.

8.2. Ověření hypotéz týkajících se vztahové vazby

První čtyři hypotézy našeho výzkumu se týkaly vztahu mezi škodlivou konzumací pornografie a vztahovou vazbou jedince. Pomocí metody Kritéria CSBD, jejíž psychometrické charakteristiky jsme si představili v předchozí podkapitole, jsme mohli změřit míru škodlivé konzumace pornografie našich respondentů. Metoda ECR-RS nám pomohla změřit míru jejich vztahové úzkostnosti a vyhýbavosti vůči matce a vůči otci.

U některých metod byli respondenti při čištění dat vyřazeni, a proto jsme každou z hypotéz jsme testovali na mírně rozdílném vzorku. U každé testované hypotézy bude tedy uvedeno množství respondentů, na kterých jsme testování provedli. V následujícím textu budou provedeny statistické analýzy a poskytnuto vyjádření k formulovaným hypotézám.

H1: Skór vyhýbavosti vůči matce v metodě ECR-RS pozitivně koreluje s HS Kritéria CSBD

Pro ověření této hypotézy budeme zkoumat proměnnou vyhýbavost vůči matce a proměnnou hrubý skór dotazníku Kritéria CSBD. Ani jedna z těchto škál nemá normální rozdělení, a proto jsme k analýze zvolili Spearmanův korelační koeficient. Analýzu jsme provedli na vzorku 1039 respondentů.

Mezi skórem vyhýbavosti vůči matce a HS dotazníku Kritéria CSBD jsme pozorovali velmi slabý, signifikantní vztah pozitivním směru, $r(1037) = 0,133$; $p < 0,05$.

Jelikož je p hodnota menší než 0,05 zamítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní hypotézu.

H2: Skór úzkostnosti vůči matce v metodě ECR-RS pozitivně koreluje s HS Kritéria CSBD

Při ověření této hypotézy zkoumáme proměnné úzkostnost vůči matce a hrubý skór dotazníku Kritéria CSBD. Opět se nejedná o normální rozdělení, a proto jsme i zde zvolili Spearmanův korelační koeficient. Analýzu jsme provedli na vzorku 1040 respondentů.

Mezi skórem úzkostnosti vůči matce a HS dotazníku Kritéria CSBD jsme nenašli signifikantní vztah, $r(1038) = 0,029$; $p > 0,05$.

Jelikož p hodnota je vyšší než 0,05, alternativní hypotézu nemůžeme přijmout.

H3: Skór vyhýbavosti vůči otci v metodě ECR-RS pozitivně koreluje s HS Kritéria CSBD

U této hypotézy zkoumáme proměnnou vyhýbavost vůči otci a opět hrubý skór dotazníku Kritéria CSBD. Ani zde se nejedná o normální rozdělení, a proto jsme i opět zvolili Spearmanův korelační koeficient. Analýzu jsme provedli na vzorku 984 respondentů.

Mezi skórem vyhýbavosti vůči otci a HS dotazníku Kritéria CSBD jsme pozorovali extrémně slabý, ale i přesto signifikantní vztah v kladném směru, $r(982) = 0,07$; $p < 0,05$.

Jelikož je p hodnota menší než 0,05 zamítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní hypotézu.

H4: Skór úzkostnosti vůči otci v metodě ECR-RS pozitivně koreluje s HS Kritéria CSBD

Zde zkoumáme proměnnou úzkostnost vůči otci a hrubý skór dotazníku Kritéria CSBD. Ani u těchto škál nejde o normální rozdělení, a proto byl i zde zvolen Spearmanův korelační koeficient. Analýzu jsme provedli na vzorku 986 respondentů.

Mezi skórem úzkostnosti vůči otci a HS dotazníku Kritéria CSBD jsme nepozorovali signifikantní vztah, $r(984) = 0,021$; $p > 0,05$.

Jelikož p hodnota je vyšší než 0,05, alternativní hypotézu nepřijímáme.

8.3. Ověření hypotéz týkajících se konzumace pornografie

Následujících 5 hypotéz bylo věnováno vztahu mezi škodlivou konzumací pornografie a dalšími proměnnými.

H5: HS CSBD bude vyšší u mužů než u žen

Pro testování této proměnné jsme zvolili Mann-Whitneyho U-test. Jelikož naše data nejsou normálně rozdělená, byl tento test ideální volbou. Test jsme provedli na vzorku 379 mužů a 650 žen. Mezi skupinou žena a mužů jsme pozorovali statisticky významný rozdíl, $U = 69218,5$; $p < 0,05$; $AUC = 0,719$.

Úroveň p-hodnoty menší než 0,05 uvádí, že mezi ženami a muži existuje statisticky významný rozdíl. Nami získaná hodnota $U = 69218,5$ naznačuje, že v jedné skupině jsou hodnoty obvykle významně vyšší než v druhé skupině. Hodnota $AUC = 0,719$ indikuje, že existuje vyšší pravděpodobnost, že náhodně vylosovaný muž, že bude v metodě Kritéria CSBD skórovat výše než náhodně vylosovaná žena.

S ohledem na naše výsledky zamítáme nulovou hypotézu a přijímáme hypotézu alternativní.

H6: Věk negativně koreluje s HS Kritéria CSBD.

Tuto hypotézu jsme testovali pomocí Spearmanova korelačního koeficientu. Věk ani HS Kritéria CSBD nemají normální rozdělní. Analýzu jsme provedli na vzorku 1057 respondentů. Naším předpokladem je, že mladší respondenti budou dosahovat vyššího skóru v testu Kritéria CSBD.

Mezi věkem našich respondentů a HS dotazníku Kritéria CSBD jsme ale nenašli signifikantní vztah, $r(1055) = -0,040$; $p > 0,05$.

Jelikož je hodnota p vyšší než 0,05, alternativní hypotézu zde nemůžeme přijmout.

H7: Věk prvního vystavení pornografii vystavení koreluje s HS Kritéria CSBD

I zde jsme využili Spearmanův korelační koeficient, jelikož ani tyto škály neměly normální rozdělení. Analýza byla provedena na vzorku 1044 respondentů a mezi věkem prvního vystavení pornografii a HS dotazníku Kritéria CSBD jsme našli slabý, ale signifikantní vztah v záporném směru, $r(1042) = -0,121$; $p < 0,05$.

Jelikož je p hodnota menší než 0,05 zamítáme nulovou hypotézu a přijímáme hypotézu alternativní.

H8: Doba sledování pornografie v pracovních dnech koreluje s HS Kritéria CSBD

Ani zde neměly testované škály normální rozdělení, a proto jsme hypotézu opět testovali pomocí Spearmanova korelačního koeficientu. Analýzu jsme provedli na vzorku 1004 respondentů.

Mezi dobou sledování pornografie v pracovních dnech a HS dotazníku Kritéria CSBD jsme našli středně silný, signifikantní vztah v kladném směru, $r(1002) = 0,45$; $p < 0,05$.

Vzhledem k síle vztahu a p hodnotě menší než 0,05 zamítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní hypotézu.

H9: Doba sledování pornografie ve volných dnech koreluje s HS Kritéria CSBD

U této hypotézy jsme s ohledem na nenormální rozložení dat opět zvolili Spearmanův korelační koeficient. Analýza byla provedena na vzorku 1015 respondentů a i zde jsme našli středně silný, signifikantní vztah v kladném směru, $r(1012) = 0,46$; $p < 0,05$.

S ohledem na tyto výsledky nulovou hypotézu zamítáme a přijímáme alternativní hypotézu.

U těchto posledních dvou hypotéz jsme se rozhodli provést ještě dvě doplňkové korelační analýzy.

První analýza se týkala vztahu mezi dobou sledování pornografie ve volných a pracovních dnech dohromady a HS Kritéria CSBD. Pro tuto analýzu jsme využili zprůměrované doby sledování pornografie ve volných i v pracovních dnech a tuto proměnnou jsme korelovali s proměnnou HS Kritéria CSBD. Mezi proměnnými jsme opět našli středně silný, signifikantní vztah v kladném směru, $r(1012) = 0,472$; $p < 0,05$.

Druhá analýza se týkala vztahu mezi oběma těmito časy. Provedli jsme korelační analýzu doby sledování pornografie v pracovních dnech a doby sledování pornografie ve dnech volna. Mezi proměnnými jsme našli silný, signifikantní vztah v kladném směru, $r(1012) = 0,635$; $p < 0,05$.

8.4. Trendy v konzumaci pornografie

Jedním z cílů naší práce bylo také zmapovat užívání pornografie u dospělé populace v ČR se zaměřením na škodlivé užívání. K tomuto cíli přispívají hypotézy 5-9. Doplnujeme také další statistické údaje, které jsme z našich dat získali a které dokreslují výsledky našich hypotéz.

Především nás zajímá četnost a délka sledování pornografie našich respondentů. V našem dotazníkovém šetření jsme se respondentů v rámci doplňujících otázek ptali také na otázku „**Kolikrát jste se během posledních 30 dnů podíval/a na pornografii?**“

Čtvrtina respondentů uvedla, že pornografii nesleduje vůbec. 37,58 % respondentů sleduje pornografii jednou měsíčně nejčastěji však jednou týdně. Častěji, než jednou týdně sleduje pornografii téměř 38 % našich respondentů. Respondenti, kteří uvedli číslo 30 a vyšší tvoří 4,72 % našeho vzorku. **Téměř 5 % respondentů tedy sleduje pornografii každý den nebo častěji.**

Jelikož se v hypotéze 5 potvrdil statisticky významný rozdíl mezi muži a ženami, zajímá nás, jak tyto četnosti vypadají zvláště u mužů a u žen. Naše výsledky ukazují, že u nižších četností ženy výrazně předhánějí muže. U četnosti 3x – 4x týdně se rozdíl postupně vyrovnává a v četnosti 5x – 10x týdně už muži výrazně vedou. Ve vyšších četnostech už výrazně dominují muži.

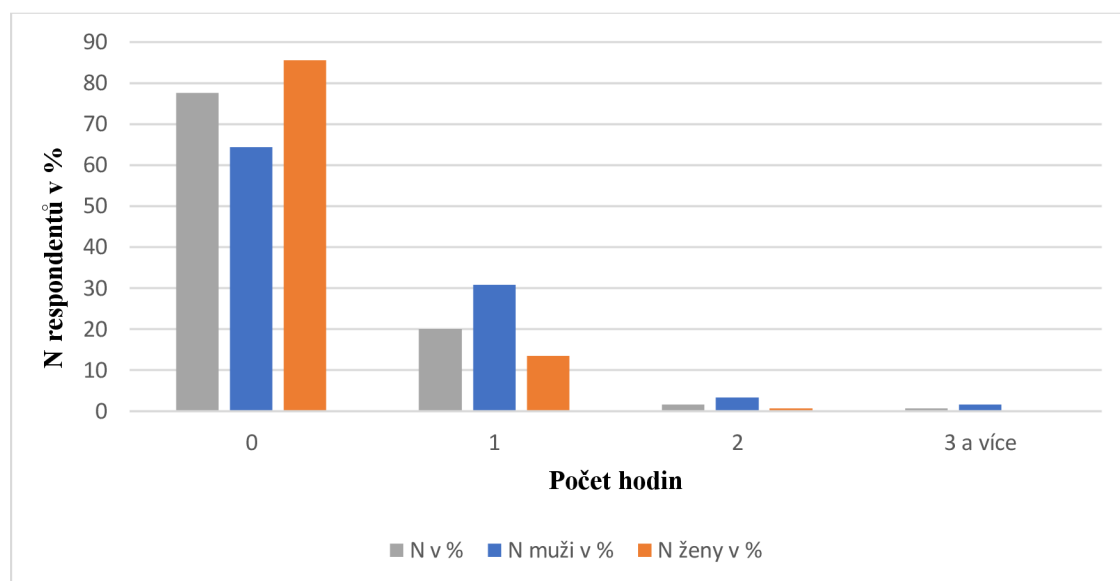
Našich respondentů jsme se také ptali na otázku „**Kolik hodin zhruba trávíte v běžném pracovním dni sledováním pornografie?**“ a na otázku „**Kolik hodin zhruba trávíte ve dnech volna sledování pornografie?**“. I v tomto případě jsme se zaměřili na rozdíly mezi pohlavími.

Nejprve se podíváme na rozložení sledování pornografie v pracovních dnech. Výsledky můžeme vidět v tabulce 3 a grafu 5. Počet hodin končí možností 6 hodin, jelikož žádný z respondentů nevedl vyšší číslo.

Tabulka 3: Počet hodin sledování pornografie v pracovních dnech

počet hodin	N celkem	N v %	N muži	N muži v %	N ženy	N ženy v %
0	752	77,61 %	234	64,29 %	518	85,62 %
1	194	20,02 %	112	30,77 %	82	13,55 %
2	16	1,65 %	12	3,30 %	4	0,66 %
3	3	0,31 %	3	0,82 %	0	0,00 %
4	2	0,21 %	2	0,55 %	0	0,00 %
5	1	0,10 %	1	0,27 %	0	0,00 %
6	1	0,10 %	0	0,00 %	1	0,17 %
Celkem	969	100 %	364	100 %	605	100 %

Graf 5: Počet hodin sledování pornografie v pracovních dnech

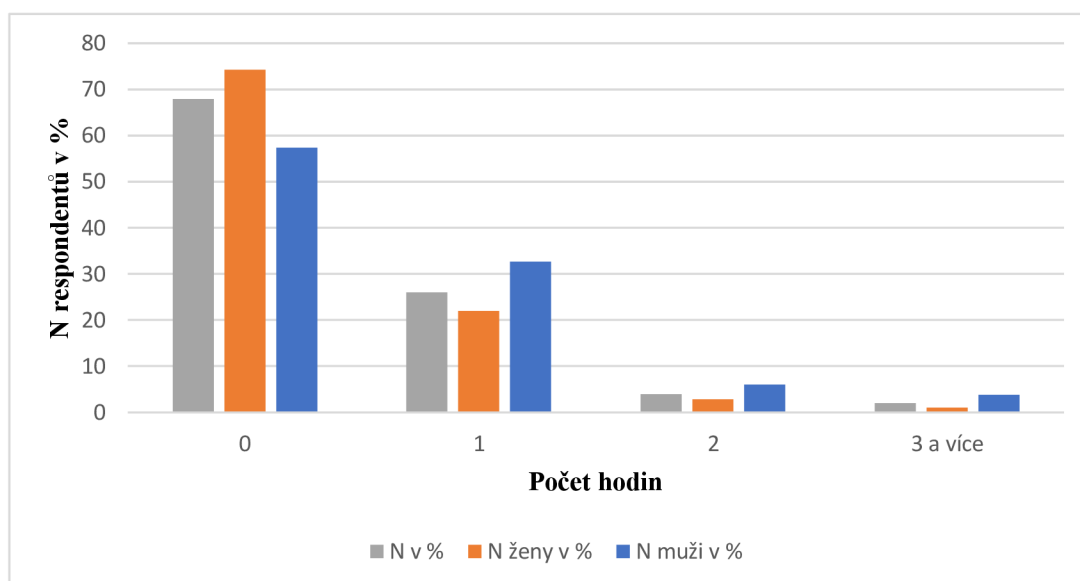
Jak můžeme vidět, největší množství respondentů uvedlo, že pornografii v pracovních dnech nesledují. Zároveň i zde můžeme vidět rozdíl mezi skupinou žen a skupinou mužů.

Nyní se podíváme na rozložení ve dnech volna. Vidět jej můžeme v tabulce 4 a grafu 6. Vidět můžeme především celkový nárůst sledování pornografie ve dnech volna. Nicméně rozdíl oproti pracovním dnům není příliš výrazný.

Tabulka 44: Počet hodin sledování pornografie ve volných dnech

počet hodin	N celkem	N v %	N ženy	N ženy v %	N muži	N muži v %
0	658	67,91 %	449	74,21 %	209	57,42 %
1	252	26,01 %	133	21,98 %	119	32,69 %
2	39	4,02 %	17	2,81 %	22	6,04 %
3	12	1,24 %	6	0,99 %	6	1,65 %
4	3	0,31 %	0	0,00 %	3	0,82 %
5	1	0,10 %	0	0,00 %	1	0,27 %
6	2	0,21 %	0	0,00 %	2	0,55 %
7 a více	2	0,21 %	0	0,00 %	2	0,55 %
celkem	969	100 %	605	100 %	364	100 %

Graf 66: Počet hodin sledování pornografie ve volných dnech

Podíváme-li se na procentuální rozdíly mezi sledováním pornografie v pracovních dnech a dnech volna, vidíme, že v pracovních uvádí o 10 % respondentů více 0 hodin sledování. Naopak 1 hodinu sledování uvádí o téměř 6 % více respondentů. A i kategorie 2 hodiny a 3 a více hodin mírně narůstá. Rozdíly však nejsou příliš výrazné.

Tabulka 55: Procentuální rozdíly mezi sledováním pornografie v pracovních dnech a dnech volna

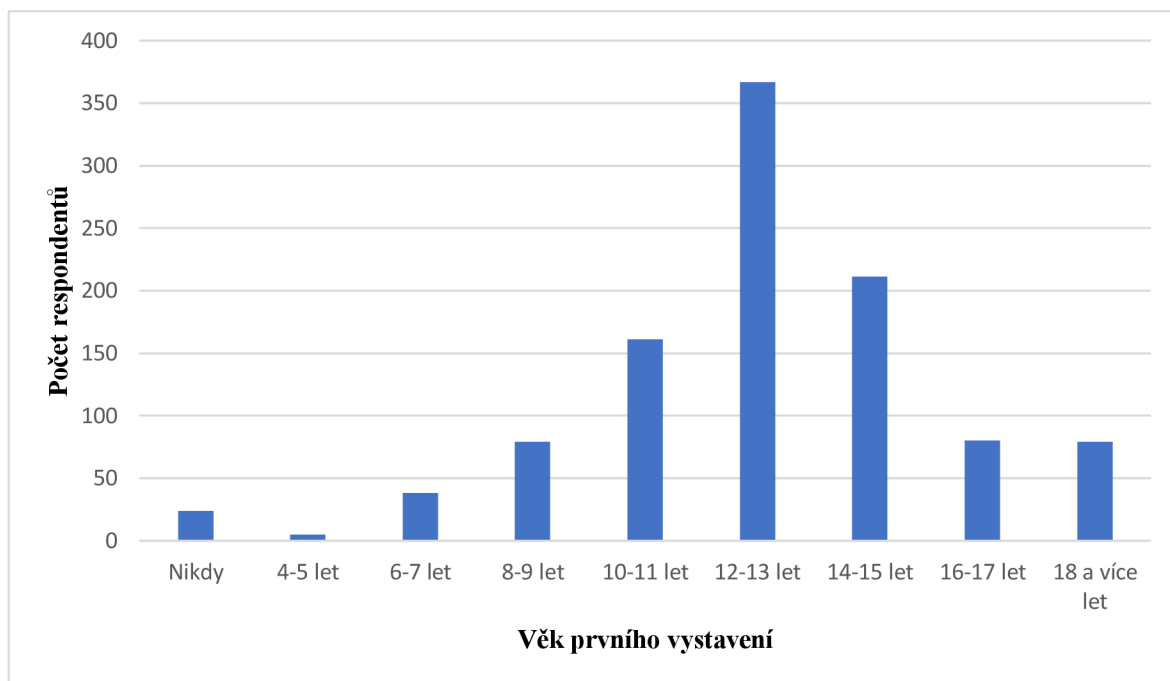
	Pracovní dny	Volné dny	Rozdíl
Počet hodin	N v %	N v %	N v %
0	77,61	67,91	-9,70
1	20,02	26,01	5,99
2	1,65	4,02	2,37
3 a více	0,72	2,06	1,34

Další otázkou, kterou jsme našim respondentům kladli bylo „**V přibližně kolika letech jste poprvé viděl/a pornografii?**“

V našem průzkumu byla průměrná hodnota prvního vystavení pornografii **12,95 let**.

Rozložení dle věkových skupin můžeme vidět v grafu 7. Můžeme vidět, že nejsilnější skupina 12-13 let.

Graf 77: Věk prvního vystavení pornografii

9. Diskuze

V naší práci jsme se zabývali dvěma hlavními cíli. Prvním bylo prozkoumání souvislosti mezi konzumací pornografie a vztahovou vazbou k matce a otci u dospělé populace. A druhým zmapovat užívání pornografie u dospělé populace v ČR se zaměřením na škodlivé užívání.

Nicméně ani jednu z hypotéz 1-4 se nám nepodařilo jednoznačně potvrdit, přestože některé z těchto hypotéz vyšli signifikantní. Naším cílem bylo především prozkoumat tento vztah a zjistit, zda mezi vztahovou vazbou k rodičům a konzumací pornografie u dospělých jedinců existuje nějaká souvislost, či nikoliv.

V teoretické části naší práce jsme si představili některé aktuální výzkumy zabývající se souvislostmi mezi vztahovou vazbou jedince a konzumací pornografie (Gouvernet a kol., 2017; Szymanski & Stewart-Richardson, 2014; Twine, 2015; Brown, 2011). Nicméně výzkumy v této oblasti se soustředí především na vztahovou vazbu k romantickému partnerovi, a ne na vztahovou vazbu k rodičům, případně ve svých výzkumech zahrnují globální vztahovou vazbu či převládající styl vztahové vazby ke všem blízkým osobám (Watson, 2017; Gouvernet a kol., 2017; Baby, 2023; Efrati & Amichai-Hamburger, 2019). Jak bylo v této práci již zmíněno, chybí nám hlubší informace o tom, jak vztahová vazba (nejen k rodičům) konzumaci pornografie ovlivňuje, protože výsledky dostupných studií jsou často nesourodé a v případě vztahových osob matky a otce máme dat naprosté minimum. A právě z tohoto důvodu jsme se rozhodli zjistit, zda mezi typem připoutání k rodičům a škodlivou konzumací pornografie vůbec nějaká souvislost existuje.

Z našich výsledků bylo jednoznačně vidět, že mezi úzkostností vůči matce a vůči otci a škodlivou konzumací pornografie žádný vztah neexistuje. Oba testy nám vyšly nesignifikantní a vztah mezi oběma proměnnými je v podstatě neexistující.

Mezi vyhýbavostí k otci a matce a škodlivou konzumací pornografie nám sice p-hodnota signalizuje signifikantní vztahy, ale síla korelace je v obou případech příliš malá na to, abychom mohli s jistotou říci, že mezi zkoumanými proměnnými vztah existuje. Úroveň p-hodnoty přičítáme zkreslení vzorkem, který byl poměrně rozsáhlý a činil u každé z těchto hypotéz zhruba 1000 respondentů. Při podobném objemu dat se může i malá korelace považovat za statisticky významnou. Nicméně, tento význam může být zavádějící. Naše vzorky mohou obsahovat různé faktory, které přispívají k nepřesnostem a variacím v datech.

I když jsme tedy našli statisticky významnou korelaci, mohla být způsobena náhodnými variacemi v datech.

Nyní se pojďme podívat jaké mohou být důvody za těmito výsledky. Prvním důvodem může být samozřejmě nedostatečná reprezentativnost vzorku. Ačkoliv má náš vzorek dostatečnou velikost, rozložení z hlediska pohlaví jistě reprezentativní není. Náš vzorek tvoří ze 61,5 % ženy, muži tvoří pouze 36 %, zbylých 2,5 % respondentů své pohlaví neuvedlo nebo zvolilo možnost „jiné“. Toto rozložení nemůžeme považovat za reprezentativní, jelikož neodráží skutečnost strukturu české společnosti. Stejně tak i s ohledem na věk nemůžeme náš vzorek považovat za reprezentativní. Většina našich respondentů je ve věku 18-31 let, což rozložení v české společnosti také neodráží. Většina našich respondentů je také nějakým způsobem vzdělaná. Buď má maturitu nebo vysokoškolský titul, přičemž téměř 37 % respondentů uvedlo, že stále studují. Náš vzorek tedy podléhá typickému zkreslení podobných dotazníkových šetření, jelikož našim průměrným respondentem je mladá vzdělaná žena.

Nicméně je dost dobře možné, že i kdybychom měli dokonale reprezentativní vzorek, nenašli bychom mezi proměnnými silnější korelaci, jelikož vztah mezi těmito proměnnými možná neexistuje. Malou míru vztahu či jeho úplnou absenci mezi vztahovou vazbou k rodičům a škodlivou konzumací pornografie si vysvětlujeme několika příčinami.

Jednou z nich je, že u dospělých jedinců již není vztah k rodičům tak významný. Při formování našich hypotéz jsme vycházeli z poznatků z teoretické části této práce a předpokládali, že vztah k rodičům, jakožto k primárním pečujícím osobám a prvním vztahovým objektům má na jedince významný dopad a může proto mít vliv i v období jeho dospělosti. Nicméně člověk v průběhu svého života dochází také k odpoutání se od rodičů a v období dospělosti pro něj mohou být významnější již jiné vztahové osoby, typicky přátelé nebo romantický partner. Domníváme se tedy, že by naše výsledky mohly být jiné, pokud bychom měřili typ vztahové vazby k romantickému partnerovi či partnerce, jelikož ten je pro velkou část dospělé populace nejdůležitějším vztahem, který ve svém životě mají. Jiný výsledek by také mohla přinést změna zkoumané populace z dospělých na dospívající. Adolescenti ve většině případů stále se svými rodiči žijí, a tudíž jejich typ a síla připoutání k matce a otci bude mít na jejich životy větší vliv než u dospělých jedinců. Tyto postřehy doporučujeme k dalšímu vědeckému zkoumání.

Porovnáme-li naše zjištění se zjištěními jiných autorů, zjistíme, že nejsme jediní, kdo souvislost mezi vztahovou vazbou a konzumací pornografie v podstatě nenašel. Watson (2017), jejíž studii jsme popsali v teoretické části naší práce, ve své studii také nenašla

souvislost mezi typem vztahové vazby a konzumací pornografie. Ve své práci používala ke změření proměnné „vztahová vazba“ globální attachment, tedy jakousi celkovou orientaci vztahové vazby v životě jedince.

Ostatní autoři, kteří využívají globální attachment nebo jinou variantu celkové orientace vztahové vazby (která může zahrnovat i vztah k rodičům) došli sice k lehce různorodým závěrům, nicméně často se v jejich výsledcích objevuje protektivní faktor jisté vztahové vazby a souvislost nejistých typů vztahové vazby s konzumací pornografie (Gouvernet a kol., 2017; Szymanski & Stewart-Richardson, 2014).

Gouvernet a kol. (2017) zjistili především protektivní faktor jisté vztahové vazby, jelikož jedinci s jistou vztahovou vazbou byli jedinou skupinu jejich respondentů, u které nebyla nalezena souvislost se škodlivou konzumací pornografie. Protektivní faktor jisté vztahové vazby v určitém slova smyslu objevil i Baby (2023) u kterého měli respondenti s jistým typem vztahové vazby nižší tendence ke konzumaci pornografie než jedinci s úzkostným typem vztahové vazby. Avšak u jiných typů vztahové vazby (např. u vyhýbavého typu) se tento rozdíl neprokázal.

Szymanski a Stewart-Richardson (2014) tvrdí, že konzumace pornografie a její problematické užívání souvisejí s nejistými typy vztahové vazby. Jejich výzkum byl zaměřen na romantické partnery, nikoliv na vztah k rodičům nebo na celkovou orientaci attachmentu.

Další výsledky výzkumů zabývající se vztahovou vazbou k romantickému partnerovi nabízejí nesourodé informace. Studie Maase a kol. (2018) naznačuje že u mužů s úzkostnou vazbou sledování pornografie zvyšuje vztahovou spokojenost a studie Twine (2015) a Browna (2011) naopak toto tvrzení přináší o jedincích s vyhýbavou vztahovou vazbou.

Na základě dostupných studií můžeme předpokládat, že souvislost mezi vztahovou vazbou a konzumací pornografie na nějaké úrovni existuje. Roli však zřejmě nebude hrát vztahová vazba k rodičům, kterou jsme se v naší studii zabývali my, ale vztahová vazba k jiným osobám. Výzkumy naznačují, že jistá vazba pravděpodobně slouží jako protektivní faktor a nejisté typy vazeb souvisejí se škodlivou nebo nadměrnou konzumací pornografie. To, že se tento předpoklad v našem výzkumu nepotvrdil si tedy vysvětlujeme tím, že vztahová vazba k rodičům skutečně nemá u dospělých s konzumací pornografie souvislost.

Náš druhý cíl, zmapovat užívání pornografie u dospělé populace v ČR se zaměřením na škodlivé užívání, jsme ověřovali pomocí hypotéz 5-9.

U hypotézy 5 jsme našli signifikantní rozdíl ve škodlivé konzumaci pornografie mezi skupinou mužů a skupinou žen. Konkrétní podobu tohoto rozdílu jsme si poté prezentovali pomocí deskriptivních dat v podkapitole 8.4., kdy skupina mužů pornografii sleduje častěji a tráví u ní i větší množství hodin než skupina žen. Toto zjištění koresponduje s informacemi dostupnými z jiných výzkumů a dat. Pornhub každoročně zveřejňuje statistiky o svých návštěvnicích. V letech 2022 a 2023 tvořily ženy 36 % všech návštěvníků. Nicméně počet žen konzumujících pornografický materiál se každoročně zvyšuje. Dle Pornhubu tvořily ženy v roce 2015 24 % všech návštěvníků. Tento počet se poté rok od roku pravidelně navyšoval o 0-3 % až do loňského roku, kdy dosáhl zmíněných 36 % (Pornhub, 2023). I mezi českými a slovenskými dospívajícími se tento trend projevil. Pouze 15,1 % chlapců ve věku 13-17 let uvádí, že pornografii v posledním roce nesledovalo, zatímco u dívek je tento počet trojnásobný (47 %). Zároveň 38,2 % chlapců sleduje pornografii několikrát týdně. U dívek se jedná pouze o 8,8 % (Tlakový hrniec & NePorno, 2023). Z těchto údajů tedy plyne, že muži pornografii konzumují ve větší míře a toto vyšší vystavení pornografickému materiálu může následně být rizikovým faktorem pro rozvoj škodlivého užívání.

Hypotézu 6 se nám nepodařilo potvrdit. Mezi věkem a škodlivou konzumací pornografie jsme žádnou souvislost nenašli. Mezi věkem prvního vystavení a škodlivou konzumací pornografie (H7) jsme sice získali signifikantní výsledek, nicméně souvislost mezi proměnnými byla velmi malá. Toto zkreslení si opět vysvětlujeme rozsahem vzorku.

Hypotéza 6, zaměřená na souvislost věku a škodlivé konzumace pornografie, mohla být jistě významně zkreslena věkovým rozložením našeho vzorku. Jelikož většinu našich respondentů tvořili především mladí dospělí, chybí nám data od starších dospělých, které by mohly výsledek této hypotézy významně proměnit. Určitě by bylo nápomocné získat obdobná data z více reprezentativního vzorku.

Průměrný věk prvního vystavení, kterým se zabýváme v hypotéze 7, v naší studii odpovídal necelým 13 letům. Ve studii mezi dospívajícími ve věku 13-17 let věk prvního vystavení odpovídal 11 letům (Tlakový hrniec & NePorno, 2023). Tyto čísla jsou pro nás alarmující, a proto nás zajímalo, zda mezi věkem prvního vystavení pornografii a škodlivou konzumací pornografie existuje nějaká souvislost. Naše výsledky naznačují, že mezi věkem a prvního vystavení a škodlivou konzumací pornografie souvislost neexistuje a tím pádem tuto otázku považujeme za uzavřenou.

Signifikantního výsledku jsme dosáhli i u hypotéz 8 a 9, které se týkaly počtu hodin strávených u pornografie v pracovních dnech a ve dnech volna a s mírou prožívaných negativních dopadů konzumace pornografie. U obou těchto hypotéz jsme našli středně silný signifikantní vztah v kladném směru. Následně provedli korelační analýzu i mezi oběma těmito časy a našli jsme mezi nimi silný vztah v kladném směru. Naše zjištění by se tedy dala interpretovat tak, že čím více pornografie jedinec konzumuje (ať už ve dnech volna nebo v pracovních dnech), tím negativnější dopady její konzumace bude zažívat. Tato zjištění korespondují s poznatky o škodlivé konzumaci pornografie a negativních dopadech jejího nadměrného sledování, které jsme prezentovali v teoretické části této práce (Love a kol., 2015; de Alarcón a kol., 2019; WHO, 2019; Wilson, 2014; Palazzolo, 2020).

Jako důležitá témata pro budoucí výzkum vnímáme důkladnější analýzu vztahu mezi vztahovou vazbou k širšímu spektru blízkých osob a konzumací pornografie. Vše nasvědčuje tomu, že jistá vztahová vazba je protektivním faktorem škodlivé konzumace pornografie, je však třeba tuto hypotézu důkladně prozkoumat.

10. Závěry

V naší práci jsme měli za cíl prozkoumat souvislosti mezi vztahovou vazbou k matce a otci a konzumací pornografie. Náš výzkum naznačuje, že mezi vztahovou vazbou k rodičům a škodlivou konzumací pornografie neexistuje vztah nebo je tento vztah velmi slabý.

Naším druhým cílem bylo zmapovat užívání pornografie u dospělé populace v ČR se zaměřením na škodlivé užívání. V našem výzkumu jsme našli pouze velmi slabý vztah mezi věkem prvního vystavení pornografii a škodlivou konzumací pornografie.

Mezi věkem respondentů a škodlivou konzumací pornografie jsme také vztah nenašli, což může být způsobeno nereprezentativností našeho vzorku s ohledem na věkové rozložení respondentů.

Z našeho výzkumu však jasně plyne, že existuje rozdíl v míře škodlivé konzumace pornografie mezi ženami a muži. Dbá sledování pornografie má signifikantní souvislost s negativními dopady sledování pornografie, které jedinec zažívá. Obě tyto zjištění jsou v souladu s předchozími zjištěními jiných autorů, které jsme uvedli v teoretické části této práce či v diskuzi (Love a kol., 2015; de Alarcón a kol., 2019; WHO, 2019; Wilson, 2014; Palazzolo, 2020; Pornhub, 2023; Tlakový hrniec & NePorno, 2023).

Kromě toho náš výzkum přinesl statistická data ohledně trendů v konzumaci pornografie u českých dospělých. Za nejvýznamnější považujeme zjištění, že téměř 5 % všech respondentů sleduje pornografii každý den nebo několikrát denně. Data také zobrazila konkrétní podobu rozdílů v konzumaci pornografie mezi skupinou mužů a žen a přinesla zjištění, že průměrný věk prvního vystavení pornografii našich respondentů je 12,95 let.

Za další z přínosů naší práce považujeme ověření psychometrických charakteristik metody Kritéria CSBD (Reháková, Suchá, Pipová & Komrská, 2024), kterou jsme v našem výzkumu používali k měření míry škodlivé konzumace pornografie. Na základě faktorové analýzy můžeme uvést, že naše metoda jednoznačně sytí pouze 1 faktor. A na základě analýzy vnitřní konzistence a kritériální validity můžeme prohlásit, že vnitřní konzistence validity našeho dotazníku je dostačující a splňuje všechna požadovaná kritéria.

Získaná data ohledně konzumace pornografie mohou přispět k rozšíření aktuálních poznatků v této oblasti a ke zlepšení povědomí o této problematice, což může vést ke

kvalitnější prevenci, kterou vnímáme jako velmi důležitou. Je třeba také aktuální poznatky rozšířit o nové výzkumy.

Souhrn

V práci jsme se zabývali otázkou, zda existuje souvislost mezi vztahovou vazbou k matce a otci a konzumací pornografie. Tato otázka byla našim prvním výzkumným cílem. Naším druhým výzkumným cílem bylo zmapování užívání pornografie v ČR se zaměřením na škodlivé užívání pornografie.

Při teoretickém zasazení práce jsme se hlavně opírali o teorii vztahové vazby Bowlbyho (1968, 1973, 1980) a Ainsworthové (1978). Tuto teorii jsme důkladně popsali v první kapitole, kde jsme se zaměřili na její základy, možnosti zjišťování vztahové vazby dítěte a na typy vztahové vazby, které jsou nám známé.

Druhá kapitola byla věnována období dospělosti se zaměřením na vztahy, intimitu a sexuální chování dospělých.

Ve třetí kapitole věnované škodlivé konzumaci pornografie jsme vycházeli především z diagnostických kritérií Kompulzivní poruchy sexuálního chování definované v MKN-11 (WHO, 2019) a z aktuálních výzkumů této problematiky (Love a kol., 2015; de Alarcón a kol., 2019; Wilson, 2014; Palazzolo, 2020).

Ve čtvrté kapitole teoretické části jsme tyto popsané fenomény propojili a doplnili o poznatky z výzkumů s podobnou tématikou (Watson, 2017; Gouvernet a kol., 2017; Baby, 2023; Szymanski & Stewart-Richardson, 2014; Maas a kol., 2018; Twine, 2015; Brown, 2011).

V úvodu praktické části jsme popsali výzkumný problém a naše výzkumné cíle. Pro náš výzkum jsme zvolili dva výzkumné cíle: (1) Prozkoumání souvislosti mezi konzumací pornografie a vztahovou vazbou k matce a otci u dospělé populace. (2) Zmapování užívání pornografie u dospělé populace v ČR se zaměřením na škodlivé užívání.

Na základě těchto cílů jsme formulovali 9 hypotéz. První čtyři se věnovaly vztahu mezi konzumací pornografie a vztahovou vazbou k matce a otci. Každá z těchto hypotéz se zaměřovala buď na úzkostnost nebo vyhybavost ve vztahu buď k matce nebo k otci. Dalších 5 hypotéz se věnovalo škodlivé konzumaci pornografie a její souvislosti s různými charakteristikami respondentů, konkrétně s pohlavím, věkem, věkem prvního vystavení pornografii a délkou sledování pornografie v pracovních a ve volných dnech.

Zvolili jsme kvantitativní typ výzkumu v podobě dotazníkového šetření. Jedná se o korelační studii. Pro sledování našich proměnných jsme využili dvě dotazníkové metody. Pro zjištění vztahové vazby jsme použili dotazník ECR-RS (Fraleay a kol., 2011) a pro

zjištění míry škodlivé konzumace pornografie dotazník vlastní tvorby Kritéria CSBD (Reháková a kol., 2024). Ostatní údaje jsme zjišťovali pomocí doplňujících otázek.

Naším základním souborem je populace dospělých mužů a žen v České republice ve věku 18-72 let. Sběr dat jsme se rozhodli uskutečnit prostřednictvím anonymního online dotazníku. Sběr dat probíhal od 5. 1. 2024 do 17. 3. 2024. Po základním očištění dat nám zůstalo 1057 respondentů. Muži v našem vzorku tvoří necelých 36 % zatímco ženy tvoří 61,5 %. Většina respondentů spadá do věkové skupiny 18-31 let, přičemž největší množství respondentů je ve věku 22–23 let.

Při realizaci výzkumu jsme dodrželi etické zásady a opatření týkající se ochrany osobních údajů. Veškerá data z dotazníku byla anonymní.

Získaná data jsme nejprve očistili o veškeré respondenty, kterým nebylo 18 let. Následně jsme vyřadili všechny nevalidní či odlehlé odpovědi.

V následující části jsme se věnovali ověření psychometrických charakteristik dotazníku Kritéria CSBD. Z výsledků faktorové analýzy je očividné, že všechny položky sytí pouze jeden hlavní faktor. Hodnota vnitřní konzistence našeho dotazníku dosahuje úrovně 0,92, a proto můžeme konstatovat, že dosahuje dostatečné vnitřní konzistence. Na základě korelace HS našeho dotazníku s HS dotazníku PAST ($r = 0,72$; $p < 0,001$) můžeme prohlásit, že kriteriální validita našeho dotazníku je dostačující.

Následovalo ověření našich výzkumných hypotéz 1-4. Naše výsledky naznačují, že mezi vztahovou vazbou k rodičům a škodlivou konzumací pornografie neexistuje žádný vztah nebo je tento vztah pouze velmi slabý.

Při ověřování hypotéz 5-9 jsme našli velmi slabý vztah mezi věkem prvního vystavení pornografii a škodlivou konzumací pornografie. Mezi věkem respondentů a škodlivou konzumací pornografie jsme vztah nenašli, ale to může být dáno nereprezentativností našeho vzorku s ohledem na věkové rozložení respondentů.

Z našeho výzkumu však jasně plyne, že existuje rozdíl v míře škodlivé konzumace pornografie mezi ženami a muži. A že délka sledování pornografie má signifikantní souvislost s negativními dopady sledování pornografie, které jedinec zažívá. Obě tyto zjištění jsou v souladu s předchozími zjištěními jiných autorů, které jsme uvedli v teoretické části této práce a v diskuzi (Love a kol., 2015; de Alarcón a kol., 2019; WHO, 2019; Wilson, 2014; Palazzolo, 2020; Pornhub, 2023; Tlakový hrniec & NePorno, 2023).

Kromě toho náš výzkum přinesl zajímavá statistická data ohledně trendů v konzumaci pornografie u českých dospělých. Za nejvýznamnější považujeme zjištění, že téměř 5 % všech respondentů sleduje pornografii každý den nebo častěji. Data také zobrazila konkrétní podobu rozdílů v konzumaci pornografie mezi skupinou mužů a žen. A přinesla také zjištění, že průměrný věk prvního vystavení pornografii našich respondentů je 12,95 let.

Nedostatky našeho výzkumu shledáváme především v nereprezentativnosti vzorku.

Získaná data týkající se škodlivé konzumace pornografie mohou rozšířit naše současné znalosti v této oblasti a přispět k lepšímu povědomí o této problematice, což by mohlo vést ke zkvalitnění prevence, což považujeme za zásadní. Je nezbytné, abychom také rozšířili aktuální poznatky této problematiky o nové výzkumy.

Seznam literatury

Ainsworth, M. D. (1973). The development of infant mother attachment. In B. M. Caldwell, & H. N. Ricciuti (Eds.), *Review of child development research* (3. vyd.) (1-94). Chicago, IL: University of Chicago Press.

Ainsworth, M. D., & Wittig, B. A. (1969). Attachment and exploratory behaviour of 1-year-olds in a Strange situation. In Foss, B. M. *Determinants of cholerin behaviour* (129–173). London. Netheum.

Ainsworth, M. S. (1991). Attachments and other affectional bonds across the life cycle. In C. M. Parkes, J. Stevenson-Hinde, & P. Marris (Eds.), *Attachment across the life cycle* (33–51). London: Routledge.

Ainsworth, M. S., & Bell, S. M. (1970). Attachment, exploration, and separation: Illustrated by the behavior of one-year-olds in a strange situation. *Child Development*, 41, 49–67.

Ainsworth, M. S., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Lawrence Erlbaum.

Amalia, F. R., & Nasution, N. M. S. (2023). Pornography Addiction in Adolescent Boys: A Case Report. In M. M. Amin, E. Effendy, D. K. Sari, K. Ritarwan, R. Ho Chun Man, A. Hatim Sulaiman, & Z. Bichler (Eds.), *Proceedings of the 6th International Conference on Neuroscience, Neurology and Psychiatry (ICONAP 2023)* (pp. 88-91). Atlantis Press International BV. https://doi.org/10.2991/978-94-6463-310-8_12

Arnett, J. J. (2004). *Adolescence and Emerging Adulthood: A Cultural Approach* (2nd edition). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.

Arnett, J. J. (2004). *Emerging Adulthood: The Winding Road from the Late Teens through the Twenties*. New York, NY: Oxford University Press.

Ashton, S., McDonald, K., & Kirkman, M. (2019). What does ‘pornography’ mean in the digital age? Revisiting a definition for social science researchers. *Porn Studies*, 6(2), 144-168. <https://doi.org/10.1080/23268743.2018.1544096>

Baby, A. (2023). *Internet pornography use, loneliness, and adult attachment patterns among asian indian young adults: an explanatory sequential mixed methods design* [Dissertation]. St. Mary's University.

Badger, S., Nelson, L. J., & C. M. Barry (2006). Perceptions of the Transition to Adulthood among Chinese and American Emerging Adults. *International Journal of Behavioral Development, 30*(1), 84–93.

Begovic, H. (2019). Pornography Induced Erectile Dysfunction Among Young Men. *Dignity: A Journal on Sexual Exploitation and Violence, 4*(1). <https://doi.org/10.23860/dignity.2019.04.01.05>

Behrens, K. Y., Hesse, E., & Main, M. (2007). Mothers' attachment status as determined by the Adult Attachment Interview predicts their 6-year-olds' reunion responses: A study conducted in Japan. *Developmental Psychology, 43*(6), 1553-1567. doi:10.1037/0012-1649.43.6.1553

Bender, L., & Yarnell, H. (1941). An observation nursery; a study of 250 children on the psychiatric division of Bellevue Hospital. *The American Journal of Psychiatry, 97*, 1158–1174. doi:10.1176/ajp.97.5.1158

Binnie, J., & Reavey, P. (2020). Problematic pornography use: narrative review and a preliminary model. *Sexual and Relationship Therapy, 35*(2), 137-161. <https://doi.org/10.1080/14681994.2019.1694142>

Blatz, W. (1940). *Hostages to peace: Parents and the children of democracy*. New York: Morrow.

Bogle, K. (2007). The Shift from Dating to Hooking Up in College: What Scholars Have Missed. *Sociology Compass, 1*, 775-788. doi:10.1111/j.1751-9020.2007.00031.x.

Bowlby, J. (1958). The nature of the child's tie to his mother. *International Journal of Psychoanalysis, 39*, 350-371.

Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss 1: Attachment*. New York: Basic Books.

Bowlby, J. (1973). *Attachment and loss 2: Separation: anxiety and anger*. New York, New York: Basic Books.

- Bowlby, J. (1980). *Attachment and loss: Vol.3: Loss, sadness and depression*. New York: Basic Books.
- Bretherton, I. (1992). The origins of attachment theory; John Bowlby and Mary Ainsworth. *Developmental Psychology*, 28, 759-775.
- Brown, A. P. (2011). *The relationship between male partner's pornography use and couples' attachment* [Thesis]. Brigham Young University.
- Brown, G. L., Mangelsdorf, S. C., & Neff, C. (2012). Father involvement, paternal sensitivity, and father–child attachment security in the first 3 years. *Journal of Family Psychology*, 26(3), 421–430. doi:10.1037/a0027836
- Bulkley, M., & Foote, D. (2013). Pornography Addiction Screening Tool (PAST). Dostupné z <https://michaelwalsh.com/admin/resources/resources/pornography-addiction-screening-tool.pdf>
- Camilleri, C., Perry, J. T., & Sammut, S. (2021). Compulsive Internet Pornography Use and Mental Health: A Cross-Sectional Study in a Sample of University Students in the United States. *Frontiers in Psychology*, 11. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.613244>
- Cassidy, J. (1999). The nature of the child's ties. In J. Cassidy, & P. R. Shaver (Eds.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (3–20). New York: Guilford Press.
- Castro-Calvo, J., Cervigón-Carrasco, V., Ballester-Arnal, R., & Giménez-García, C. (2021). Cognitive processes related to problematic pornography use (PPU): A systematic review of experimental studies. *Addictive Behaviors Reports*, 13. <https://doi.org/10.1016/j.abrep.2021.100345>
- Cohen, D. L. (2005). *Exploring the role of secondary attachment relationships in the development of attachment security* (Order No. 3196141). Available from ProQuest Central; ProQuest One Academic. (305424942). <https://www.proquest.com/dissertations-theses/exploring-role-secondary-attachment-relationships/docview/305424942/se-2?accountid=16730>

- Cohen, P. N. (2014, 12. června). *Marriage is declining globally: Can you say that?*. Family Inequality. <https://familyinequality.wordpress.com/2013/06/12/marriage-is-declining/>
- Colin, V. L. (1996). *Human Attachment*. New York: McGraw-hill.
- Collins, G., & Adleman, A. (2011). *Breaking the Cycle: Free Yourself from Sex Addiction, Porn Obsession, and Shame*. New Harbinger Publications.
- Comella, L., & Tarrant, S. (Eds.). (2015). *New Views on Pornography*. ABC-CLIO. <https://doi.org/10.5040/9798400691317>
- de Alarcón, R., de la Iglesia, J., Casado, N., & Montejo, A. (2019). Online Porn Addiction: What We Know and What We Don't – A Systematic Review. *Journal of Clinical Medicine*, 8(1). <https://doi.org/10.3390/jcm8010091>
- Dorňáková, T. (2022). *Svatby a rozvody v Česku: Nevěst pod třicet ubývá*. Seznam Zprávy. Retrieved April 1, 2024, from <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/fakta-svatby-a-rozvody-v-cesku-nevest-pod-tricet-ubyva-194899>
- Duffy, A., Dawson, D. L., & das Nair, R. (2016). Pornography Addiction in Adults: A Systematic Review of Definitions and Reported Impact. *The Journal of Sexual Medicine*, 13(5), 760-777. <https://doi.org/10.1016/j.jsxm.2016.03.002>
- Efrati, Y., & Amichai-Hamburger, Y. (2019). The Use of Online Pornography as Compensation for Loneliness and Lack of Social Ties Among Israeli Adolescents. *Psychological Reports*, 122(5), 1865-1882. <https://doi.org/10.1177/0033294118797580>
- Erikson, E. H., & Erikson, J. M. (1999). *Životní cyklus rozšířený a dokončený: doplněné vydání o devátém stupni vývoje od Joan M. Eriksonové*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Fernandez, D. P., Kuss, D. J., & Griffiths, M. D. (2021). The Pornography “Rebooting” Experience: A Qualitative Analysis of Abstinence Journals on an Online Pornography Abstinence Forum. *Archives of Sexual Behavior*, 50(2), 711-728. <https://doi.org/10.1007/s10508-020-01858-w>
- Fraley, R. C., Heffernan, M. E., Vicary, A. M., & Brumbaugh, C. C. (2011). The experiences in close relationships—Relationship Structures Questionnaire: A method for assessing

attachment orientations across relationships. *Psychological Assessment*, 23(3), 615-625.
<https://doi.org/10.1037/a0022898>

Fraley, R. Ch., Heffernan, M. E., Vicary, A. M., & Brumbaugh, C. C. (2011). The experiences in close relationships—Relationship Structures Questionnaire: A method for assessing attachment orientations across relationships. *Psychological Assessment*, 23(3), 615–625. doi:10.1037/a0022898

Freud, S. (1926). Inhibitions, symptoms and anxiety. In J. Strachey, & A. Freud (Eds.), *The standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud* (77–175). London: The Hogarth Press.

Gewirtz-Meydan, A., Mitchell, K. J., Spivak-Lavi, Z., & Kraus, S. W. (2021). Attachment insecurities and body image self-consciousness among women: The mediating role of pornography use. *Computers in Human Behavior*, 124. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2021.106916>

Goldfarb, W. (1943). The effects of early institutional care on adolescent personality. *Journal of Experimental Education*, 12, 106–129. doi:10.1080/00220973.1943.11010296

Goodwin, B. C., Browne, M., & Rockloff, M. (2015). Measuring Preference for Supernormal Over Natural Rewards. *Evolutionary Psychology*, 13(4). <https://doi.org/10.1177/1474704915613914>

Gouvernet, B., Rebelo, T., Sebbe, F., Hentati, Y., Yougbaré, S., Combaluzier, S., & Rezrazi, A. (2017). Is pornography pathogen by itself? Study of the role of attachment profiles on the relationship between pornography and sexual satisfaction. *Sexologies*, 26(3), e27-e33. <https://doi.org/10.1016/j.sexol.2016.10.002>

Grubbs, J. B., & Kraus, S. W. (2021). Pornography Use and Psychological Science: A Call for Consideration. *Current Directions in Psychological Science*, 30(1), 68-75. <https://doi.org/10.1177/0963721420979594>

Gurrentz, B. (2018). *Millennial marriage: How much does economic security matter to marriage rates for young adults?*. SEHSD Working Paper 2018-09, US Census Bur., Washington, DC. <https://www.census.gov/content/dam/Census/library/working-papers/2018/demo/SEHSD-WP-2018-09.pdf>

- Hair, E. C., Moore, K. A., Garrett, S. B., Ling, T., & Cleveland, K. (2008). The Continued Importance of Quality Parent–Adolescent Relationships During Late Adolescence. *Journal of Research on Adolescence*, 18(1), 187-200. <https://doi.org/10.1111/j.1532-7795.2008.00556.x>
- Hanseder, S., & Dantas, J. A. R. (2023). Males' Lived Experience with Self-Perceived Pornography Addiction: A Qualitative Study of Problematic Porn Use. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 20(2). <https://doi.org/10.3390/ijerph20021497>
- Harlow, H. F. (1958) The nature of love. *American Psychologist*, 13, 673–685.
- Harlow, H. F., & Zimmermann, R. R. (1958). The development of affective responsiveness in infant monkeys. *Proceedings of the American Philosophical Society*, 102, 501–509.
- Hašto, J. (2005). *Vztahová väzba: ku kořenom lásky a úzkosti*. Trenčín: Vydavateľstvo F.
- Hemand, M., Benyamina, A., Donnadiou-Rigole, H., Petillion, A., Amirouche, A., Roméo, B., & Karila, L. (2020). Addictive Use of Online Sexual Activities and its Comorbidities: a Systematic Review. *Current Addiction Reports*, 7(2), 194-209. <https://doi.org/10.1007/s40429-020-00301-3>
- Hess, E. H. (1958). Imprinting in animals. *Scientific American*, 198(3), 81–90.
- Hubáčková, T. (2019). Přejchodná pěstounská péče o děti s poruchou attachmentu – její možnosti a limity. *Fórum sociální práce*, 2, 106–116.
- Hudson, S. (2016). *Adult Attachment Relationships and Pornography Use: A Therapeutic Approach*. Graduate Center for Applied Psychology, Athabasca University.
- Chen, L., Jiang, X., Luo, X., Kraus, S. W., & Bóthe, B. (2022). The role of impaired control in screening problematic pornography use: Evidence from cross-sectional and longitudinal studies in a large help-seeking male sample. *Psychology of Addictive Behaviors*, 36(5), 537-546. <https://doi.org/10.1037/adb0000714>
- Choi, J. -S., King, D. L., & Jung, Y. -C. (2019). Editorial: Neurobiological Perspectives in Behavioral Addiction. *Frontiers in Psychiatry*, 10. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2019.00003>

- Ince, C., Yücel, M., Albertella, L., & Fontenelle, L. F. (2021). Exploring the clinical profile of problematic pornography use. *CNS Spectrums*, 26(6), 648-657. <https://doi.org/10.1017/S1092852920001686>
- Jhe, G. B., Addison, J., Lin, J., & Pluhar, E. (2023). Pornography use among adolescents and the role of primary care. *Family Medicine and Community Health*, 11(1). <https://doi.org/10.1136/fmch-2022-001776>
- Jones, K. E., & Tuttle, A. E. (2012). Clinical and Ethical Considerations for the Treatment of Cybersex Addiction for Marriage and Family Therapists. *Journal of Couple & Relationship Therapy*, 11(4), 274-290. <https://doi.org/10.1080/15332691.2012.718967>
- Kaur, J. (2015). Internet Sex Addiction and Its Negative Consequences: A Report. *Journal of clinical and diagnostic research*. <https://doi.org/10.7860/JCDR/2015/10937.5531>
- Kirby, M. (2021). Pornography and its impact on the sexual health of men. *Trends in Urology & Men's Health*, 12(2), 6-10. <https://doi.org/10.1002/tre.791>
- Kotelchuck M. (1976) The infant's relationship to the father: Experimental evidence. In M. E. Lamb (Ed.), *The role of the father in child development* (329–344). New York: Wiley.
- Kraus, S. W., Martino, S., & Potenza, M. N. (2016). Clinical Characteristics of Men Interested in Seeking Treatment for Use of Pornography. *Journal of Behavioral Addictions*, 5(2), 169-178. <https://doi.org/10.1556/2006.5.2016.036>
- Kulišek, P. (2000). Problémy teorie raného citového přilnutí. *Československá psychologie*, 44(5), 405-423.
- Lacinová, L., Ježek, S., & Macek, P. (Eds.). (2016). *Cesty do dospělosti: psychologické a sociální charakteristiky dnešních dvacátníků*. Masarykova univerzita.
- Lamb, M. E. (1976) Interactions between two-year-olds and their mothers and fathers. *Psychological Reports*, 38, 447–450.
- Langmeier, J., & Krejčířová, D. (2012). *Vývojová psychologie*. Praha: Grada.

- Lemon, J. F. (2020). *Behavioral Research in the Pornography Industry*. Retrieved April 2, 2024, from https://addict-porno.fr/assets/documents/Behavioral_Research_in_the_Pornography_I.pdf
- Levinson, D. J., Darrow, C. N., Klein, & E. B., Levinson, M. (1978). *Seasons of a Man's Life*. New York: Random House.
- Lorenz, K. (1935). Der Kumpan in der Umwelt des Vogels. Der Artgenosse als auslösendes Moment sozialer Verhaltensweisen. *Journal für Ornithologie*, 83, 137–215, 289–413.
- Love, T., Laier, C., Brand, M., Hatch, L., & Hajela, R. (2015). Neuroscience of Internet Pornography Addiction: A Review and Update. *Behavioral Sciences*, 5(3), 388-433. <https://doi.org/10.3390/bs5030388>
- Lyons-Ruth, K., & Jacobvitz, D. (2008). Attachment disorganization: Genetic factors, parenting contexts, and developmental transformation from infancy to adulthood. In J. Cassidy, & P. R. Shaver (Eds.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (2. vyd.) (666-697). New York: Guilford Press.
- Maas, M. K., Vasilenko, S. A., & Willoughby, B. J. (2018). A Dyadic Approach to Pornography Use and Relationship Satisfaction Among Heterosexual Couples: The Role of Pornography Acceptance and Anxious Attachment. *The Journal of Sex Research*, 55(6), 772-782. <https://doi.org/10.1080/00224499.2018.1440281>
- Macek, P. (2003). *Adolescence* (2. vyd.). Praha: Portál.
- Macek, P., & Dalajka, J. (Eds.) (2005). *Vývoj a utváření osobnosti v sociálních a etnických kontextech: víceborový přístup*. Brno: Masarykova univerzita.
- Maddox, A. M., Rhoades, G. K., & Markman, H. J. (2011). Viewing Sexually-Explicit Materials Alone or Together: Associations with Relationship Quality. *Archives of Sexual Behavior*, 40(2), 441-448. <https://doi.org/10.1007/s10508-009-9585-4>
- Main, M., & Solomon, J. (1986). Discovery of an insecure-disorganized/disoriented attachment pattern. In T. B. Brazelton, & M. W. Yogman (Eds.), *Affective development in infancy* (95–124). Ablex Publishing.

- Main, M., & Solomon, J. (1990). Procedures for identifying infants as disorganized/disoriented during the Ainsworth Strange Situation. In M. T. Greenberg, D. Cicchetti, & E. M. Cummings (Eds.), *Attachment in the preschool years: Theory, research, and intervention* (121–160). Chicago: The University of Chicago Press.
- Main, M., & Weston, D. R. (1981). The quality of the toddler's relationship to mother and to father: Related to conflict behavior and the readiness to establish new relationships. *Child Development*, *52*, 932-940.
- Mauer-Vakil, D., & Bahji, A. (2020). The Addictive Nature of Compulsive Sexual Behaviours and Problematic Online Pornography Consumption: A Review. *Canadian Journal of Addiction*, *11*(3), 42-51. <https://doi.org/10.1097/CXA.0000000000000091>
- McClain, C. & Gelles-Watnick, R. (2023, 2. února). *The who, where and why of online dating in the U.S.*. Pew Research Centre. <https://www.pewresearch.org/internet/2023/02/02/the-who-where-and-why-of-online-dating-in-the-u-s/>
- Morgan, D., & Ruszczyński, S. (Eds.). (2018). *Lectures on Violence, Perversion and Delinquency*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429476648>
- Myers, B. J., Jarvis, P. A., & Creasey, G. L. (1987). Infants' behavior with their mothers and grandmothers. *Infant Behavior and Development*, *10*, 245-259.
- NePornu. (2023). *OnlyFans aneb ze dvou stovek na šedesát tisíc*. NePornu.cz. Retrieved April 1, 2024, from <http://nepornu.cz/onlyfans-aneb-ze-dvou-stovek-na-sedesat-tisic/>
- Newland, L. A., & Coyl, D. D. (2010) Fathers' role as attachment figures: an interview with Sir Richard Bowlby, *Early Child Development and Care*, *180*, 1-2, 25-32, doi:10.1080/03004430903414679
- Obegi, J. H., & Berant E. (2009). *Attachment theory and research in clinical work with adults*. New York: Guilford Press.
- Palazzolo, F. (2020). Exploring the Lived Experience of Problematic Users of Internet Pornography: A Qualitative Study. *Sexual Addiction & Compulsivity*, *27*. doi:10.1080/10720162.2020.1766610

- Paul, P. (2005). *Pornified: How Pornography Is Transforming Our Lives, Our Relationships, and Our Families*. New York: Times Books.
- Plháčková, A. (2006). *Dějiny psychologie*. Praha: Grada.
- Pontes, H. M., Schivinski, B., Sindermann, C., Li, M., Becker, B., Zhou, M., & Montag, C. (2021). Measurement and conceptualization of gaming disorder according to the world health organization framework: The development of the Gaming Disorder Test. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 19(2), 508–528. <https://doi.org/10.1007/s11469-019-00088-z>.
- Pornhub. (2023). *2023 Year in Review: Proportion of Female Visitors*. Pornhub. Retrieved March 31, 2024, from <http://www.pornhub.com/insights/2023-year-in-review#gender-demographics>
- Prach, V. (2005). *Řecko-český slovník*. Praha: Vyšehrad.
- Prachařová, K., Vašek, D., Ševčíková, A., Škařupová, K. & Blinka, L. (2019). *Sexuální chování na internetu v ČR 2017*. doi:10.13140/RG.2.2.11256.80643.
- Prior, V., & Glaser, D. (2006). *Understanding attachment and attachment disorders: Theory, evidence and practice*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Privara, M., & Bob, P. (2023). Sexual development in ADHD and internet pornography consumption. *Frontiers in Psychiatry*, 14. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2023.1240222>
- Reháková, T. (2022). *Vztahová vazba jako protektivní faktor rizikového chování adolescentů* [Bakalářská práce]. Univerzita Palackého v Olomouci.
- Reháková, T., Suchá, J., Pipová, H., & Komrská, Š. (2024). *Kritéria CSBD* [Nepublikovaná dotazníková metoda]. Katedra psychologie, Univerzita Palackého v Olomouci.
- Salter, L. (2019). *Pandořina skříňka: nejvýznamnější psychologické experimenty 20. století*. Praha: Portál.
- Salter, M. D. (1940). *An evaluation of adjustment based upon the concept of security*, *Child Development Series*. Toronto: University of Toronto Press.

- Sharpe, M., & Mead, D. (2021). Problematic Pornography Use: Legal and Health Policy Considerations. *Current Addiction Reports*, 8(4), 556-567. <https://doi.org/10.1007/s40429-021-00390-8>
- Short, M. B., Black, L., Smith, A. H., Wetterneck, C. T., & Wells, D. E. (2012). A Review of Internet Pornography Use Research: Methodology and Content from the Past 10 Years. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 15(1), 13-23. <https://doi.org/10.1089/cyber.2010.0477>
- Simpson, J. A., Rholes, W. S., Oriña, M. M., & Grich, J. (2002). Working Models of Attachment, Support Giving, and Support Seeking in a Stressful Situation. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28(5), 598-608. <https://doi.org/10.1177/0146167202288004>
- Sitarz, R., Rogers, M, Bentley, L. & Jackson, E. (2014). Internet Addiction to Child Pornography. *Annual ADFSL Conference on Digital Forensics, Security and Law*. 6. <https://commons.erau.edu/adfsl/2014/wednesday/6>
- Sixto-Costoya, A., Castelló-Cogollos, L., Aleixandre-Benavent, R., & Valderrama-Zurián, J. C. (2021). Global scientific production regarding behavioral addictions: An analysis of the literature from 1995 to 2019. *Addictive Behaviors Reports*, 14. <https://doi.org/10.1016/j.abrep.2021.100371>
- Szymanski, D. M., & Stewart-Richardson, D. N. (2014). Psychological, Relational, and Sexual Correlates of Pornography Use on Young Adult Heterosexual Men in Romantic Relationships. *The Journal of Men's Studies*, 22(1), 64-82. <https://doi.org/10.3149/jms.2201.64>
- Thorová, K. (2015). *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál.
- Tlakový hrniec, & NePorno. (2023). *Sledovanie pornografie: Prieskum medzi deťmi 2022-2023*. <https://tlakovyhrniec.sk/wp-content/uploads/2023/10/prieskum-deti-print.pdf>
- Tomczyk, Ł. & Solecki, R. (2019). Problematic Internet Use and Protective Factors Related to Family and Free Time Activities among Young People. *Educational Sciences: Theory and Practice*. 19. 1-13. [10.12738/estp.2019.3.001](https://doi.org/10.12738/estp.2019.3.001).

- Twine, S. L. (2015). *Attachment and pornography use: the influence of romantic attachment styles, intimacy, and pornography use on marital satisfaction* [Dissertation]. Liberty University, Lynchburg.
- Vaccaro, A. G., & Potenza, M. N. (2020). Neurobiological Foundations of Behavioral Addictions. In S. Sussman (Ed.), *The Cambridge Handbook of Substance and Behavioral Addictions* (pp. 136-151). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108632591.016>
- Van Ijzendoorn, M. H., Schuengel, C., & Bakermans-Kranenburg, M. J. (1999). Disorganized attachment in early childhood: Meta-analysis of precursors, concomitants, and sequelae. *Development and Psychopathology*, *11*, 225–250. doi:10.1017/S0954579499002035
- Vavrda, V. (2005). *Otázky soudobé psychoanalýzy: tradice a současnost*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Watson, V. M. (2017). *Adult attachment style and use of pornography among intimate romantic relationships* [Thesis]. California State University, Stanislaus.
- Watts, C., & Hilton, D. L. (2011). Pornography addiction: A neuroscience perspective. *Surgical Neurology International*, *2*(1). <https://doi.org/10.4103/2152-7806.76977>
- Wilson, G. [TEDx Talks] (2012, 16. května). The great porn experiment | Gary Wilson | TEDxGlasgow [Video]. *YouTube*. <https://www.youtube.com/watch?v=wSF82AwSDiU>
- Wilson, G. [YourBrainOnPorn] (2014, 5. září). Porn-Induced Erectile Dysfunction [Video]. *YouTube*. <https://www.youtube.com/watch?v=EHHyt6z0osA>
- Winnicott, D. W. (1953). Transitional objects and transitional phenomena; a study of the first not-me possession. *The International Journal of Psychoanalysis*, *34*, 89–97.
- Winnicott, D. W. (1971). *Playing and Reality*. London: Tavistock Publications.
- Wood, H. (2011). The internet and its role in the escalation of sexually compulsive behaviour. *Psychoanalytic Psychotherapy*, *25*(2), 127-142. <https://doi.org/10.1080/02668734.2011.576492>

World Health Organization. (2019). *International statistical classification of diseases and related health problems* (11. vydání). <https://icd.who.int/>

Zákon č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů. Česká republika.

Přílohy

Seznam grafů:

Graf 1: Rozložení respondentů dle pohlaví.....	55
Graf 2: Rozložení respondentů dle věku.....	55
Graf 3: Rozložení respondentů dle dosaženého vzdělání	56
Graf 4: Sutinový graf - Kritéria CSBD.....	59
Graf 5: Počet hodin sledování pornografie v pracovních dnech	66
Graf 6: Počet hodin sledování pornografie ve volných dnech	67
Graf 7: Věk prvního vystavení pornografií.....	68

Seznam tabulek:

Tabulka 1: Faktorové náboje položek dotazníku Kritéria CSBD.....	60
Tabulka 2: Komunality položek dotazníku Kritéria CSBD	60
Tabulka 3: Počet hodin sledování pornografie v pracovních dnech.....	65
Tabulka 4: Počet hodin sledování pornografie ve volných dnech.....	66
Tabulka 5: Procentuální rozdíly mezi sledováním pornografie v pracovních dnech a dnech volna.....	67

Seznam příloh:

Příloha 1: Abstrakt diplomové práce	93
Příloha 2: Abstract of thesis	94

Příloha 1: Abstrakt diplomové práce

ABSTRAKT DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název práce: Vztahová vazba a konzumace pornografie

Autor práce: Táňa Reháková

Vedoucí práce: Mgr. Jaroslava Suchá, Ph.D.

Počet stran a znaků: 91 stran, 167 335 znaků

Počet příloh: 2

Počet titulů použité literatury: 124

Abstrakt:

Práce se zaměřuje na dva hlavní výzkumné cíle: (1) prozkoumat vztah mezi vztahovou vazbou k matce a otci a konzumací pornografie a (2) zmapovat užívání pornografie v České republice se zaměřením na její škodlivé užívání. Využili jsme kvantitativní přístup v podobě dotazníkového šetření. Použili jsme dotazník ECR-RS a dotazník vlastní tvorby Kritéria CSBD. Náš vzorek zahrnoval 1057 dospělých mužů a žen. Výsledky naznačují, že neexistuje vztah mezi vztahovou vazbou k rodičům a škodlivou konzumací pornografie ani mezi věkem a škodlivým užíváním pornografie a věkem prvního vystavení pornografii a škodlivým užíváním pornografie. Zjistili jsme signifikantní rozdíly v konzumaci pornografie mezi ženami a muži. Signifikantní souvislost byla také nalezena mezi délkou sledování pornografie a jejími negativními dopady. Dále jsme ověřili psychometrické vlastnosti dotazníku Kritéria CSBD a potvrdili jeho validitu.

Klíčová slova: attachment, vztahová vazba, pornografie, závislost na pornografii, problémové užívání pornografie

Příloha 2: Abstract of thesis

ABSTRACT OF THESIS

Title: Attachment and pornography consumption

Author: Táňa Reháková

Supervisor: Mgr. Jaroslava Suchá, Ph.D.

Number of pages and characters: 91 pages, 167 335 characters

Number of appendices: 2

Number of references: 124

Abstract:

The study focuses on two main research objectives: (1) to explore the relationship between attachment to mother and father and pornography consumption, and (2) to map pornography use in the Czech Republic with a focus on its harmful effects. We used a quantitative approach through an online survey, utilizing the ECR-RS questionnaire and our own CSBD Criteria questionnaire. Our sample consisted of 1057 adult men and women. The results indicate that there is no relationship between attachment to parents and harmful pornography consumption, nor between age and harmful pornography use, or age of first exposure to pornography and harmful use. Significant differences in pornography consumption between women and men were found. A significant statistical relationship was also found between the duration of pornography consumption and its negative impacts. We also verified the psychometric properties of the CSBD Criteria questionnaire and confirmed its validity.

Key words: attachment, pornography, pornography addiction, problematic use of pornography